

tv-15 naš TOVARIS

Št. 20
21. maja 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Sporočilo mladim mladim Praznik in misel ob njem

Ko danes razmišljamo o prazniku mladim, ne moremo in ne smemo mimo nekaj osnovnih dejstev, ki opredeljujejo današnje življenje tistega dela prebivalstva, na katerega praznik naslavljamo.

Osemdeseta leta predstavljajo ne samo za slovensko in jugoslovansko, temveč tudi za evropsko mladino, čas preloma z iluzijo o možnosti nenehnega napredka, permanentnega tehnološkega razvoja in ekonomske perspektive sveta.

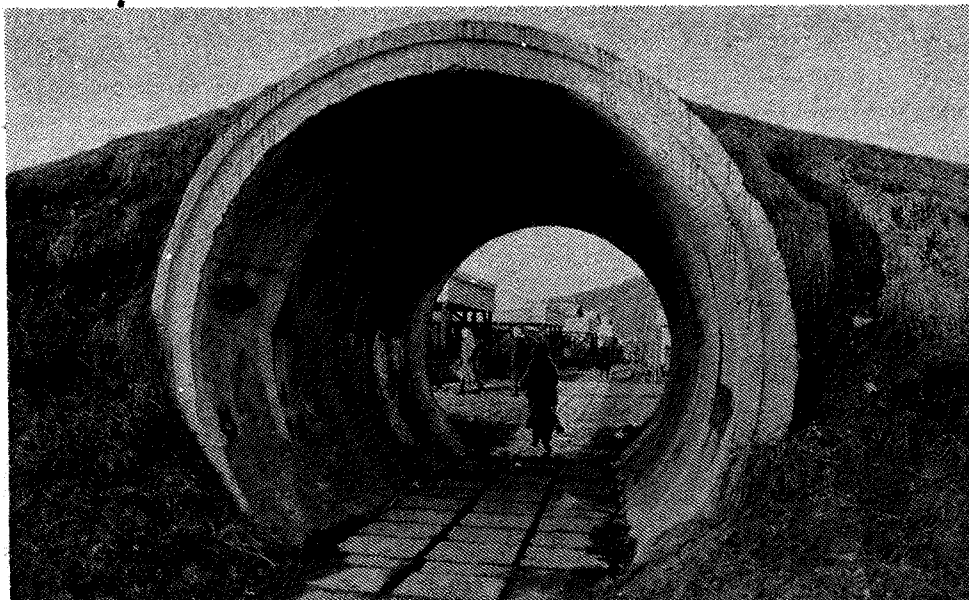
Obenem jih doživlja tudi kot čas, ki ga označujejo načrti »drugačnega življenja«, alternativnih načinov proizvodnje, razvoja nepolicijskih tehnologij ter kot čas podpore in pripadnosti tistim družbenim silam, ki zahtevajo in nudijo samoupravljanje ter druge oblike osnovne demokracije, s katerimi širimo družbena polja svobode ter razvijamo ustvarjalne moči posameznika in skupnosti.

Vse to seveda pomeni, da tudi znotraj naše družbene stvarnosti ne moremo deliti življenjskega položaja, v katerem mladi del prebivalstva živi od njegovih načinov obnašanja in mišljenja, saj bi znotraj takšnega razločevanja posamezne pojave lahko ocenili kot enostavno marginalne in ne kot simptome globalnih premikov, ki se dogajajo v srčki družbe pod odločilnim vplivom osemdesetih let; od let, ko postaja neposredna življenjska perspektiva mladim pod vplivom kriznih procesov negotova, še več – ko pomen njihovih današnjih odločitev in postopkov za prihodnje postaja nejasen. Pa vendar je gotovo da je kriza, ki označuje naš danes, sopotnica vseh dinamičnih družb in kot taka obvladljiva znotraj utrjevanja poti demokratičnega premagovanja razvojnih naporov ter z ustvarjanjem revolucionarnega konsenza najširših delov družbe glede bistvenih opredelitev in reševanja skupnih razvojnih odločitev. Znotraj iskanja takšnega konsenza se izraža avantgardnost vseh družbenopolitičnih organizacij z zvezo komunistov.

Na takšen način se znotraj krize odpirajo možnosti oživljanja politične in ekonomske modernizacije, prestrukturiranja gospodarstva ter s tem prevladanja tehnološkega, gospodarskega in družbenega položaja. S tem se odpira vizija visoko razvite, duhovno bogate in politično demokratične samoupravne, socialistične družbe.

Torej je idejno vztrajanje na opredelitvah, ki zahtevajo postopen, toda jasn in v sebi usklajen razvojni proces, znotraj katerega so konflikti nujni, toda tudi obvladljivi prav zaradi konsistentne vizije nadaljnjega razvoja socialistične samoupravne družbe. Iz krize sta možni samo dve poti – ali pot stalne stagnacije, ki ji ne vidiš konca – ali pa pot obvladljive in ciljne stagnacije, ki mora odpreti poti ponovno navzgor.

V vseh družbenih dokumentih in v dolgoročnem programu smo se opredelili za slednjo, z vsemi družbenimi in socialnimi konflikti, ki jih nosi s seboj, ter z zavestjo, da kritično prevrednotenje izhoda iz krize, znotraj okvira socialistične samoupravne alternative, nujno vodi k raz-

zličnim glediščem o številnih konkretnih, praktičnih, pa tudi idejnih in teoretičnih vprašanjih. Predvsem zato, ker kriza ni obvladljiva brez »deblokade« vseh socialističnih družbenih potencialov, predvsem pa ne s predstavo o možnosti vnaprejšnjega ideološkega in političnega monolitizma. Vsakršno drugačno reševanje krize bi vodilo v duhovno skromno, z navideznim socialnim in političnim mirom označeno, nedemokratično in ne socializma.

Torej je temeljno vprašanje tudi ob letošnjem prazniku mladim, kako znotraj realizacije teh pozitivnih družbenih opredelitev zbrati vse socialistične, pluralistične sile naše družbe, torej vseh tistih, ki iščejo pot do realizacije naše skupne, konkretne utopije socializma 21. stoletja, ne samo kot socializma visoko industrializirane družbe, temveč tudi kot socializma družbe po meri človeka.

Borut Šuklje

Pred problemsko konferenco o ekologiji, energiji in varčevanju

Čas velikih pričakovanj

Dolgo pričakovana, na mnogih poprejšnjih pogovorih in razčlenitvah temelječa in za bodočo podo- bo naše dežele ter našega življenjskega ritma v marsičem odločilna energetska-ekološka konferenca bo v torek, 26. maja (z morebitnim podaljšanjem, če bo potrebno, še za en dan).

O vsem, kar sodi v ta skrb in težke misli vzbujajoči okvir, smo si naposled povsem na jasnem. Pred desetimi leti, na primer, še zdaleč ni bilo tako. Takrat si pač nismo priznali, da drvimo v ekološko zlo in v domala neobvladljivo ekološko stisko. Zdaj so stvari povsem očitne in na dlani.

V gradivu za konferenco je vsa resnica zapisana jedrnat in jasno.

jo pričakovali glede na doseženo kakovost življenja...»

In zato:

»Dosežena stopnja ogroženosti najelementarnejših pogojev življenja nepreklicno zahtevajo zaustavitve sedanjih razvojnih tokov, ki poslabšujejo razmere v življenjskem okolju, zahtevajo, da temeljito spremenimo svoje navade, način gospodarjenja in življenja sploh.«

Odločilnega pomena je tedaj, da prenehamo izčrpavati naravne danosti dežele, v kateri živimo, z velikimi in nesmotnimi zamahi, izščot nove in nove energetske vire, ne da bi mislili na posledice in klavrne rezultate. O vseh tozadevnih posegih se bomo morali poslej odločati veliko bolj premišljeno, strokovno in seveda tudi demokratično, kot smo se dosedaj, ko ni nihče nikogar nič vprašal.

Zagotavljanje potrebnih virov energije (elektrike, goriv in drugih) mora postati programirano in v vseh ozirih optimalno. Ne sme nam več uhajati iz rok.

Bistveni sestavni del te volje po korenitem spreminjanju navad je seveda trdna odločitev, da bomo začeli varčevati: vsi, na vseh »sektorjih«, predvsem pa v gospodarstvu, ki ga bomo morali v naslednjih nekaj letih temeljito prestrukturirati, da ne bo več porabljalo toliko energije za razmeroma majhne učinke in da bo okolje onesnaževalo bistveno manj, kot ga onesnažuje zdaj.

»Da bi družbeni produkt rasel bistveno hitreje od porabljene energije«, je zapisano v gradivu, ki vnaprej označuje duha problemske konference, v katere »izid« so uprli pogledi vseh nas, ki se zavedamo stisk, v kakršne nas je pripeljala brezglava razvojna naglica, »je nujno potrebno izboljšati tehnološko, programsko, organizacijsko in velokostno strukturo slovenskega gospodarstva. V ta namen je potrebno povečati delež majhnih podjetij, olajšati pogoje za nastajanje novih proizvodnih programov ter nekatere tudi opuščati.«

Problemska konferenca bo te naloge definirala in zastavila program, slovensko družbo pa čakajo velike naloge in posegi.

V. Konjar

Natečaj Bogo Flander – Klusov Joža

Na zadnji strani si preberite rezultate našega 8. nagrajnega natečaja, ki smo ga razpisali v letošnji 8. številki TV-15 Naš tovariš. Sedem nagrajencev bo prejelo knjižne nagrade.

Ž. D.

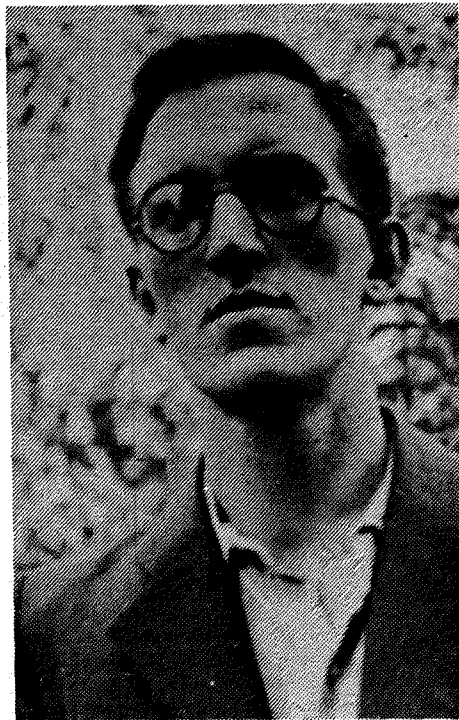
V teh dneh se spominjamo

Toneta Tomšiča

Pravdanes mineva petinštiridesetlet, odkar je v zgodnjem majskem jutru padel pod sovražnikovimi streli Tone Tomšič.

»Tiste dni smo jetniki prvega in drugega nadstropja preživljali v morečem vzdušju, ki ga ne morem opisati. Vsi so vedeli, da je v bližini junak, ki čaka na smrt. Po ves dan je bilo slišati trkanje po zidu in radiatorjih, skaterim so Tonetu sporočali svoja solidarnostna čustva. Okrepljeni italijanski strazari so letali od vrat do vrat, da bi ovirali delovanje te zveze med jetniki in se brezmočno drli nad njimi. V tistih zadnjih nočeh ni bilo govora o kakšnem mirnem spanju. Vsak trenutek dremeža je bil prežet s spomini nanj v morečih halucinacijah.

Zadnji večer je po neki pošti prišlo obvestilo, da je eksekucija predvidena za naslednje jutro. Ta vest se je hitro razširila po celem jetniškem traktu. Zato so tisto jutro, ko so se ob nenavadno zgodnjem času zaslišali koraki mnogih ljudi po hodniku, vsi jetniki spontano še enkrat dali duška svojemu ogorčenju. Takrat so brez zadržka glasno vzklikali svoja solidarnostna gesla. Iz tega hrupa je zaorila pesem »Vstanite sužnji...« v zadnji pozdrav junaku Tonetu Tomšiču... »Takšen jespomin Mihe Marinka na zadnje dni v ljubljanskih zaporih, potem, ko so se izjalovili vsi poskusi, da bi dosegli pri sodišču spremembo smrtné obso- dbe v dosmrtno ječo, ko so ugovori in prošnje potovale vse do Rima in Mussolini- ja in ko so propadli poskusi ljubljanske

osvobodilne fronte, da bi Tomšič z zvijačo in hitro akcijo rešili iz zapora.

Ob peti uri in petinpetdeset minut so v Gramozni jami 21. maja 1942 jeknili streli. Nekaj ur po tej usmrtni so bile v vseh sobah ljubljanskih sodnih zaporov tihe žalne slovesnosti... Tito je na obvestilo o Tomšičevi smrti odpisal slovenskim komunistom: »Gašperjeva smrt nas je zelo pretresla, ker z njim izgublja naša partija enega izmed svojih najboljših voditeljev.«

CK KPS je ob smrti svojega organizacijskega sekretarja v posebnem razglasu pozval vse paratijske organizacije, naj po njegovem vzgledu vzgajajo partijsko članstvo, da bo prezirajoče vse ovire in smrtno nevarnost nadaljevalo z osvobodilnim delom. Med partizani so donele zaprisege: »Maščujmo smrt Toneta Tomšiča«. Ustanovili so prvi udarni bataljon Toneta Tomšiča in nato brigado, ki je vse do konca vojne junaško nosila revolucionarjevo ime.

»Dragi domači, vse kaže, da bom sedajle, čez eno uro...« Ta stavek ni bil nikoli dokončan. Kdo ve, kakšne misli so se mu podile po glavi tiste zadnje ure? O prehojenju življenjski poti? O domačih? O številnih prijateljih, znancih, o predvojnih mitroviških ječah? V zadnjem pismu materi je Tone Tomšič med drugim, ko je omenjal morebitno smrt, zapisal tudi te vrstice: »Mirno vest imam in zavest, da s tem ne bodo ubili svobode slovenskega naroda in slovenskega ljudstva, ki bo to svobodo doseglo, pa naj sovražniki še tako besnijo. Želel bi samo, da bi vsi vi vedno imeli pred očmi, kdo je kriv moje in nešteti drugih slovenskih mož, fantov in žena smrti. Da to niso samo fašisti, ki jih hujskajo k temu in jim pomagajo. Ne pozabite, da so Erlich in njegova banda Slovenec, Slovenski dom itd. zaradi par nesrečnih izdajalcev poklicali Italijane na pomoč, jih hujskali in zahtevali od njih, da začno še ostrejši boj proti osvobodilni fronti, proti svobodoljubnim Slovincem. Ne pozabite, da so fašisti začeli streljati talce šele, ko jim je škof Rožman dal svoj žegen...« Tako je še v svojih zadnjih vrsticah razkrinkoval »sveti boj« v imenu vere in kazal na njegovo pravo, hri- navsko lice.

Bil je mož, ki ga je življenje od najnežnej-

ših otroških let prav gnalo na revolucionar- na pota. Iz najzgodnejših let se mu je oblikoval odnos do delavstva, ki ga je spoznaval že v očetovi tržaški hiši. Prav tako je v domačijem okolju na Baču pri Knežaku spoznaval prve obrise zatiranja slovenstva in slovenskega življa pod fašistično Italijo. Burnain uporna šolska leta so pridala svoje in gá nenehno gnetla v človeka nemirne narave, ki je hotel vsaki stvari priti do dna in ne le slepo ponavljati fraz in nauk o življenju, ki so jih ponujale okostenele šole. Bil je na nek način tudi družinski upornik, potohodec, neumorni spoznavalec novih ljudi, navad, okolij in predvsem – problemov, ki so se z nagrmađeno pezo zgrinjala nad slovenskega delovnega človeka.

Mojstrile so ga izkušnje z Orjuno, pri delu z društvu, v prvih srečanjih z Borisom Kidričem in »Štrajzlovim krogom«. Njegov življenjepi je poln zaprek in ovir, ki jih je s trmastovero, nenehnim učenjem in izgrajevanjem osebnosti premagoval. Svoje je pri- stavil čas predvojni Mitrovici, še bolj pa delo s prekaljenimi komunisti. Nenazadnje pa v tem kratkem zapisu ne smemo pozabi- ti dejstva, da je bil Primorec, eden mnogih slovenskih Primorcev, ki so natančno po- znali barve in težnje fašizma in so v svojem boju za narodni obstoj iskali novih prvin, ki bi združevale razredno, socialno in na- rodno.

Mineva petinštirideset let od takrat, ko je zagrmelo v Gramozni jami; zdavnaj že je prišel čas, ko je dokazal, da ni bil »zgublje- na duša«, kakor je z upanjem zapisal v za- dnjih vrstah zadnjega pisma materi.

S Tonetom Tomšičem smo Slovenci in slovenska revolucija izgubili predanega, razmišljujočega in garaškega borca.

B. Ž. J.

Umrl je slovenski pisatelj Vitomil Zupan

Sanje

Vsak je imel svoje otroške sanje. Ti si imela zlat čebelni panj. in najbolj divjih mrzlih sap divjanje ni nikdar moglo z jezo vdreti vanj. (Iz cikla Nočnih pesmi zoper žalost, 1954/55)

Bil je, vse tisto, kar boste o njem rekli tisti, ki ste ga poznali. Včeraj stari cinik, predvčerajšnjim dedek obsojemalec vsakršnih človeških budalosti, še prej veseljak, ženskar, popotnik, iskri sobesednik iskrim nasprotnikom, arestant, razumnik, partizan, svetovljan in samotni mož, ki so mu skozi cel njegov vek lepili najrazličnejše oznake – med genijem in pokvarjencem, med enim najboljših slovenskih peres evropske veličine in pisateljem pornografije.

Dela ostajajo, v posodi časa se bo odtehtala njihova prava teža. Še v času, ko mu na Slovenskem ni nihče hotel natisniti niti vrstice, so se kopičili rokopisi, ki nas bodo, zdaj v svežih knjižnih oblekah in tiskih, še naprej razveseljevali. Med njimi pesmi, dol-

ga vrsta, ki nam odkrivajo novi Zupanov obraz.

Še to in ono bi morali povedati ob smrti slovenskega pesnika, pisatelja, dramatika in scenarista Vitomila Zupana. Pa naj to delo ostane drugim. Naj se poslovimo od pisatelja malo drugače, z njegovimi besedami iz pravljice Potovanje v tisočera mesta, ki je zagotovo ena najlepših pisateljskih zapuščin v sodobni evropski literaturi.

Dedek Tisoč je obrnil pogled k Teku. »Vidiš, dečko moj, naješ se zelo, zelo dobre jedi – in vendar te boli trebušček, ali ne?«

»Čisto res, dedek, za praznike me je tako bolel,« je resno pokimal Tek. Tisoč pa je nadaljeval:

»Kjer je namreč sreča, je tudi žalost, kakor dobi drevo senco, če zasije sonce. Samo v pravljicah je vse brez prahu, brez blata in brez čisto navadnih nadlog. Toda pravljice so zato, da v njih razpadajo prekletstva.«

»Zdaj bom pa preskočil tole,« je rekel Tisoč in obrnil list.

★

»Zakaj pa dedek?«

»Ker tukajle piše o tebi.«

»Jejna! A res! O meni piše?«

»Ja. Poslušaj: Ločitev od mame je visela nad našim dečkom, zato je bil tako nemiren, tako živ in čudovit, mi pa smo bili od začetka kakor lutke iz cunj, brez bolečine v srcu, a zato tudi brez sreče, brez želja in zato brez življenja.«

»Vidiš, to sta sestavila Dvatisoč in Tritisoč. Tole sem pa jaz: Kjer je zima, tam so čudežne pomladi. Kjer je dan, tam je noč tem lepša, in dan po njej tem bolj zaželen! – Tole je pa bolj težko, preskočim.«

»Vsaj malo beri dedek!«

»No: V pravljici vse cvete – a ne rodi sadu, ne semena, ker cvet nikoli ne propade.«

»Saj jaz to razumem, dedek. Jaz hodim včasih spomladi pod našo marelico in z nje frfotajo beli in rožnati cvetni listki name, potem pa pritisne sonce in marelice se začno debeliti, potem začnejo rumeneti in rdeči – in mi jih začnemo klatiti, čeprav je omica huda, ker pravi, da bomo dobili ta hitro.«

Dedek se je smejal. Ko se je zresnil, je nadaljeval:

»Vidiš, tole sem pa spet jaz napisal in je rumenemu dedku Dvestotemu zelo všeč: Ljubezen je v srečo, ker iz več bitij splete eno, večje, močnejše in boljše, in tudi v bolečino, ker na vsako ljubezen preži ločitev.«

Tako mehko se je začel zibati svet, tako lagodno so zaplavale cvetne veje pred očmi, rožnata tenčica je ovila vse okrog in okrog v enem, dveh, treh ovovih in vse se je dvigalo lahko v doneči zrak...

★

Odšel je svojski partizan Berk, za njim ostaja menuet za kitaro in mnoge druge...
B. Ž. J.

18. srečanje pionirjev-zgodovinarjev Slovenije v Kranju Korak k raziskovalnemu delu

Na videz samo skromen korak k raziskovalnemu delu mladih zgodovinarjev, tako malo znan širši javnosti, pa vendar prvi korak, ki odpira pot v vedno širše in globlje poznavanje zgodovine, v poznavanje, ki bo ostalo zapisano za prihodnje rodove. Vsako leto sem od 1969. pionirji v svo-

Turk z Zavoda za šolstvo nam je kar naštel nekaj imen najbolj vestnih, ki vsa leta sodelujejo in se tudi odlikujejo: osnovna šola Žužemberk, osnovna šola Cerkno, OŠ Anton Aškerc iz Titovega Velenja, mladi zgodovinarji iz Postojne, pa iz osnovne šole Valentina Vodnika iz Ljubljane, OŠ Mi-

Mladi zgodovinarji z osnovne šole Bratstvo in enotnost Kranj so pripravili zanimivo razstavo starih predmetov

alj. Otroci so vse to dobili od svojih dedkov in babic. Zdaj je tega vedno manj, zato težišče raziskovalnih nalog prehaja na čimbolj vsestransko in kakovostno predstavitev vsebine in na oblikovanje naloge. Vse več je intervjujev, ob njih pa ti mladi zagnanci kar naprej brskajo, tako da vsako leto najdejo še kaj »originalnega«. Nič jim ne uide. Zanimanje za raziskovalno delo raste. Dostikrat si pomagajo z odkritji iz prejšnjih let, s svojimi starimi raziskovalnimi nalogami.

»Neprizanesljivi so in kritični,« pravi tovariš Ivan Križnar, ki je na CK ZKS zadolžen za zgodovinske raziskave, »pa prav je tako, saj ne želimo nobene stvari idealizirati. Nihče ni popoln. Delo teh otrok bi lahko označili kot ustvarjalno in zrelo prikazovanje, niti malo podobno črno-belemu slikanju. Poudariti moram izredno izvirnost, saj si niti dve nalogi nista med seboj podobni.«

Pa jih ni malo, teh nalog. Letos jih je prišlo 77, največje število doslej. Največ, kar pomni, jih je bilo leta 1974 na temo Moj kraj v ilegali in leta 1981, ko so raziskovali šolstvo

med narodnoosvobodilnim bojem. Obakrat je prišlo 72 nalog.

Letošnji temi »Začetki NOB v mojem kraju« in »Najbolj ustvarjalne osebnosti mojega kraja« sta zbudili veliko zanimanja, morda prav zato, ker je v človeku prirojeno zanimanje za najožje okolje, v katerem živi, za lokalno zgodovino in za ustvarjalne ljudi, ki so mu vzorniki: za zdravnike, kulturne delavce, dramske ustvarjalce, športnike... Nekateri zgodovinski krožki so poslali celo po dve nalogi. Delali so z roko v roki s svojimi vrstniki, vključenimi v druge interesne dejavnosti – z likovniki, tehniki, mladi literati in novinarji. Namen je samostojno delo učencev, mentor pa naj stoji ob strani kot organizator. Večina je to spoštovala, so pa tudi odstopanja. Nekaterim nalogam se pozna pretirana pomoč mentorjev, druge te pomoči sploh ni bilo in so zato naloge pod nivojem.

Komisija je 24 nalogamodelila zlata priznanja, 31 srebrna, 18 bronasta, štirim pa prvič v zgodovini srečanj zaradi nizke ravni niso podelili priz-

Pionirji – zgodovinarji s svojimi gosti

Kranj je gostil

Konec prejšnjega tedna je bilo v Kranju živahno, delovno, »zgodovinsko«, predvsem pa gostoljubno in prijateljsko. Tri dni so bili mladi zgodovinarji in njihovi mentorji iz vse Slovenije gostje Kranjčanov. Iz vsakega zgodovinskega krožka so prišli trije predstavniki, in če vemo, da je sodelovalo 77 nalog, lahko izračunamo, da teh mladih zgodovinskih raziskovalcev ni bilo tako malo. Prišli so že v četrtek popoldne. Hitro so se spoprijateljili s svojimi vrstniki iz Kranja, ki so jih odvedli na svoje domove, jih pogostili. Potem so se pozno v večer sklepala znanstva in prijateljstva. Petek je bil delovni dan. Zjutraj ogled muzeja Prešernove brigade in vojašnici Stane Žagar, kranjskih delovnih organizacij, po kosilu pa je bilo na vrsti delo v skupinah. Še prej so jo na osnovni šoli Bratstvo in enotnost domači pionirji prav odločno po gorenjsko urezali v kratkem zabavnem kulturnem programu.

Rekli so, da je prostorska stiska, saj je v šoli normalno potekal pouk, kakor druge dni. Pa ta stiska mladih zgodovinarjev ni motila. Porazdelili so se v štiri skupine, zavzeli štiri učilnice in se pogovarjali s svojimi gosti. Tisti, ki jih poleg zgodovine zanima šport, so obkrožili člana koledarske reprezentance Jugoslavije Bojana Ropreta. Nad slikarstvom navdušeni so se pogovarjali z akademskim slikarjem, vodjo likovnega centra pri ZKO Kranj Hermanom Gvardjančičem. Vprašanja so kar deževala: Zakaj rišete? Kdo vam je bil vzornik? Katere materiale uporabljate? Nekoga je celo zanimalo, če ima s seboj kakšno svoje delo. No, štirimetrski slike bi res težko nosil s seboj. V tretji skupini je na vprašanje pionirjev odgovarjal umetniški vodja Prešernovega gledališča v Kranju Matija Logar, četrta skupina pa se je zbrala okoli Vinka Hafnerja, člana CK ZKJ in ponosni so bili, da v svoji sredi lahko pozdravili častnega člana občine Kranj.

Gostitelji – pionirji osnovne šole Bratstvo in enotnosti so bili povsod; pripravljeni pomagati, pojasnjevati... »Počasni smo, da lahko gostimo svoje vrstnike«, pravijo »in sploh se nam zdi, fino«. Njihov zgodovinski krožek je predvsem skrbno pripravil zgodovinsko razstavo z najrazličnejšimi zgodovinskimi predmeti. O vsakem so vedeli kaj povedati, saj so se v njih veliko pogovarjali s tovarišico mentorico Antonijo Weiss pri zgodovinskem krožku. Enkrat tedensko se srečajo in tovarišica Antonija zelo rada dela z njimi, saj njeni varovanci pokažejo veliko zanimanja za starine in njihovo zgodovino. Letos se niso lotili raziskovalne naloge, zaradi katere so pravzaprav danes mladi zgodovinarji tu, v Kranju, ker je njihovo pozornost zahtevala naloga o izgnanstvu Slovencev med NOB z naslovom Vlak, ki se ne ustavi. Z njo so se 8. in 9. maja na zborovanju v Poreču pridružili ostalim osnovnim šolam Jugoslavije, ki nosijo ime Bratstvo in enotnost. Približno sto je takšnih šol v Jugoslaviji. Vsako leto se neke srečajo. Letos je bilo to devetnajstič. Leta 1989 bodo gostitelji Kranjčani.

V soboto dopoldne so mladi zgodovinarji razstavili in predstavili svoje naloge. Napeto je bilo pričakovanje razglasitve rezultatov v avli Skupščine občine Kranj. Nekateri bolj, drugi manj zadovoljni z rezultati so se poslovi. Vsi pa odločni, da se še bolj potrudijo v prihodnjih raziskavah in da svoje korenine še bolj poglobijo v zgodovino.

Ž. D.

jih zgodovinskih krožkih po vsej Sloveniji raziskujejo polpreteklo in novejšo zgodovino, takole na pomlad pa se srečajo, predstavijo svoje naloge, se pogovorijo o svojem delu in se seveda vračajo v svoja okolja z zasluženimi zlatimi, srebrnimi in bronastimi priznanji, polni volje za novo raziskavo. Priznati je treba, da v vseh letih doslej po pridnosti prednjačijo Primorci, takoj za njimi pa so mladi zgodovinarji s Štajerske, z ljubljanskega območja in Gorenjske. Članica strokovne ocenjevalne komisije Prvenka

lojke Strukelj Nova Gorica, OŠ 25. maj Prestranek, zgodovinski krožek osnovne šole Janko Premrl-Vojko Koper, dalje mladi zgodovinarji osnovne šole Draga Kobala Maribor ter OŠ bratov Polajnar, tudi iz Maribora, OŠ Ivana Kovačiča iz Celja in morda bi še koga našli. So pa vmes tudi »bele lise«, območja, ki se, žal, niti enkrat niso odzvala.

Devetnajst let ustvarjalnega dela mentorjev in učencev! V tistih prvih začetkih je bil večji poudarek na zbiranju dokumentarnega gradiva in muze-

nanja.

Vedeti je treba, da je tale raziskovalna naloga le ena od zadolžitev zgodovinskih krožkov. Vključevanje učencev zahteva temeljite metodološke predpriprave. Ob svojih brskanjih se učenci naučijo objektivno gledati na obravnavane teme in znajo kritično razložiti vire, ki jih uporabljajo. Škoda je le, da ostane urejeno in ilustrirano gradivo zgodovinskih

nalog zaprto v ožji krog in ne pride v širšo javnost.

Kaj čaka pionirje zgodovinarje v prihodnje? Polpreteklo in novejšo zgodovino je zmanjkalo, zato bo treba poseči v stare čase naših krajev, v čase njihovega nastanka. Za drugo temo pa predvidevajo življenje posameznih slojev med obema vojnoma.

Živa Drole

Onesnaženost naših voda

Razbijem si glavo s premišljanjem, kako naj dva lista napolnim z mislimi o onesnaženosti naših voda. Dobro pomislim in spomnim se, kolikokrat sem že slišal pogovore odraslih o onesnaženih vodah, o velikih pomorih rib. Ker je oče ribič, me je včasih kar strah jesti ribe, ko pomislim, kaj vse priteče po naših vodah, še posebej velikih rekah.

Naše reke so v glavnem že zelo umazane. Tudi na Primorskem ribe žalostno umirajo, še posebej ob izlivu Ržane. Na morski gladini v Koprskem zalivu se pogosto vleče madež nafte, ki ga spu-

stijo zasidrane ladje. Še huje še razmere so drugod. V Ljubljani je pred tremi leti poginilo kar 600 kilogramov rib, ki so jih obupani ribiči pobrali na sedem kilometrov dolgem pasu. Podobne katastrofe se doogajajo vedno pogostejše po celi Sloveniji. Zastrupljene so tudi reke in potoki v krajih, kjer ljudje nimajo vodovoda in so včasih te vode lahko uporabljali tudi za pitje. Danes pa si jo morajo pripeljati v cisternah kilometre daleč. Z umazano vodo se zastrupljajo tudi živali, okolje in potem človek. Ob misli na vse to, mi je tesno pri srcu.

Kdo so krivci? Največkrat je slišati, da je bila kriva človekova malomarnost. Kmetje izpirajo v rekah in potokih cisterne za prevažanje gnojnice. Pogosto se niti ne zavdajo, kaj delajo, ko izlijejo odpadno vodo v reko, ko operejo ali celo odvržejo steklenico z ostanki strupov. Še veliko huje pa je, če zastrupitev povzročijo tovarne z različnimi industrijskimi odpadki, ki vsebujejo strupene kisline, luge, kovine in druge strupe. Nekateri od teh strupov povzročajo trajne posledice. Tovarne bi morale namestiti čistilne naprave, toda ko se znajdejo v finančnih

težavah, navadno zmanjka denarja ravno za to.

Čeprav imamo veliko zakonov o varstvu voda, se stanje ne izboljšuje. Le malo nepazljivosti je potrebno, da se zgodi velika škoda. Potem so potrebna leta in leta, da se v reki obnovi življenje. Bojim se, da bo skrajna malomarnost človeka pripeljala tako daleč, da nam bo v prihodnosti zmanjkalo še pitne vode. Preden bomo kaj storili, bodo naše reke že umrle. Mi vsi pa vemo, da brez zraka in vode ni življenja. Ali res vemo? Zakaj potem to pozabljamo?

GREGOR ŽIGON, 6. a
COŠ Škofije

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Mesec mladosti

Včasih se mi zdi, dragi mladi prijatelji, da nas čas kar malo prehiteva. Ze sredi maja smo, sredi meseca mladosti. Vse brsti, vse kar naenkrat raste, vse oznanja utrip mladosti; narava in vi – mladi rod, med katerim se še posebej v tem mesecu kar naprej nekaj dogaja. Malo več kot teden dni je, odkar ste oddali letošnje kurirčeve torbice. Ob koncu prejšnjega tedna je bilo na vrsti srečanje pionirjev – zgodovinarjev v Kranju, letos že 18. po vrsti. Srečevali so se tudi mladi tehniki in kdo ve kaj še vse je zapisano v vaših načrtih šolskih in zunajšolskih dejavnosti za mesec maj. Tudi prijateljskih srečanj s pobratenimi šolami in srečanj z vrstniki tostran in onstran meje ne manjka. Zdaj je v šolah intenzivno pripravljanje na sprejem najstarejših pionirjev v mladinsko organizacijo. Na slovesen dogodek ob 25. maju – dnevu mladosti, ko ob spominu na rojstni dan tovariša Tita stopijo novi mladinci na plan. Dragi naši dopisniki, čakamo, da nam sporočite, kaj se s tem v zvezi dogaja v vaših šolah. Zanima nas tudi, kaj mislijo »novi mladinci« o dolžnostih in o svoji vlogi, ki si jo zamišljajo na mladinski poti, če jo lahko tako imenujemo.

Pionirji bodo na svojstven način proslavili letošnji dan mladosti, saj bodo od 21. do 24. maja gostje Koprčanov, in sicer na Zboru pionirjev Jugoslavije. Osrednji del zbora bo 23. maja, ko bodo pionirji po koprskih ulicah in trgih prikazovali svoje najrazličnejše dejavnosti. Vse koprsko praznovanje (Koper namreč v teh dneh slavi tudi svoj občinski praznik) bo potekalo pod geslom Mir otrokom sveta. Dobre volje, ki je pionirjem nikoli ne zmanjka, bo torej dovolj za vse, in če bo še vreme naklonjeno, bo vzdruže res praznično, predvsem pa mladostno. Če bo vse v redu, bomo tudi mi med njimi, da se enkrat spet nadihamo te združene ustvarjalne mladosti.

V začetku sem dejala, da vse brsti in raste, vendar to, žal, ne velja povsod. Ponekod gozdovi umirajo in le še gole veje strlijo proti nebu. Tudi to je tema, ki je v tem mesecu kar na dnevnem redu pionirskih odredov v pripravi na republiško problemsko konferenco. Ta bo v Krškem od 4. do 6. junija pod naslovom Varstvo življenjskega okolja. Do takrat pa pionirji iščejo črne pike v svojem okolju. Pred konferenco bodo izdelali velik zemljevid Slovenije in na njem v petih barvah označili vsa svoja opazanja in odkritja za posamezne občine, še posebej pa bodo opozorili na kritične točke.

Nekateri pionirji nam kar pridno pišejo o svojem priljubljenem domačem gnezdu, ki mu grozi ekološka katastrofa, kakor temu bolj učeno rečemo. Največ prispevkov so nam poslali mladi Ajdovci. Kako z ljubeznijo pišejo o svoji dolini, o svojem potoku Hublju! Nekaj je prispelo tudi iz Nove Gorice, iz Artiča, iz Trbovelj smo prejeli poročilo biološkega krožka, oglasili so se nam tudi učenci COŠ Škofije. Mi pa še kar naprej zbiramo takšne prispevke. Zanje smo si omislili posebno mapo, tu in tam pa bomo našli prostor v TV-15 in jih objavili. Zato, dragi naši mladi dopisniki, pa tudi tisti, ki to niste, a vas vprašanje vašega zdravega in čistega okolja žuli, napišite nam!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAML

Vsi skrbimo za zdravo in lepo okolje

V času, ko je naše okolje vse bolj onesnaženo, se zavedamo, da tudi mi, pionirji, lahko veliko prispevamo k skrbi za čistočo našega kraja in šolske okolice.

Veliko informacij dobimo po šolskem radiu. Od daje govorijo o onesnaževanju vode, zraka, hrane o osebni čistoči, čistoči delovnih prostorov in šolske okolice. Za informiranost pa skrbijo tudi naravoslovni dnevi.

V naši šoli že nekaj let uspešno deluje zelena straža. Ob začetku šolskega leta smo sprejeli program dela, ki ga sedaj uresničujemo. Učenci nižnjih razredov večkrat na teden čistijo šolsko okolico, pobirajo smeti in kamenje, starejši pa smo pritrdili smetnjake. Obdelujemo tudi šolski vrt in sadimo drevesa okoli šole. Ker nimamo lastne kuhinje, prodamo pridelano zelenjavo šoli, ki kuha za nas.

Tudi pozimi nismo spali. Četrtošolci so pri likovnem pouku izdelali ptičnice in valilnice. S semenom so jih

oskrbeli pri GG Trnovu in tako so celo zimo krmili ptice. Starejši smo pogozdovale pa tudi zaščitili mlada drevesa pred divjačino.

Učenci, ki sodelujejo v cvetličarskem krožku, sadijo, zalivajo, plevejo cvetje na vrtu, v šolskih prostorih pa gojijo tudi lončnice za prodajo. S tem veliko zaslужijo, vendar večino denarja porabijo za gnojila, orodja in semena.

V šoli smo naredili tudi čebelnjak. Pod vodstvom zunanjega mentorja smo pretočili in prodali že veliko medu.

Akvaristi vzorno skrbijo za tri akvarije in njihove male prebivalce.

Naša šola sodeluje tudi na tekmovanju mestnih šol za najbolj urejeno šolsko okolico. Razpisana je bila visoka denarna nagrada, vendar nam ne gre toliko za denar, kot za zdravo in lepo okolje!

PETRA KOSOVOL, 7. B
NATAŠA FALETIČ, 7. B
OŠ 9. korpusa NOVJ
Nova Gorica

Pzožnja gozda

ČLOVEKI!

Toplota tvojega doma v mrzlih nočeh sem in senca, ki se vanjo zatekaš v poletni pripeki.

Ostrešje tvoje hiše sem in deska tvoje mize, postelja sem, ki v njej spiš, in les, ki iz njega gradiš svoje ladje.

Toporišče tvoje sekire sem in vrata tvoje koč.

Les tvoje zibelke sem in tvoje krste.

Dober sem kakor kruh in lep kakor cvet.

Rotim te: NE UNIČI ME!

Ne moremo jesti denarja

Ko bo padlo zadnje drevo in bo poginila zadnja riba, se bomo zavedli, da ne moremo jesti denarja. »SOS za okolje« je bilo geslo referenduma za samoprispevek Ljubljancanov. Torej, ker ni uspel, bo okolje še vedno takšno, kot je. Ali se bo sedaj našel denar za podporo tovarn, toplarn, komunale, vodovoda? Ali zaradi tega ni uspelo? Mogoče res. Vendar rešitve ni videti. Seveda ni naša dolžnost podpirati gradnje velikih objektov, industrije. Nihče ne popusti, čeprav vemo, kdo ima prav. Vsak dan smo bliže propadu.

Človek, mar se ne zavedaš, da samo uničuješ? Našo zemljo lahko razstreliš. Sestaviti je ne moreš. Tepec! Z vsakim dimom si bliže propadu. Težko bi sedaj rekel, da je človek bolj inteligentno bitje na svetu. Je pameten, pa tudi (in to kako!) neumen. Še kosoč, ki ne velja za ravno pametno, si ne bo sama sodila. Človek pa. Izplake, izpuhi, odpadki – to so iztrebki današnjega človeka. Ne mečimo si peska v oči. Narava bo terjala svoje. Tudi ona ni (vsaj v tej obliki) večna.

Človek, saj se mi smiliš. Lahko se ti zasmejem iz prezira. Žal mi je le to, da svojim otrokom nisi dopustil, da se rodijo in tudi razvijajo. Ti si jih imel in jih še imaš. Priznaj, polomil si ga. Ne le zase. Za ves svoj rod. Sinove. Potomce. Zdaj razumem izrek: Človek človeku – volk.

TINO MAMIČ, 8. c
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Še je čas, da kaj storimo

Iz osnovne šole Josip Broz Tito Trbovlje so nam poslali posebno številko svojega šolskega glasila Črno zlato, ki so jo posvetili počastitvi festivalnega dne ob sprejemu štafetne palice v njihovem kraju. S to številko so opozorili na ekološke probleme, o katerih pri njih vedno več govorijo. »Upamo, da boste naše glasilo prebrali in se ob tem vprašali, če ni mogoče tudi vaša tovarna eden od onesnaževalcev naše kotline. Še je čas, da kaj storimo, še je upanje, da se bodo razmere spremenile, izboljšale,« so zapisali v spremnem dopisu, ki so ga namenili vsem delovnim organizacijam in ustanovam v trboveljski občini. Glasilo smo v uredništvu prebrali in težko je reči, kaj je najboljšje, zato smo začeli kar od začetka; danes objavljamo poročilo biološkega krožka tamkajšnje šole, drugič pa še kaj.

V šolskem letu 1985/86 je biološki krožek za 8. razrede začel raziskovalno nalogo: Raziskovanje celinskih voda v Sloveniji. Krožek so obiskovala predvsem dekleta osmih razredov, vodila pa jih je tovarišica Darinka Kostanjšek.

Delo so organizirali v treh smereh. Najprej so narisali zemljevid Trbovelj, posebej označili Trboveljščico in delovne organizacije, ki bi bile možne onesnaževalke potoka. Izvedli so anketo med DO in občani, s katero so želeli izvedeti, katere DO imajo čistilne naprave, ali izpuščajo v vodo odpadne snovi in katere so te snovi. Želeli so izvedeti mnenje občanov, ali je voda onesnažena, zakaj in kdo po njihovem mnenju onesnažuje Trboveljščico. Analizirali so vzorce vode, vzete iz Trboveljščice.

Zelo zanimivi so bili rezultati ankete, kajti nekatere DO sploh niso posredovale nikakršnih odgovorov. Iz tega lahko sklepamo, da potoka ne onesnažujejo, oziroma, da ga onesnažujejo, vendar se za ljudi in njihovo nezadovoljstvo z umazaniam potokom ne zmenijo. Delo pri analiziranju vzorcev iz Trboveljščice so organizirali v več etapah. Najprej so si ogledali strugo potoka, določili odvzemna mesta, jih opisali in odvzeli vzorce vode in živali. V šoli so vzorce analizirali in določili vrste zajetih živali. V rudniškem laboratoriju pa so ob pomoči delavcev laboratorija opravili analizo vsebnosti kisika.

Rezultati, ki so jih dobili po opravljenem delu, kažejo, da je potok v zgornjem koncu (do potoka iz Iskrine čistilne naprave) še čist, kajti našli so raznovrstne živali, predvsem ličinke žuželk. Meritve pri Marinkovem hramu pa kažejo popolno onesnaženje potoka – v vodi niso našli niti rastlin, kaj šele živali, voda je bila siva in na dnu se je nahajalo sivo blato.

Meritve na naslednjem odveznem mestu (pri stavbi občinske skupščine) so pokazale, da ima potok še veliko sposobnost samočiščenja, kajti spet se v potoku pojavijo rastline, predvsem alge in tudi nekatere ličinke žuželk. Rezultati naslednjega odvzemnega mesta (Bevško) pa so katastrofalni. Iz potoka smrdi, voda je sivorjava, rastlin in tudi živali ni.

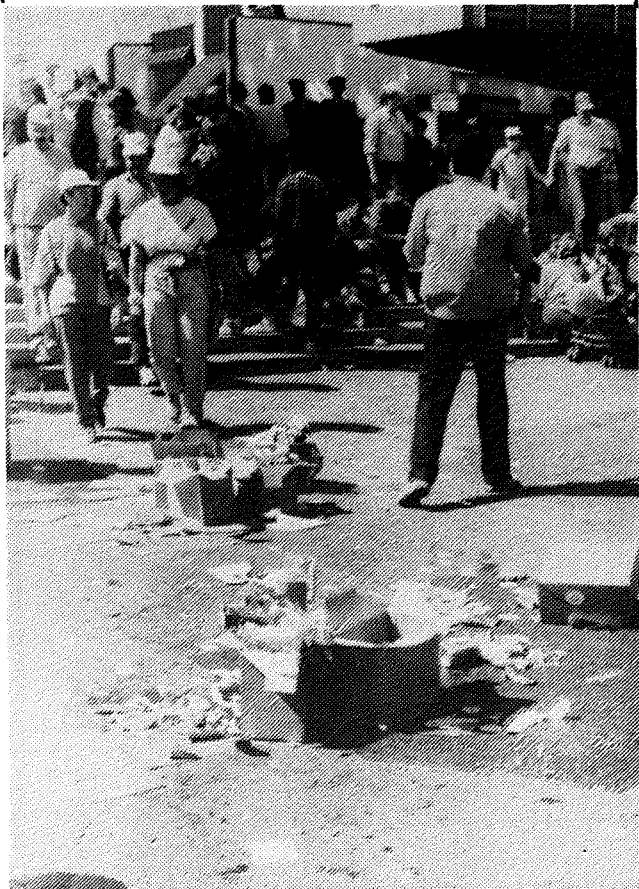
V šolskem letu 1986/87 smo nadaljevali meritve in tudi letos prišli do podobnih rezultatov. Z raziskovalno nalogo bomo nadaljevali, vzorce bomo jemali jeseni in spomladi.

Vzorce in rezultate naših raziskav pošiljamo Prirodoslovnemu društvu Slovenije, ki nam pri delu tudi pomaga

Učenke biološkega krožka

Da pri skrbi za lepo, zdravo in čisto okolje ne bi pristajali samo pri besedah in načelih! Takole je namreč ostalo nastlano na Trgu revolucije v Ljubljani po sklepnih slovesnostih Pohoda po poteh spominov in tovarštva. Pa smo komaj nekaj minut prej govorili o skrbi za naše okolje in bili pripravljeni zapriseči, da nas umazani moti in smo odločno »za« lepo okolje. Že res, da bi moralo biti poskrbljeno za dovolj košev. To je velika napaka, ki pa ne more biti opravičilo, da smeti lahko pustiš tam, kjer »padejo« iz rok.

Z. D.

Od splošnega h konkretnemu

Tudi zadnji plenum CK ZKJ ugotavlja v glavnem že ugotovljeno. V tem smislu je bilo že vse rečeno. Potrebno je preiti na konkretnosti.

Kako odpraviti inflacijo? Kako premagati birokracijo? Na taka vprašanja bi človek pričakoval od najvišjih predstavnikov organiziranih socialističnih sil jasne konkretne odgovore. Sprašujem se, ali ne vedo, s čim začeti. Z nečim je vsekakor treba.

Recimo, da bi ukiniteli sise. Za primer lahko navedem, da po mojem mnenju SIS za vodno oskrbo ni potreben. Enako za komunalo (SKIS). Za vodno oskrbo ima Slovenska Istra Rižanski vodovod, za komunalne dejavnosti ima občina Piran komunalno podjetje. Da ne naštevam drugih!

Zakaj mora iti denar, ki ga ljudje namenja za vodo in za pometanje ulic, za kanalizacijo ipd. preko SIS, da pride do ljudi, ki neposredno opravljajo delo? Stroški za administracijo poberejo dober del denarja, s katerim bi lahko napravili toliko in toliko novega vodovoda, kanalov, popravili toliko streh.

Komu je potrebno – lahko tudi garaško – delo takomenovanih strokovnih služb vseh mogočih sisov, če pa od njega nihče nima nič?

Nas izčrpava to, da imamo armado ljudi, ki sicer »delajo« in dobivajo za to plače, a njihovo delo ne proizvaja nobene vrednosti. (Delo je družbi potrebno samo, če ustvarja vrednost – pa naj si bo to kopanje rude v rudniku ali ples baletke). Da pa siso-

va »strokovna služba« samo premetava denar, ki ga delavci ustvarijo in namenijo pokrivanju stroškov skupnih naporov – to ni potrebno delo. Brez njega bo denar ravno tako prišel k tistemu, ki mu je namenjen, le več ga bo.

Takih služb je še veliko. Na primer razne medobčinske organizacije – od skupščin do organov DPO. Če bi izračunali, koliko je prispeval n. pr. Obalni sindikalni svet za to, da so problemi delavcev bolje rešeni, bi težko pripisali njegovemu delu karkoli. Isto velja za druge organe. Mislim, da so celo škodljivi. Ker obstajajo, morajo nekaj delati. Zato sklicujejo seje, sprejemajo sklepe. Na te seje prihajajo ljudje od drugod. Denar porabljajo za prevoze, dobivajo plačo za čas, ko ne proizvajajo. Koristi od tega ni. Če se pojavijo kakšni posebni problemi, ki jih je treba preresetati za območje več občin, se pač določi nekaj ljudi iz vsake občine, da najdejo rešitev. Oziroma še bolj prav, da predlagajo rešitve, o katerih naj potem pristojni občinski organi odločijo.

Če hočemo prenormiranost, preveliko kompliciranost postopkov in druge podobne parazitske delujoče tvorbe odpraviti, potem je pač treba začeti. Ne trdim, da so moji predlogi pravilni. A z nečim je pač treba začeti.

Ali inflacija. Eden od vzrokov je omenjen zgoraj. Zakaj je inflacija trdoživa? Zato, ker pač koristi tistemu, ki daje ton v naši družbi. Če bi ne bilo koristi za odločilne, bi ji že zdavnaj stopili za vrat. Koristi mnogim. In

jemlje drugim. Preko ugodnih posojil (po negativni obrestni meri) se dolžniki krepko obogatijo. To je splošno znano – a nikoli konkretno obsojeno.

S posojili se ljudje legalno neupravičeno obogatijo. Posojilo je pač vir, ki mu nihče ne more zanikati legalnosti. In ni dolžnikova stvar, če mu inflacija takorekoč postori tisto, kar je za posojilo kupil.

Problem pa je v tem, da vsi ne pridejo do posojil. Ti so potem izkoriščani. Ti plačujejo za obogatene. So ljudje, ki so se specializirali za »jahanje vala inflacije«, se spretno zadolževali, kolikor so najbolj mogli in si tako nabrali lepo premoženje.

Ali problem, koliko je sindikat delavska organizacija. Ko človek prebira besedila iz preteklosti, je možno napraviti zaključek: dokler sindikalne funkcionarje plačujejo člani sindikata, je težko biti tak funkcionar. Tak se mora boriti za svoje somišljenike, skuša si jih pridobiti čim več. Odgovoren jim je. Oni ga plačujejo, oni mu dajejo svoje pooblastilo (ga volijo). Oni mu pooblastilo vsak trenutek lahko tudi vzamejo.

Nič drugače ni z drugimi organizacijami. Dokler funkcionarjem daje plačo nekdo drugi in ne članstvo organizacije, toliko časa bodo tudi odgovorni svojim plačnikom, ne pa članstvu. Nedavno je pisalo v časopisih, da je prejšnja predsednica ZSMJ ogromno potovala po svetu med svojim mandatom. Kakšne so bile koristi od teh njenih potovanj? Ali je mladina odobrila ta njena potovanja, ali je mladina dala denar za njih?

Prav čudno se sliši, da veliko naših ljudi potuje po tujini z državnimi devizami – neka tovarna pa ne more kupiti nadomestne-

ga dela za nekaj sto nemških mark in delovni proces se ustavi.

Pa problem insolventnosti Kosova, Makedonije ter Črne gore. Bral sem, da ima Makedonija 80.000 inženirjev in tehnikov. Kaj vendar delajo? Saj imajo bogato deželo! Da bi delali ne znali, to gotovo ne drži. Delati znajo tudi prebivalci Kosova in Črnogorci prav tako. Zakaj se štejejo za nesposobne za pokrivanje lastnih stroškov? Kdor hoče biti svojepraven, ta mora pač svoje stroške pokrivate sam. Prva lastnost za samostojnost je pač ta, da znaš za svoje potrebe poskrbeti sam. Kdor je prisiljen predložiti račune v poravnavo nekemu drugemu, čeprav ima sredstva, s katerimi bi lahko ustvaril dohodek – ta nekako dejansko ni samostojen.

Naš politkomisar Sime navaja v svoji rubriki v našem borčevskem glasilu številne primere, ki so skoraj vsi za javnega tožilca. Zakaj ni postopkov? Nedavno je predsednik Sodišča združenega dela Slovenije dejal: predpisi, postopki ni. Ali ne bi naš Republiški odbor ZZB postavil na kakšno svojo sejo točko dnevnega reda: Kako je s primeri, ki jih Sime citira? Ali so našli pot na sodišče (za kar je potrebna akcija javnih tožilcev ali vsaj pravobranilcev)? Ali so vsaj politično odgovarjali ljudje, o katerih Sime poroča? So odgovarjali zaradi kršitve delovnih dolžnosti?

Samo konkretno se rešujejo problemi. Tudi splošni problemi ne morejo biti rešeni drugače kot skozi konkretne rešitve – to je tudi v obliki odgovornosti za storjene napake.

**Dušan Puh, dipl. pravnik,
rez. podpolkovnik JLA**

Politkomisar Sime zbira in komentira

Pismo iz Trsta

Tržaški prijatelji so mi poslali kopijo pisma, ki kroži po Trstu in ki ga naj bi tržaški fašisti, sicer člani dovoljenega MSI (glej pojasnila na koncu pisma, pripomba Sime) poslali Petru Dodiku, članu predsedstva SR Bosne in Hercegovine.

Ne da bi se spuščal v verodostojnost pisma, ga vendarle objavljam, ker sodim, da bi utegnili zanimati bralce TV-15 Naš tovariš.

Pismo se dobesedno glasi:

»Onorevole Petar Dodik, član predsedstva SR Bosne in Hercegovine,
71000 Sarajevo
Bure Đakovića 13.
YUGOSLAVIA

Dovoljujemo si Vam izraziti naše globoko spoštovanje. Lahko si predstavljamo Vaše veliko presenečenje, da ne zapišemo osuplosti, pri branju tega pisma starih in preizkušanih tržaških fašistov. Ob tem se kajpada dobro zavedamo, da ostajamo tako Vi kot mi pri svojih ideološko-političnih stališčih na popolnoma nasprotnih bregovih, saj smo oboji profesionalci.

Toda, najsi zveni še tako paradoksalno, nas je v sedanjem trenutku vendarle združil nihče drug kot Primorski dnevnik iz Trsta, glasilo slovenske manjšine v Italiji, sicer naš zagrizeni nasprotnik.

Nepredvidljiva usoda se je spet enkrat poigrala. V času, ko so naši oddelki FAR, SAM

in SAS izvedli široko zastavljeno in dobro organizirano mažaško akcijo proti partizanskim spomenikom v kar sedmih krajih miljske, dolinske in tržaške občine, se je v Trstu iznenada pojavil Vaš sila odmeven članek Nesprejemljiva ideja (revija DANAS, Zagreb, 14. aprila), v katerem odločno obračunavate z zamisljo o skupnem slovenskem kulturnem prostoru. Povsem razumemo, da ste to absurdno idejo popolnoma in rezko zavrnili, za kar Vam od srca čestitam.

Vendar pa kljub vsemu globokemu spoštovanju, ki ga gojimo do Vas, Vas moramo že zaradi zgodovinske resnice le spomniti, da pri tem zavračanju niste ne prvi, ne izvirni. Zgodovinarji so namreč že neizpodbitno dokazali da so naši očetje v znak nepriznavanja takega slovenskega skupnega kulturnega prostora že leta 1920 uničili Slovencem Narodni dom v Trstu. To se je zgodilo še pred Ducejevim znamenitim »Marcia su Roma« v času demokratične Italije in Jugoslavije Karađorđevićev.

Tako smo si danes oboji istčasno nakopali bes vseh Slovencev v Italiji, njihovih organizacij in društev, ter še zlasti Primorskega dnevnika, ki slovi po ostrih peresih.

Tako Vas je, onorevole, ostro zavrnil že 16. aprila odgovorni urednik Bogo Samsa v uvodniku Nesprejemljivo stališče, ki je uspela parafraza Vaše Nesprejemljive ideje.

Ker v bosenskohercegovski metropoli slovenski časopisi in revije – če smo prav obveščeni – prihajajo v zelo majhnem številu, je moč utemeljeno sklepati, da ne poznate, ali vsaj dobro ne, Primorskega dnevnika. Zato vam v prid navajamo njegovo kratko zgodovino:

Primorski dnevnik je začel izhajati v Trstu 13. maja 1945, njegov predhodnik PARTIZANSKI DNEVNIK pa 26. novembra 1943 v vasi Zakriž nad Cerknim, razmnožen na ciklostil. Od 5. do 17. septembra 1944. se je tiskal v tiskarni »Doberdob« v Govcu pri Gorenji Trebuši, od 18. septembra 1944 pa do 1. maja 1945 v tiskarni »Slovenija« pod Vojškim nad Idrijo, do 8. maja 1945 pa v osvobojenem Trstu, kjer je izšla zadnja številka. Bil je edini tiskani partizanski DNEVNIK v Hitlerjevi Evropi.

Če boste hoteli kaj protestirati pri Primorskem dnevniku so Vam na voljo še naslednji podatki: uredništvo je v ulici Montecchi 6, pp 559, tel. (040) 764832 (štiri linije), telex 460270.

Pri tem pa morate brezpo- gojno napisati TRIESTE in ne TRST, ker bi sicer pošta ne prišla prav zagotovo v roke naslovniku. To smo dosegli mi skupno z našimi somišljeniki, ki jih v Trstu ne manjka!

Zagotavljamo Vam, da imamo tudi mi že dolgo težave s Slovenci, ki jih prav nobena stvar – od ricinovega olja, prek

konfinacij na naših otokih, kjer so drugovali z bivšim predsednikom Republike Italije Sandrom Pertinijem, preko Bazovice in specialnih sodišč pa vse do nacističnih uničevalnih taborišč, da domače Rižarne sploh ne omenimo – niti malo ne izuči! Še bolj trmasto vztrajajo pri svojem, ne da bi se kaj prida zmenili za preverjene blagodat naše dvatisočletne rimske kulture.

Slovenci se nasploh trmasto oklepajo materinščine in ne priznavajo niti jugoslovanščine, kaj šele italijanščine, kar Vam je brez dvoma znano, čeprav živite v Bosni.

Zato je naš pokrajinski tajnik Giacomelli upravičeno zapisal v tržaškem dnevniku Il Piccolo, ki je, kot je splošno znano, vseskozi nenaklonjen Slovincem: »Hočem precizirati, da je slovenščina zadnji jezik, ki se govori v Evropi. Dejansko sta bolj razširjena dansko narečje, ki se govori v Islandiji in malteški uradni jezik. Na svetu je slovenščina na predzadnjem mestu. Po razširjenosti ji sledi na primer narečje Bantù ki se govori v Bocvaniji. V Jugoslaviji govori slovenščino od 22 milijonov prebivalcev 1.800.000 oseb. To so podatki, ki jih je treba upoštevati.«

Čestitamo Vam, onorevole, da ste svoj zelo odmevni članek objavili v zagrebški reviji DANAS, ki tako uspešno uresničuje stališče svojega sveta (predsednica je Štefa Špiljak), da mora DANAS še bolj kot doslej razvijati jugoslovansko dimenzijo tako po tematiki kot po načinu. Skupni slovenski

kulturni prostor je že dovolj tehen razlog za to.

Pred zaključkom pisma smo Vam dolžni še pojasniti, kako smo prišli do Vašega naslova. Tega nismo dobili od obveščevalnih služb, čeprav imamo tudi tam »naše«, kar sploh ne taji, temveč veliko bolj preprosto. V bogati knjižnici tržaške univerze so nam priporočili knjigo Ko je ko (Jugoslovanski savremenci (Kdo je kdo, Jugoslovanski sodobniki), ki jo je leta 1970 izdala beograjska založba HRONOMETAR. V tej knjigi, ki je jugoslovanska inačica veliko bolj znane anglosaksonske WHO'S WHO, smo na strani 213 brali o Vaši partijsko-državni karieri. Pri tem nas je presenetilo, da niste sodelovali v NOB! Iz objavljenih precej podrobnih podatkov, ki ste jih zelo verjetno Vi dali, ali vsaj odobrili, tega namreč ni moč zaslediti. Ali pa je bila Vaša udeležba v partizanih tako nepomembna, da ste jo raje izpustili?

To nas malo čudi, ker ste rojeni leta 1926 v Sanskem mostu. Poznamo namreč primer, da je od Vas mlajši slovenski pisec Valentin Tratnik iz Spodnje Idrije (knjiga Danes jaz, jutri ti), bil že s petnajstimi leti poveljnik partizanskega bataljona. In to v za nas italijanske fašiste dobesedno črnem septembru 1943! To je seveda bilo na Primorskem, ki je nismo mogli ukrotiti niti z ognjem in mečem, kot je bil zavedal sam Duce.

Na koncu pa še majhna prošnja: prijatelje iz koroškega Heimatdiensta je zelo navdušil

podlistek dr. Ivana Perića v Borbi, zaradi česar bi radi imeli njegov naslov. Ker imenovanja ni v knjigi Ko je ko, Vas prosimo, da nam sporočite njegov naslov, ki ga bomo takoj sporočili Heimattienstu.

Če Vas pot kdaj slučajno zaneše v Trieste, boste naš domobrodski gost! Ob koncu Vam, onorevole, ponovno zagotavljamo naše globoko in iskreno spoštovanje!

Pokrajinski tajnik MSI
Giacomelli, I. r.
(konec pisma).

Pojasnila:

MSI – Movimento sociale italiano (Italijansko socialno gibanje), neofašistična stranka.

FAR – Fasci armati rivoluzionari (Oboroženi fašistični revolucionarji).

SAM – Squadre armate Mussolini (Mussolinijeve oborožene škvadre).

SAS – Squadre antisilave (Protislovanske škvadre).

Marcia su Roma – Pohod fašistov na Rim 28. oktobra 1922, medtem ko se je Mussolini pripeljal v Rim v spalniku brzovlaka iz Milana. Celo Mussolinijev pajdaš de Bono je v svojem dnevniku zapisal, da je bil Pohod na Rim »commedia a lieto fine« (komedija s srečnim koncem).

WHO'S WHO – Kdo je kdo? Naslov leksikonov s kratkimi življenjepisnimi podatki vidnejših ljudi iz gospodarskega, kulturnega in političnega življenja.

Onorevole – spoštovani gospod, naslov italijanskih poslancev.

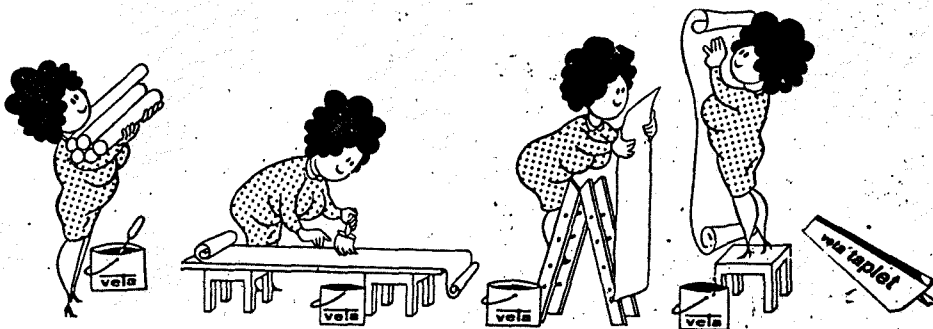
Vaš Sime

veta

kupon št. 4

Vsak izdelek ima svojo življenjsko dobo, tudi tapeta. Razlog je lahko sprememba mode, obraba zaradi odrin, potemnitev zaradi kajenja, kuhanja ipd. Temu problemu smo zlahka kos. Težko je prepričati kadilca naj ne kadi, ukazati mudi naj se ne spremeni, vzgojiti otroke, da ne mažejo zidu.

Vse je zelo preprosto. Tapete zamenjamo in z malo truda bomo pričarali novo, svežo podobo stanovanja, kajti – **MARSIKAJ ZNAM TUDI SAM**. Če morate odstraniti stare tapete, vam VETA nudi pomoč – odstranjevalec tapet VETA. Videli boste, da je tudi to opravilo prava malenkost. Zaupate jo lahko otrokom; seveda če jih predhodno pripravite, da odstranjujejo le stare tapete. Ker smo pripravili, da se boste lepiljenja tapet lotili sami, vam priporočamo pravo orodje. Novo orodje, VETA – TAPLET je uporabno za krojenje suhih tapet, niveliranje, prirrezovanje tapet na steni, robovih, obrezovanje talnih oblog. Pri lepiljenju pa uporabite lepilo za tapete **VETA – LAMOPAK**. Če bi radi vedeli, kaj več o polaganju tapet, nam pošljite priložen kupon (nalepite ga na dopisnico) in poslali vam bomo navodilo o lepiljenju tapet. S temi napotki vam ne bo

marsikaj znam tudi sam • marsikaj znam tudi sam

težko vse narediti hitro, dobro in hkrati poceni. Ugotovili boste: **MARSIKAJ ZNAM TUDI SAM**. Seveda pa je vaša prva naloga, da si ogledate najnovejše vzorce tapet VETA, kolekcije 85–86 v vseh specializiranih trgovinah.

PAPIRNICA VEVČE 61260 Ljubljana Polje

Razpoke v indijski politiki

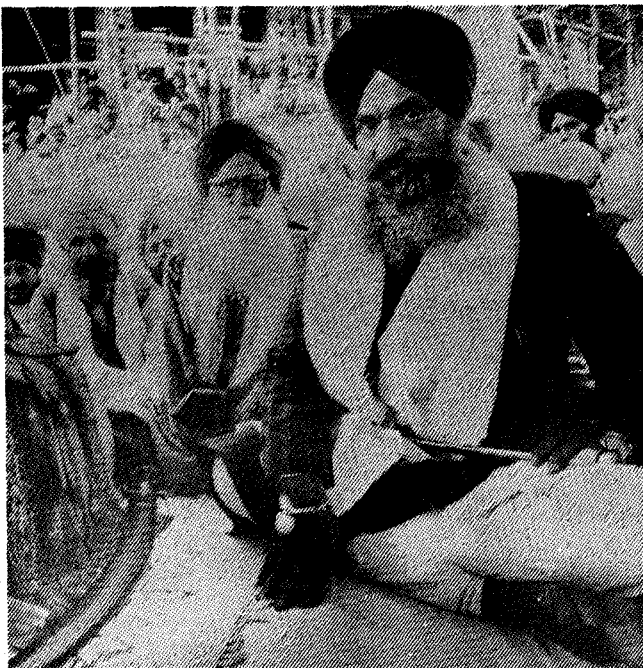
Pedsednik indijske republike Zail Singh je s formalnim ukazom razpustil parlament indijske zvezne države Punjab, kar pomeni, da bo nemirna indijska žitnica odsej pod neposredno predsedniško vladavino osrednje vlade v Delhiju. Gre za posebno vrsto izrednega stanja, ki pomeni suspenz sprejemanja odločitev na lokalni ravni, njegov učinek pa se utegne izkazati kot dovreden meč.

Vsakodnevno nasilje v strateško pomembni zvezni državi Punjab, ki meji na indijsko tradicionalno neprijateljsko sosedo Pakistan, že najmanj pet let opozarja, da je Punjab indijsko prednostno politično vprašanje. Temeljni vzrok za razpust krškega lokalnega parlamenta, ki je bil v rokah zmerne sikhovske stranke Akali Dal, je njena neučinkovitost pri urejanju vprašanj življenjskega pomena. Radživ Gandhi je večkrat doslej napovedal odločne korake za ustavitev versko zaslepljenega terorizma, vprašanje pa je, kaj je nenazadnje osrednja vlada v Delhiju storila za rešitev punjabskega vzroka, ki se je v minulih letih še bolj

zategnil. Septembra 1985 je indijski premier Radživ Gandhi resda podpisal sporazum z zmernim sikhovskim voditeljem Longovalom, za katerega so mnogi menili, da predstavlja solidne temelje za rešitev krize. Separatistične in militantne sile so to potrebo ožigosale kot izdajo, nekdanji guver-

ner Longoval pa je podpis sporazuma plačal z življenjem.

Uvedba predsedniške vladavine, ki je deveta v minulih dvajsetih letih indijske zgodovine, pomeni dejansko razveljavitev omenjenega sporazuma, hkrati pa velja opozoriti, da Radživ Gandhi ni izpolnil dveh bistvenih

obveznosti iz omenjenega sporazuma. Ljudstvu dolguje prenos mesta Chandigar, ki si ga lastita dve sosednji zvezni državi Punjab in Haryana, v izključno pristojnost Punjaba. Ugodil pa tudi ni zahtevi za rehabilitacijo nekaj tisoč sikhovskih vojakov, ki so dezertirali potem, ko je indijska armada junija 1984 posredovala v najsvetejšem sikhovskem mestu Zlatem templju v Amritsarju. Sikhovski izročilo, kot sinteza hinduizma in islama, pravi, da kdor nadzoruje Amritsar, nadzoruje tudi celotno politično življenje v Punjabu, največji indijski žitnici.

Že doslej je bil dogovor med osrednjo vlado v Delhiju in lokalno v Punjabu kraten. Zmerna sikhovska stranka Akali Dal je pomenila edini vezni pogajalski člen, medtem ko je sikhovska verska teokracija zavržala pogajanja in celo zahtevala institucionalizacijo vere nad civilnimi zakoni Sikhovske verske komite pa je aprila lani celo razglasil separatno sikhovsko državo Khalistan, t. i. državo čistih.

Radživ Gandhi je v malodane vsem obdobju prve polovice premierskega mandata okleval med politično popustljivostjo in odločnostjo.

Razpust lokalnega punjabskega parlamenta in uvedba predsedniške vladavine pomenita, da se je odločil za slednjo možnost. Žitnica in strateško pomembna zvezna država Punjab je takšno upravo od leta 1983 do 1985 že imela. Najnovejši razglas

pa med drugim pomeni tudi možnost neposrednega vmešavanja indijske armade, kar se do zdaj v indijski zgodovini nasploh ni pokazalo za uspešno, kaj šele modro. Na podlagi ni stvarnih argumentov, da bo tokrat drugače. Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Washington: Bela hiša je ostro reagirala na iraški raketni napad na ameriško fregato Stark, v katerem je bilo ubitih 28 mornarjev. Washington od Bagdada ne zahteva le opravičila in razlage, temveč tudi odškodnino za žrtve in malodane uničeno vojaško ladjo. Iraški predsednik Husein se je že opravičil in izrazil globoko obžalovanje zaradi incidenta, za katerega pa je dejal, da ni bil nameren. ZDA so medtem vsem svojim vojaškim ladjam v Zalivu ukazale stanje polne pripravljenosti in dopustile možnost, da bodo streljale na vsako tuje letalo, ki bi se jim približalo s sovražnimi nameni.

Lima: Perujski policisti so ustavili štiridnevno stavko, potem ko so se z oblastmi dogovorili o povečanju plač za približno 50 odstotkov.

Bruselj: Tisoče kmetov je zagrozilo, da bo zasedlo središče Bruslja v znamenje protesta, ker namerava Evropska skupnost občutno zmanjšati subvencije kmetijskim pridelovalcem. Organizatorji protesta napovedujejo, da bo približno deset tisoč kmetov prišlo v belgijsko prestolnico in se zbralo pred poslopjem, kjer naj bi kmetijski ministri razpravljali o predlogu za zmanjšanje pridelave in zalog kmetijskih pridelov.

Suva: Stanje po vojaškem udaru na Fidžiju je še nadalje zapleteno. Demonstracij v glavnem mestu se je udeležilo več kot tisoč demonstrantov, ki so izrazili nezadovoljstvo zaradi nezakonitega prevzema oblasti na otočju. Prevratnik Rabuka je napovedal, da bo dolžnost predsednika opravljal sam, v državi pa so se razširile govorice, da utegne Velika Britanija v primeru, če se razmere v treh dneh ne bodo uredile, sprejeti ustrezne ukrepe.

Za mrtve živi terjajo plačilo

Sovjetski organi so iz Prage pripeljali v Talin, glavno mesto baltske republike Estonske, nacističnega vojnega zločinca estonskega rodu Karla Linasa, obsojenega v odsotnosti že davnega leta 1962 na smrt zaradi poboja 12.000 internirancev v nacističnem koncentracijskem taborišču Tartu na estonskem ozemlju. Pripeljali so ga tja, kjer je zagrešil zločine. Zapisano je, da je Karl Linas izdal ukaze za ustrelitve internirancev in da jih je veliko lastnoročno pobil s strelji iz revolverja.

Zločinca Linasa so ZDA deportirale v SZ, niso ga torej izročile na sovjetsko zahtevo. Ko je v Združenih državah stekel postopek za dokončni obračun s tem zločincem, je nastala dilema: kam ga poslati. Ponudili so ga šestnajstim državam, vendar mu nobena ni hotela dati političnega zatočišča. Spet v skladu z ameriškim zakoni so ga zato izročili državi, iz katere je prišel, torej Sovjetski zvezi, pa čeprav so nekaj časa pomišljali, ali bi uveljavili določilo o izvzetosti SZ, ker je »zelo verjetna možnost, da ga bodo tam usmrtili«.

Linasi sorodniki so prej dvakrat preprečili izročitev zločinca, tokrat pa ni šlo več. Še ko je Linas sedel v letalu s češkoslovaško registracijo, s katerim so ga odpeljali v Prago, je Linasova hči poskušala na letališču vse moč, da bi preprečila deportacijo. Oglasila se je tudi estonska politična emigracija in se sklicevala na podatek, da prihaja »dokazno gradivo o Linasovih zločinih iz SZ in da je zaradi tega nezanesljivo«.

Ameriški organi so bili drugačnega mnenja. Upoštevali so podatke, da je bil Linas eden od stebrov nacistič-

nega morilskega stroja na Estonskem. Priče so jasno potrdile, Linasovi podpisi na dokumentih pa so dodatno dokazovali, da je bil res komandant koncentracijskega taborišča v Tartuju. Preiskovalni organi – v ZDA so že leta 1979 ustanovili Urad za posebne preiskave, katerega neposredna naloga je bila ugotavljanje krivde nacistov in njihovih pomagačev, ki so živeli ali pa še živijo v Ameriki – ne verjamejo več izgovorom, da je bil Linas med vojno le estonski rodoljub, in da je treba zdaj upoštevati tisto, kar »je počenjal ob vsakoletnem božiču, ne pa med vojno v koncentracijskem taborišču.«

Časi, ko je bila dovolj izjava, da je človek antikomunist in že je dobil azil v ZDA, so že dolgo mimo. Nastopil je čas streznitve, ki je pokazal, da je tedanji protikomunistični val omogočil, da so prišli v ZDA številni vojni zločinci, med njimi Klaus

Barbie, Ivan Demjanjuk, Andrija Artuković in drugi. Urad, ustanovljen leta 1979, je vztrajno opravljal svojo nalogo. Dozdaj so dvaindvajsetim nekdanjim naci-

stom odvzeli ameriško državljanstvo, trinajst so jih izročili drugim državam, a ne tistim, kjer so storili zločine, nadaljnjih šestinideset pa jih še čaka na odločitev

ameriškega sodišča. Tečejo pa še preiskave o nadaljnjih šeststotih osumljenih, med katerimi je, če omenimo samo enega, tudi sedanji avstrijski predsednik Kurt Waldheim.

Karl Linas je drugi vojni zločinec, ki so ga ZDA izročile SZ. Kakor vemo, se je leta 1984 vrnil na kraj zločinov Fedor Fjodorenko, esesovec iz zloglasnega uničevalnega taborišča Treblinka. Tega so ZDA izročile na sovjetsko zahtevo, Ivan Demjanjuk se je nekako izmuznil v Izrael; Linasa pa so ZDA deportirale, potem ko ga je obramba polnih osem let reševala na več zaporednih procesih. Po zdaj v Sovjetski zvezi objavljenih podatkih, živi na svetu še okoli 50.000 vojnih zločincev iz česov 2. svetovne vojne. Skoraj 10.000 od teh se jih skriva na amerškem ozemlju, vedo pa, da tudi časovni odmik od datuma zločinov ne more omiliti njihove krivde in odgovornosti.

Zadnji koraki vojnega zločinca Karla Linasa po ameriških tleh. Uradniki ameriških priseljskih oblasti ga vodijo v češkoslovaško letalo, ki ga je odpeljalo v Prago. Tam so ga prevzeli sovjetski varnostni organi.

Zločinec in njegove žrtve

Po štirih letih preiskave in po številnih pravnih zasukih se v Lyonu začena sojenje nacističnemu vojnemu zločincu Klausu Barbieju, v povojnih letih znanemu tudi kot Klausu Altmannu, kajti z dokumenti na to ime se je umaknil pred roko pravice v Latinsko Ameriko. V odsotnosti je bil zaradi storjenih zločinov v Franciji že dvakrat obsojen na smrt, zdaj pa se v preiskovalnem zaporu roga roki pravice in spominu na mrtve pripadnike francoskega odporiškega gibanja.

Klaus Barbie bo odgovorjal za zločine proti človeštvu, ki po francoski zakonodaji nikoli ne zastarajo, medtem ko obtožbo o krivdi zaradi vojnih zločinov njegova obramba izpodbija, češ da takšni zločini po veljavnih francoskih zakonih zastarajo. Tožilec se je uprl tej razlagi, kajti sicer bi Barbieja lahko obtožili samo zato, ker je poslal v koncentracijska taborišča tri velike skupine francoskih Židov, med njimi tudi nekaj deset otrok. Obtožnica zahteva, da tudi druge zločine tega množičnega morilca uvrstijo v kategorijo

zločinov proti človeštvu. Ta zahteva je oprta na razlago, da se francosko odporiško gibanje, proti kateremu je šef lyonskega gestapa še posebej deloval, ni bojevalo samo za osvoboditev Francije, temveč predvsem proti nacistični ideologiji, ki je hotela izkoreniniti vse, ki so ji kljubovali. Tožilstvo se pri tem sklicuje na definicijo z nürnberškega procesa. Ta pravi:

»Vojni zločin je vsako kršenje vojnih zakonov in prakse, zločin proti človeštvu pa je iztrebljanje, zaslužnjevanje in preganjanje ljudi zaradi političnih ali verskih motivov«. Barbie je kot šef gestapa izkoristil vse zvijače, samo da je dobil v roke čim več pripadnikov odporiškega gibanja. To svojo sposobnost je pokazal tudi med sedanjo preiskavo. Skupaj s svojim odvetnikom Jacquesom Vergesom poskuša proces zasukati tako, da bi ga spremenil v sojenje pripadnikom francoskega odporiškega gibanja, ki da so izdali enega svojih komandirjev, slavnega Jeana Moulina, heroja francoskega odpora. Za Klausu Barbieja ni

pomembno to, da je osebno pretepal ujetega komandirja, doker ni izdihnil, temveč, da so ga izdali njegovi politični nasprotniki, ki naj zdaj odgovarjajo pred francosko javnostjo.

Res je, da so v Franciji krogi, ki si želijo, da bi bil dosje o kolaboracionistih še nadalje zaprt, če že ne zaključen, vendar o krivdi zločinca iz Lyona ni nobenega dvoma. Osebno je poslal v smrt 52 varovancev židovskega otroškega zavetišča v Izleju, ukazal je usmrtiti in osebno poveljeval pri usmrtitvah štiri tisočih Francozov, medtem ko je osem tisoč francoskih Židov in članov odporiškega gibanja poslal v uničevalna taborišča. Okoriščal se je z zaplenjeno imovino svojih žrtev, v največje veselje pa mu je bilo, če je lahko osebnoklofufal žrtve, jih mučil in poniževal, nato pa hladnokrvno pobijal.

Ko je moril po Lyonu, je bil Klaus Barbie star 33 let, bil je mlad absolvent najgrozovitejše šole strahovlade, zaupnik svojih nadrejenih, vendar pa tudi sila bahav. Zdaj pravijo njegovi življe-

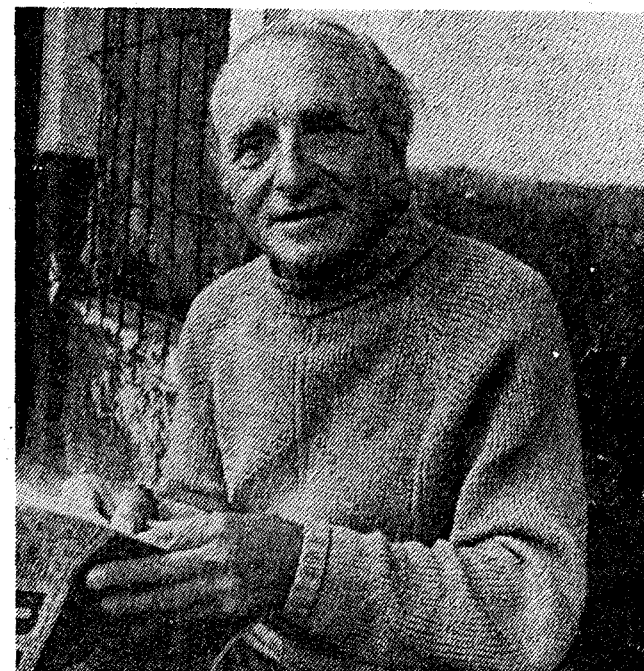
nepisci, da je bil zločinec, vendar pa ne dober policist, četudi je ujel komandirja odpora Jeana Moulina. Čeprav ga je pretepal do smrti, ni

dobil od neega nobenih bistvenih informacij, da bi razbil odporiško gibanje v okolici Lyona. Tudi kasneje, ko se je vdinjal novim gospo-

darjem, v Latinski Ameriki na primer, jim ni mogel ponuditi nobenega koncepta, temveč samo tehnično znanje: tehniko zastraševanja, pritiska in uničevanja.

Mnogi so mu pomagali bežati. Dokumente na ime Klaus Altmann sta mu izdala visoko poveljstvo zahodnih sil v Evropi in mednarodni Rdeči križ. Tudi Vatikan mu je pomagal, da je zbežal v Bolivijo. Kot iskani vojni zločinec je še sodeloval z ameriško obveščevalno službo, verjetno je delal tudi za britansko in zahodnonemško tajno organizacijo in še za nekatera vohunska združenja. Bil je vsestransko odgovoren za svoja dejanja, ni bil nepomembno kolesce v nacističnem in kasneje vohunskem aparatu. Čeprav v odsotnosti že obsojen na smrt, je bil v času od 1969 do 1971 trikrat v ZDA, od leta 1970 do konca 1971 je bil dvakrat v ZR Nemčiji, kjer je dva meseca ostal ob bolni materi, leta 1971 pa je obiskal celo Pariz.

Zivih je še 150.000 fašističnih zločincev. Samo Združeni narodi imajo 25.000 dosjejev o nacistih, ki so ušli kazni za storjene zločine med drugo svetovno vojno. fl.

Vojni zločinec Klaus Barbie, neposredno pred svojo aretacijo leta 1983, v Boliviji. Tamkajšnje oblasti so ga izgnale v Francijo, kjer je bil v odsotnosti dvakrat obsojen na smrt.

Ob dnevu jugoslovanskega vojnega letalstva in protiletalske obrambe

Temelj je visoko izurjen pilot

Danes, v četrtek, 21. maja 1987, mineva petinštirideset let, odkar sta z letališča v Banja Luki odletela na osvobodeno ozemlje v Podkozarju Franjo Kluz in Rudi Čajevac s strelcem Milutinom Jazbecem. V spomin na ta dogodek praznujejo svoj praznik pripadniki našega vojaškega letalstva in protiletalske obrambe.

Kljub temu, da sta prva pilota Titovega letalstva kmalu junaško padla, pa z njuno smrtjo ni umrla tudi ideja o partizanskem letalstvu. Jeseni leta 1943 sta bila ustanovljena oddelki za letalstvo pri Vrhovnem štabu NOV in POJ ter prva letalska baza, ki je imela dve letali. Marca 1944 so zavezniki privolili, da začno partizani ustanavljati svoje letalske enote in šolati svoje pilote. Tako je prva partizanska letalska eskadrilja, ki je bila opremljena s takrat sodobnimi letali, poletela na domačem nebu 16. avgusta 1944, druge pa 13. oktobra istega leta.

Po vojni se je naše vojaško letalstvo razvijalo podobno kot vse naše oborožene sile. Kmalu pa smo spoznali, da smo preveč odvisni od tujine in odločili smo se za gradnjo letal v domačih tovarnah. Domači letalski inženirji so v pičlih šestih mesecih na podlagi načrtov predvojne jugoslovanskega lovkega letala IKA-3 pripravili za proizvodnjo letalo z oznako S-49A. Maja 1950 je tovariš Tito izročil prvih petinštirideset letal te vrste našim lovskim polkom.

Leta 1955 smo začeli iz ZDA dobivati prva reaktivna letala. To niso bila sodobna letala, ampak tista, ki so jih Američani že odpisali. Predvsem so bila to letala F-84G, F-86E in F-86D. Ko smo ob neki priložnosti pokazali neki ameriški delegaciji, kako so se naši piloti izurili za polete z njihovimi letali, je gostom zastajal dihanje. Američani so ta letala uporabljali samo za bombardiranje iz horizontalnega leta. Naši piloti pa so se na njih izurili tako, da so lahko cilje obstreljevali ali bombardirali pod kotom tridesetih stopinj.

Dobrih šest let kasneje pa je poletel prvi reaktivec, ki smo ga izdelali doma, in sicer je bil to znani galeb. Kasneje smo izdelali tudi jastreba. Danes pa so v letalskih enotah naših oboroženih sil vse bolj pogosta letala orel in predvsem G-4, ki sta tudi izdelek domačih načrtovalcev in tovarn. Naša družba prav gotovo ni tako bogata, da bi lahko namenjala razvoju in izdelavi novih najsodobnejših letal velikanska sredstva. Že od osvoboditve naprej namenjamo posebno pozornost usposabljanju in urje-

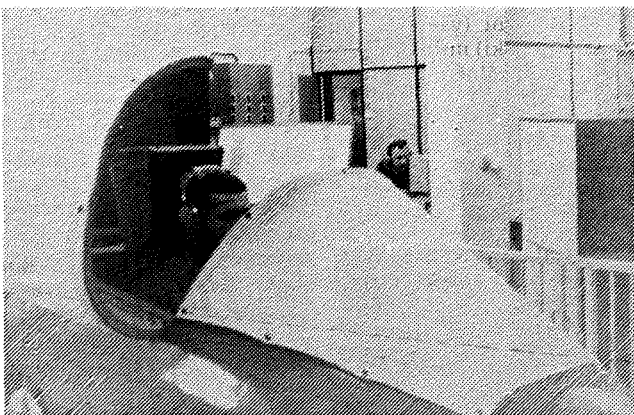
nju pilotov in vseh drugih pripadnikov vojnega letalstva in protiletalske obrambe. Ne da bi se hvalili, lahko rečemo, da je sistem urjenja pilotov med najboljšimi na svetu. Tako morebitno zaostajanje pri razvoju letal nadomeščamo z visoko izurjenostjo naših pilotov. Kljub vsem zapletenim napravam v letalu, od računalnikov do najrazličnejših radarjev in protiradarjev, je človek še vedno tisti, ki mora sprejeti odločitev in jo v delčku sekunde tudi uresničiti.

Nekaj dni pred praznikom smo obiskali letalsko enoto JLA, ki ji poveljuje starešina Marjan Vratović, in se na lastne oči prepričali, da pripovedovanja o izredno dobri izurjenosti naših pilotov niso samo prazne besede, ampak živa resnica.

Poseben vtis naredi na obiskovalca kabinet, v katerem so simulatorji kabin galeb 4 in nadzvočnega lovkega mig 21. Na njih preizkusijo piloti številne položaje, se na njih navajajo in ko so med resničnim poletom znajdejo v njih, brez težav izberejo pravo rešitev. Posebno doživetje pa je bilo srečanje z gojenci četrtega letnika letalske vojaške akademije, ki se v enoti Marjana Vratovića urijo za polete na nadzvočnih letalih mig 21.

Kako dobro so izurjeni piloti in tudi že gojenci, smo se med drugim prepričali tudi v učilnici za pripravo poletov. Zbrani piloti in gojenci so najprej poslušali poročilo meteorologa, nato je zdravnik povedal, kakšno je zdravstveno stanje fantov, ki bodo tisti dan leteli. Pri tem ni nobenih sprenevanj in kdor ni sposoben za let, tudi ne bo letel. Nato pa je starešina, ki je odgovoren za pripravo pilotov, z njimi ponovil, kaj bodo delali in jih povprašal, kaj bi naredili v določenih položajih v zraku. Odgovori pilotov in gojencev so bili kratki in jedrnat in brez odvečnih besed. Vse to kaže, da se res spoznajo na svoje delo in da ga z ljubeznijo tudi opravljajo.

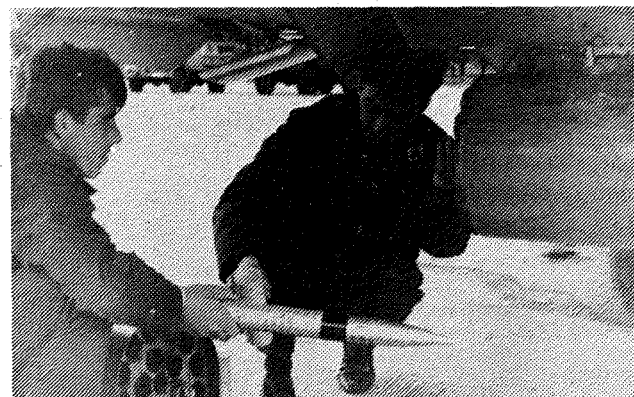
Kasneje smo se odpravili na vzletno-pristajalno stezo, kjer so letalski mehaniki in orožarji pripravljali skupino letal G-4, ki ima sicer uradno oznako M-62, za vsakodnevno urjenje.

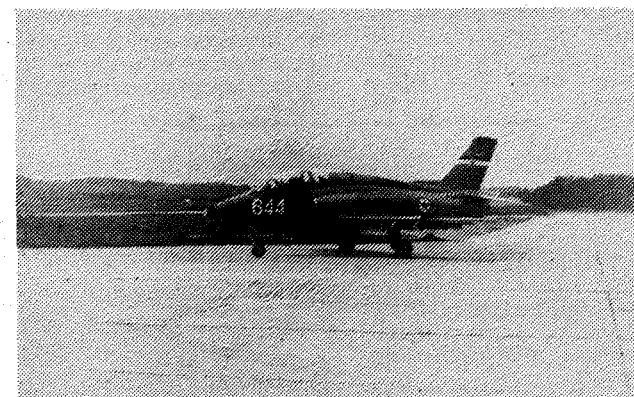
Delo v simulatorjih je povsem avtomatizirano in računalniško vodeno. V simulator kabine G-4 je starešina Nikola Majstorović, ki ima z seboj že 2700 ur letenja. Na računalniškem zaslonu pa njegovo delo spremlja Tomislav Čalić.

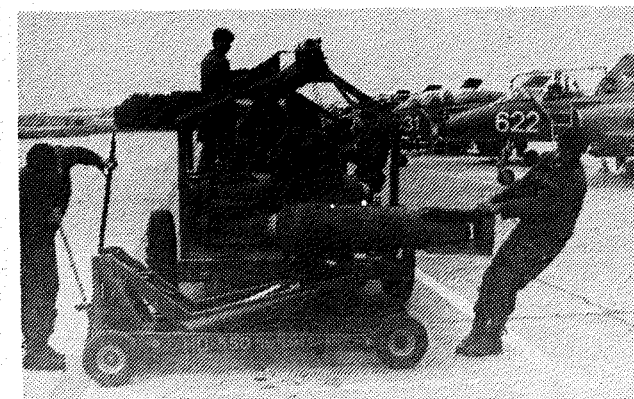
Starešina Boris Finc (prvi z desne), sicer naš rojak iz Kočevja, daje zadnje napotke pilotom, ki bodo čez nekaj minut odleteli na poligon, kjer bodo pod kotom trideset stopinj obstreljevali cilj z raketami.

Med tem pa so letalski orožarji, nekaj je starešin, drugo pa so vojaki, ki služijo vojaški rok, polnili raketne lanserje z izstrelki. Pri tem je potrebna precejšnja previdnost, da ne bi raketa zaradi udarca ob trd predmet eksplodirala.

Potem ko so mehaniki z agregatom pognali motor, se je G-4, v katerem sta bila pilota Dragojlo Grozdanović in Tomislav Stanojević, odpeljalo na vzletno stezo, počakalo na dovoljenje kontrole poletov in vzletelo.

Ko so vsa letala opravila svojo nalogo, so jih pregledali mehaniki, saj poleti lahko le popolnoma tehnično pripravljeno letalo. Orožarji pa so pripeljali dvestopetdesetkilogramske bombe.

Aleksander Štrukelj:

»Svojega poklica ne bi zamenjal za nobenega drugega!«

»Vak polet z nadzvočnim letalom je doživetje zase,« pravi Aleksander Štrukelj.

Sedela sva v lepo urejeni sobi. Ob desni strani je bila stena obložena z lesom in ob njej je bilo nekaj miz s šahi. Piloti in gojenci četrtega letnika letalske akademije so si med čakanjem na polet krajšali čas z igro in kavo, ki jo je kuhal vojak v »njihovem« bifeju. Ob pultu bifeja je stal srednje visok fant svetlih las in redkih brkov. Njegov svetlomodri kombinezon, oznake našega vojnega letalstva in ploščica z oznako čina na levi strani prs so pričali, da je tudi on pilot.

Spregovorila sva nekaj vljudnostnih besed in pogovor je stekel. Predstavil se mi je kot Aleksander Štrukelj, po rodu iz Kranja. Prav gotovo vas zanima, za-

vojaški šoli, je bil prvi mesec v akademiji svojevrsten šok za vse. Nekaj dni po prihodu smo slovesno zaprsegli in postali vojaki. Mesec dni smo imeli pehotno urjenje in veliko nas je bilo obupanih zaradi tega. Toda mesec dni je hitro minil in znova smo začeli šolanje. Predmeti niso bili drugačni od tistih na gimnaziji, le da je bilo vse skupaj na precej višji strokovni ravni.

Četrty letnik akademije je končal s poletom z letali galeb in jastreb. Ob koncu šolanja so najboljši študente poslali na dodatno šolanje za polete na nadzvočnih letalih mig-21. Med njimi je bil tudi Aleksander Štrukelj. »Končal sem urjenje in poslali so

kaj sem se odločil za poklic pilota. Če sem odkrit, povsem po naključju. V osnovni šoli sem bil vnet član modelarskega krožka. Ko so nas v šestem razredu vprašali, kaj bomo, ko odrastemo, sem brez premisleka dejal, da pilot. V osmem razredu sem že čisto pozabil na svojo izjavo, pa me je mama opozorila na razpis za šolanje v vojaških šolah. Prijavil sem se, opravil zdravniške preglede in čakal sporočilo, ali sem sprejet ali ne. Nekega vročega poletnega dne je prišlo pismo, da sem sprejet na letalsko gimnazijo Maršal Tito v Mostarju.

Njegov pogled je zaromal skozi okno v deževen dan. V očeh se mu je pokazala iskrica ožnost. Kdo bi se spomnil vseh lepih trenutkov v Mostarju! Bilo jih je nešteto. Predstavljajte si mlade fante daleč od doma. Šolanje in učenje sta jima šla dobro od rok, zato v šoli niso imeli pravega vzroka, da bi njegovo klapo zadrževali med štirimi zidovi.

»Svobode smo imeli veliko več kot pa, če bi bili doma. Starši nas prav gotovo ne bi pustili toliko ven, kot so nas v šoli. Takrat smo se naužili svobode! Seveda smo zelo pazili, da smo bili dobri učenci. Takšne šole so za mladega človeka izredno velika življenjska izkušnja, saj si prepuščen sebi in vse je odvisno od tebe samega,« je nadaljeval Aleksander. »Imeli smo tudi izredno velike možnosti za ukvarjanje s športom, saj so nam že v Mostarju vcepili spoznanje, da ni dobrega pilota, ki ne bi bil hkrati tudi dober športnik.«

Po končani letalski gimnaziji v Mostarju je Aleksander Štrukelj nadaljeval šolanje na letalski vojaški akademiji v Zadru. Kljub temu, da so se fantje že štiri leta šolali v

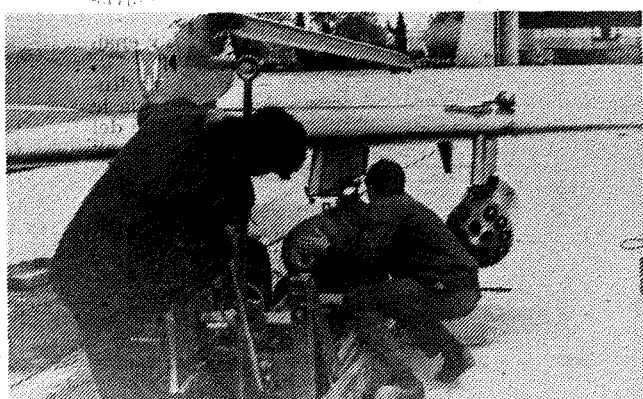
me v bojno enoto nadzvočnih lovcev v Beograd. Do zdaj sem zbral nekaj nadosemsto ur letenja na teh strojih. Toda že takoj, ko sem končal akademijo, sem si želel, da bi postal učitelj letenja. Ta želja se mi je zdaj uresničila. Opravil sem vse vaje, ki so potrebne za takšen naziv, zdaj pa samo čakam, da pride nova generacija pilotov nadzvočnih letal, sicer se gojencev letalske vojaške akademije. Medtem se je namreč spremenil tudi sistem šolanja. Zdaj, ko sem opravil učiteljski tečaj in čakam gojence, pa letim po programu, ki je predviden za pilota nadzvočnih letal, saj človek ne sme priti iz forme.

Beseda je nanesla tudi na družino in osebni dohodek. Aleksander Štrukelj je poročen in ima dva otroka, sedemletno hčerko Jagodo in triletnega sina Gabra. »Osebnost sem z mesečnimi dohodki kar zadovoljen,« pravi Aleksander. »Zaposlena je tudi žena in mislim, da imamo kar dober standard, pa tudi stanovanje imamo.«

Medtem je spomladanski dež prenehal padati in skozi oblake se je začelo kazati sonce. Aleksander je spil zadnji požirek kave, ugasnil cigareto, vzela čelado in dejal: »Čas je, da se poslovim. Vreme se je izboljšalo, zato bom vzletel. Kljub precejšnjemu številu ur, prebitih v zraku, me še vedno neizmerno vleče v višine. Zato svojega poklica ne bi zamenjal za nobenega drugega.«

Segla sva si v roke. Njegova je bila mirna, tako kot je mirna, ko z nadzvočno hitrostjo drvi s svojim letalom po našem nebu. Takrat ne sme biti napak, saj je vsaka pri takšnih hitrostih lahko že zadnja.

Pripravil Bojan Kuntarić

S posebnim dvigalom so jih naložili na voziček in jih odpeljali do letal in jih obesili pod krila. Znova so se piloti podali na vzletno stezo in nad poligon, kjer so znova pokazali svoje spretnosti in znanje.

Ob pogovoru predstavnikov založb Borec in Partizanska knjiga s predstavniki ustanovitelja Križi in težave s knjigo

Tega, da so križi in težave v slovenskem založništvu notorični, najbrž ne kaže pnavljati. O tem bi vsakič sproti in v nadaljevanjih lahko pisali dolge pripovedi – od tega, kam divjajo cene papirja pa do vrtoglavih cen tiska in tiskarskih uslug. Temu bi dodali goro problemov, ki jih povzroča založbam sistem akviziterstva, ki podira vsa razmerja v notranjih strukturah cene knjige... pa bi nazadnje le prišli do lakonične ugotovitve, da gredo stvari v smeri tržnega gospodarjenja.

Pri tej zadnji ugotovitvi pa najbrž kaže začeti, kadar spregovorimo ožje o delu in delovanju založb Borec in Partizanska knjiga. Kajti, če kje ne sme in ne more funkcionirati zgolj tržna logika, potem to prav gotovo velja za književna dela, ki so prispevki k znanosti, k razsvetljevanju novejših zgodovinskih obdobij, k raziskovanju

tistega časa, ki je gradil temelje naši sedanji družbi. Ker pa je živa beseda akterjev revolucije še vedno eden najbolj dragocenih virov (skupaj z dokumenti iz naših in svetovnih arhivov), je razumljivo, da se priganjanje in pritiski k hitrejšemu izdajanju teh del zgrinjajo predvsem na omenjeni založbi. Pri tem je značilno dejstvo, da podpora in pomoč tema založbama s strani družbenopolitične skupnosti nista v skladu z zahtevami. Trojstvo tržnih zahtev, želja in potreba po knjigah te vrste in pogosto podvojeno založniško delo s prenekatere od teh knjig, povzroča celo vrsto težav. Založniki so jih razgrnili ustanoviteljskim predstavnikom brez olepševanja in z željo, da bi jim prisluhnili in upoštevali, kakor so prisluhnili tudi piscem zgodovinskih del, katerih problemi so z založniškimi navsezadnje povezani.

Ob delovni (vsebinski in organizacijski) nujni povezanosti obeh založb so sklenili predlagati ustanovitev ne-kakšne koordinacijske komisije, ki naj bi jo sestavljali predstavniki RO ZZB NOV Slovenije in uredniki obeh založb. Tako bi predvsem pri izdajanju književnih del s tematiko NOB sproti razreševali številne probleme in iskali realne finančne možnosti za tista dela, ki so sicer za družbo dragocena, vendar nimajo izgledov, da bi jih na trgu prodajali preprosto po tržnih zahtevah. Takšne knjige, so ugotavljali eni in drugi, bodo morale dobivati dodatno družbeno finančno podporo, morda pa bo kazalo, kot so predlagali nekateri iz založniških vrst, naslove tudi porazdeliti med slovenskimi založbami.

Področje literarne zgodovine ima še veliko nalog za obdobje NOB in revolucije. Tu je potreba po zborniku

partizanske krajše proze, dramatike, novinarskih člankov... Znan je seznam Društva zgodovinopiscev NOB, ki so zapisali v načrt dela kar 106 naslovov in vse to so naloge, ki jih bo morala z usmerjeno akcijo podpreti širša družba.

Prva »injekcija« bo, kot kaže, obljubljen redni (vsakoletni) dotok finančnih sredstev za sklad pri RO ZZB NOV Slovenije, ki bi po natančno pretehtanih predlogih usmerjal denar za dokončanje, oziroma pisanje omenjenih del.

V tem zapisu pa moramo omeniti tudi pohvalo Janeza Vipotnika, (ki je sestanek z založniki tudi vodil), ko je dejal, da sta prav Borec in Partizanska knjiga v svojem dolgoletnem delu na tem področju že doslej pokazali veliko mero razumevanja in dosegli tudi velike uspehe.

B. Ž. J.

S seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Kratko in jedrnato

Razprava ob gradivu za sejo predsedstva RO ZZB NOV Slovenije je bila kratka in jedrnata. Predsednik Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan je uvodoma poudaril tista področja delovanja borcev, na katerih je bilo delovanje v obravnavanem obdobju (od lanskega do letošnjega maja) najbolj živahno in tudi odmevno. Tako je opozoril na tehtne obravnave vrste negativnih družbenih pojavov, obravnave dokumentov, kot je bila kritična analiza, kot so bili planski dokumenti federacije in republike, kot so še vedno vprašanja s področja ustavnih sprememb in sprememb Zakona o združenem delu, pa tudi in ne nazadnje, vrsta vprašanj s področja življenja in življenjskih pogojev članstva borčevske organizacije.

Predsednik ZZB NOV je v tem povzetku pregleda borčevske dejavnosti dejal tudi, da se počutijo borci prizadeji, če se njihovo delovanje v

javnosti odraža bolj odmevno predvsem (ali samo) na področju razvijanja revolucionarnih tradicij, ne pa ustrezno glasno tudi na drugih področjih, ki jih borci sicer ne zanemarjajo.

V razpravi so o nadaljnjem delu sodelujoči člani predsedstva RO ZZB NOV, (ki so se seje udeležili polnoštevilno), rekli, da morajo borci tudi vnaprej ostajati obrnjeni k razvoju naše družbe, ne le h generacijskim problemom borčevske populacije. Pri tem je treba, so dejali, sproti izhajati iz dejanskega stanja, tega pa je predsednik slovenske borčevske organizacije ocenil kot »stanje na izhodni krivulji težav«. Zdi se, so poudarili, da so nekateri v tej družbi zainteresirani za ustvarjanje vzdušja brezizhodnosti, ki bi pogojevalo ponujanje drugačnih osnovnih družbenih rešitev.

Še naprej so v razpravi poudarjali, da mora ostajati ZZB NOV v konstruktivnem dialogu, v okviru SZDL, z

vsemi družbenimi elementi, kjer naj se še naprej preverja družbena teža borčevskih stališč. Hkrati so se zavzeli za takšen način dela, ki se izogiblje vnaprejšnjih splošenih obsodb različnih novih pojavov. Pri vsem tem si mora ZZB NOV sproti zagotavljati svoje ustrezno mesto, da je ne bi potiskali ob rob dogajanj in jo (spet s povprečno obsodbo) označevali kot reakcionarno silo, ki »vleče nazaj«. Tako pa označujejo borčevsko aktivnost predvsem tisti, ki so jim že sicer trn v peti temelji naše družbene ureditve.

ZZB NOV Slovenije si je, kot je poudaril Stane Markič, v obravnavanem obdobju še posebej prizadevala za večjo ustavnost in zakonitost delovanja na vseh področjih. Pri tem pa je opozoril na nekatere sedanje kritike borčevske generacije, češ, da so borci krivi za stanje, v kakršnem smo in – sploh za vse. Temu se je treba upreti, je poudaril Markič in jasno povedati, da borci branijo osnovne pridobitve NOB in revolucije.

Na področju zgodovinskega bo treba več skrbeti namenjati lokalnim kronikam,

o sodelovanju z zamejstvom pa povedati podrobneje, kako dobri odnosi in prijateljstva so bila skana skozi medborčevske stike.

V naslednjih točkah dnevnega reda so obravnavali še informacijo o poti obravnav vprašanj o zgodovinskega NOB in revolucije.

Obravnave so bile opravljene v Svetu za tradicije pri predsedstvu RK SZDL in na eni od sej predsedstva RK SZDL, ki se bo še nadaljevala in je pričakovati konkretna sklepe in prid tem raziskovalnemu delu.

Nenazadnje so obravnavali tudi vprašanje statutarne spremembe v republiškem borčevskem statutu. Predlog, ki ga je pripravila komisija za statut pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, objavljamo v okviru.

Opravičujemo se za napako v naslovu ob članku o dejavnosti slovenske borčevske organizacije v prejšnji številki. Naslov je bil »Iz poročila o delu borčevskega predsedstva, moral pa bi se glasiti »Iz poročila o delu borčevske organizacije«.

B. Ž. J.

Vrhopolje pri Moravčah – iz letne skupščine KO ZB NOV Vrhopolje

Na nedavni letni skupščini krajevne organizacije ZB Vrhopolje pri Moravčah (v občini Domžale), so borci ugotavljali, da so zastavljeni program dela za minulo obdobje uresničili. V ospredju je bilo izčrpano poročilo predsednika Toneta Peterke, ki je tretje leto izredno uspešno vodi krajevno organizacijo borcev. Iz poročila je bilo razvidno, da je organizacija, ki vključuje 49 članov, opravila v preteklem letu vrsto nalog in zadolžitev pri organiziranju proslav, spominskih slovesnosti v domačem kraju in izven njega. Njeni člani delujejo v samoupravnih organih, v družbenopolitičnih organizacijah in društvi v krajevni skupnosti in občini, čeprav je povprečna starost članstva že 70 let! Skrbijo za socialno in zdravstveno varstvo med borci, obiskujejo bolne in ostarele v domovih ter jih obdarjajo s praktičnimi darili. Urejena je tudi skrb za bolne in socialne pomoči potrebne borce – vse od zdravniške pomoči v borčevskem dispanzerju v Domžalah – naprej.

Borci ugotavljajo, da številna delovna mesta zasedajo nesposobni ljudje, ki ne pustijo prostora strokovno usposobljenim kadrom.

Tudi razraščanje birokracije in večanje socialnih razlik ter neupravičeno bogatenje posameznikov je odraz družbene nemoči, so ugotavljali borci. Sprašujejo se, in tudi sleherni občan z njimi, kako se je moglo zgoditi, da mso se toliko zadolžili, kdo je zakrivil te dolgov, vendar enkrat jasno in odgovorno poišče ljudi, ki so zato odgovorni v najvišjih forumih.

Borci se sproti dogovarjajo o reševanju različnih problemov, še posebej, ko gre za komunalno urejanje kraja in pomoči borcem. V preteklem letu je imel upravni odbor šest sej, katerih so se člani odbora redno udeleževali in aktivno sodelovali na njih. Z enominutnim molkom so počastili tudi spomin na štiri umrle člane v preteklem letu. Slovesno je bilo ob sprejemu novih članov v borčevsko organizacijo, saj se s tem organizacija številčno poveča na 61 članov, od tega na 38 moških in 23 žensk. Poudarili so, da članstvo ne prinaša materialnih koristi, temveč le priznanje za delo med NOB.

Na skupščini je bilo navzočih 32 članov – borčevske organizacije, predstavniki krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij, ter predsednik občinske organizacije ZZB NOV občine Domžale tovariš Alfonz Avbelj-Savo, ki je pohvalil izčrpano poročilo predsednika borčevske organizacije tovariša Peterke, obrazložil v nadaljevanju gospodarsko in politično situacijo doma in po svetu, prav tako tudi vse o priznavalnih, o možnosti oddiha v domovih. Pozval je člane, da izkoristijo možnosti letovanja, da bo dom v Banjolah še v naprej ostal zaprtega tipa, kar omogoča boljše počutje vseh, ki tu tujejo. Možno je tudi zdravljenje v zdravilišču, če so zato podani zdravniški pogoji.

V letu 1987 so si borci za letni program zadali naloge: potrebno bo aktivirati (k delu v organizaciji) mlajše člane, skrbeti za tesno sodelovanje z organi krajevne skupnosti in družbenopolitičnimi organizacijami, kritično analizirati družbene pojave (šafeta, razsipništvo), boriti se za enakopravnost narodov in narodnosti, skrb za primerno socialno stanje članov borčevske organizacije in drugo. Borci naj bi se v večjem številu udeleževali raznih srečanj (na Taboru nad Ihanom, srečanje v Zlatem polju, zboru aktivistov v Komendi in srečanju inter-nirancev na Ljubelju).

Po končani letni skupščini je bilo v prostorih Podružnične osnovne šole v Vrhopoljah tovariško srečanje.

Jože Novak

Slovenj Gradec – Ne ostajajmo le pri besedah

Poročilo na letni skupščini ZZB NOV Slovenj Gradec je podal Franc Krenk, predsednik mestnega odbora ZB NOV Slovenj Gradec. Obravnavali so ga skupaj s pregledom stanja v občini. V nelikvidnih delovnih organizacijah se zaostruje položaj delavcev. V delovnih organizacijah tudi ne spoštujejo sprejeta izhodišča o delitvi OD. So primeri, da so se osebni dohodki v decembru 1986 glede na november zvišali za 22 odstotkov brez podlage v večji storilnosti, dohodkih in izvozu. Posebno poglavje pa je izvajanje naše stabilizacije, ki teče že več let, a je še vedno premalo učinkovito. Z govorniških odrov se kar naprej ponavlja klic delovnim množicam: Več delati, več proizvajati. Vendar pri nas na žalost najbolj uspeva proizvodnja besed in govorov, brezštevilni dragi kongresi in konference, na katerih se ponavlja vedno isto, ter vedno ostaja tudi le pri besedah.

Na zdravljenje v naravna zdravilišča je bilo napoteno 14 članov. Zdraviliški sistemski pregled je v borčevski ambulanti opravilo 40 članov. Na koncu leta smo obiskali 14 bolnih in nepokretnih članov in sicer 12 na domu, 2 pa v domu starostnikov v Črnečah. Redne priznavalnine prejema 36 članov. Najnižja priznavalnina znaša 5.800 dinarjev, najvišja pa 65.000 dinarjev.

Kot občani in krajani delujejo naši člani v enajstih organizacijah.

Spričo takšne zastopanosti našega članstva v društvi, organizacijah in organih ocenjujemo, da je angažiranost borcev dobra, s pripombo, da je del članstva vprežen še preveč, drugi del pa premalo ali pa sploh nič. V celoti ocenjujemo, da članstvo borčevskega združenja zavzeto spremlja naš razvoj in pomaga, kjer le še more. Umrljivost med borci narašča in zmanjšujejo se tudi fizične ter ostale sposobnosti članstva. Vse večje je število bolnih, zdravljenja potrebnih, tudi v zdraviliščih. To slednje je, žal, omogočeno vsako leto le 14 članom združenja. Prizadevamo si, da pošljamo v zdravilišča zares tiste, ki jim je to najbolj potrebno glede na zdravstveno stanje. Iz problematike, ki jo je na svojih sejah obravnaval odbor, je razvidno, da smo namenili največ časa vprašanjem, ki so življenjskega pomena za člane.

Na koncu, po končanem poročilu in razpravi, smo sprejeli tudi program dela za leto 1987/88.

Adolf Ankon

Predlog za uskladitev:

Statut ZZB NOV Slovenije uskladiti s statutom ZZB NOV Jugoslavije

S spremembo zveznega statuta ZZB NOV na zadnjem kongresu ZZB NOV Jugoslavije je republiški statut ZZB NOV neusklajen v dveh določbah: v zvezi z omejitvijo mandata članov republiškega odbora in njegovega predsedstva ter v zvezi z volitvami delegatov za zvezni in nadzorni odbor ZZB NOV Jugoslavije.

Mandat

Zvezni statut ZZB NOV v 17. členu določa, da mandat delegatov v odborih in predsedstvih na ravni pokrajine, republike in federacije traja 4 leta z možnostjo ponovitve še za 4 leta.

S spremembo republiškega statuta na zadnji skupščini ZZB NOV Slovenije leta 1986 smo s črtanjem drugega odstavka 42. člena odpravili omejitev, da nihče ne more biti več kot dvakrat zaporedoma izvoljen za delegata ali člana delegacije v isti organ ZZB NOV, v organ družbenopolitične ali družbene organizacije, družbenopolitične in samoupravne skupnosti (oziroma njihovih teles).

Da bi naš statut sedaj uskladili z zveznim statutom predlagamo dopolnitev 30. in 42. člena republiškega statuta, in sicer:

na koncu 30. člena se doda nov odstavek, ki se glasi: »Mandat članov republiškega odbora traja štiri leta.«

S tem se pri členu o republiškem odboru opredeli dolžina mandata republiškega odbora.

na koncu 42. člena se doda nov odstavek, ki se glasi:

»Mandat članov republiškega odbora in njegovega predsedstva se lahko ponovi še za eno mandatno dobo.«

Z navedeno spremembo bi bila usklajena omejitev mandata v 17. členu zveznega statuta ZZB NOV.

Volitve delegatov v zvezni in nadzorni odbor ZZB NOV Jugoslavije

S spremembo zveznega statuta (21. člen) voli delegate v zvezni in nadzorni odbor kongres ZZB NOV Jugoslavije, prej je kongres le verificiral mandat delegatov, ki so jih izvolile skupščine ZZB NOV republik in pokrajin.

Nekatere republiške organizacije ZZB NOV so v svojem statutu zadržale volitev delegatov za zvezni in nadzorni odbor ZZB NOV Jugoslavije. Predlagamo, da tudi našega statuta ne spreminjamo in zadržimo v 27. členu določbo, da volilna skupščina ZZB NOV Slovenije voli delegate za zvezni in nadzorni odbor ZZB NOV Jugoslavije.

Spremeni naj se morebiti le beseda »delegacijo« in se nadomesti z besedo »delegat«.

»Iz podružnice Dachaua sem pobegnil v Švico,«

pripoveduje 74-letni Jakob Klinkon-Jakič iz Žabice pri Tolminu

Kmečka vasica Žabice je le nekaj minut hoje oddaljena od Tolmina. Po velikosti je Tomažiceva kmetija tretja po vrsti, večji sta le Dobravčeva in Dolenčeva. Aprila 1927. leta je sedemindvajsetletni Ivan Klinkon-Tomažičev po kolovozni poti blizu vasi prevažal drva. V nekem trenutku je konjema z vozom spodrsnilo na strmini. Konja sta se ubila, Ivana pa je nesreča tako prizadela, da je po treh tednih s še tremi vaščani za vedno odpotoval v Argentino. Z njim so šli bratranec Anton Klinkon, Tofarjev, Jakob Janež, Francetov in Matija Jelinčič, Peskar, ki je bil edini poročen.

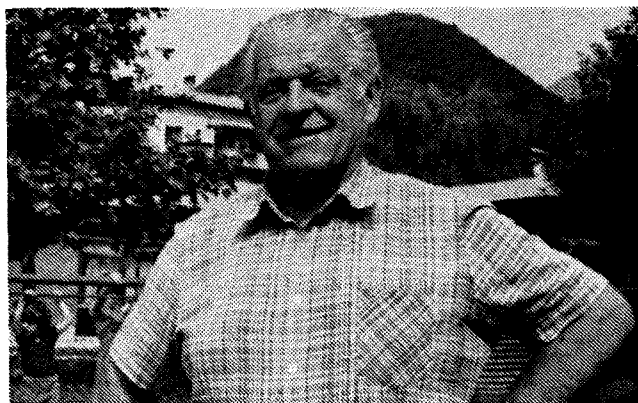
»Pred vojno brat Ivan nikoli ni obiskal domačega kraja, po vojni pa je prišel dvakrat – enkrat z ženo, sovaščanko Jožefo Rutar, Tomažonovo, ki je kot dekle nekaj mesecev kasneje šla za njim v Buenos Aires,« mi je v Tolminu pripovedoval Jakob Klinkon, ki pa ga vsi poznajo in kličejo le Jakč.

»Leta 1938, ko se je v naših krajih močno šopiril fašizem in zatiral slovensko besedo, daleč naokoli pa ni bilo nobene tovarne, kjer bi se lahko zaposlili, je za Ivanom v Argentino odpotoval še brat Franc. Ta nam se je oglašil samo trikrat. Prvič, da je srečno prispel, drugič po vojni, s sporočilom da druge svetovne vojne niso občutili, in tretjič, da se je poročil z Argentinko. Potem o njem ni bilo več glasu.

Doma je kmetijo prevzel brat Viktor, jaz pa sem mu pomagal. Leta 1934 so me vpoklicali k vojakom v Torino. Po nekaj tedenskem urjenju so me dodelili k pekarni. Tega leta, ko sem odšel k vojakom, sta se v Benetkah prvič srečala Hitler in Mussolini. Takoj nato je prišlo do obmejnih zapletov z Etiopijo, oziroma Abesinijo, kakor smo tedaj pravili tisti državi v Afriki. Leta 1935 je italijanska vojska vdrla v Etiopijo, po zmagi naslednjega leta pa je zasedeno državo priključila. Kralj Viktor Emanuel III., ki je imel za ženo črnogorsko princeso Jeleno, pa se je razglasil za cesarja Etiopije.

Vojaščino bi moral služiti 18 mesecev, zaradi vojne v Afriki pa nas niso spustili domov. Vrnili sem se šele čez

enote. Razorožili so nas in zmerjali z izdajalci, nato pa odpeljali v neko večje mesto, kjer je bilo zbirno taborišče za italijanske vojne ujetnike. Vsem so dali na izbiro, da ostanejo še naprej vojaki nove fašistične vlade, ki se je po rešitvi Mussolinija oblikovala v severni Italiji. Nas, ki tega nismo hoteli podpisati, so nagnali v vagone in poslali v razna taborišča, v Nemčijo. Tako sem se znašel v podružnici Dachaua nekje

74-letni Jakob Klinkon-Jakič iz Žabice pri Tolminu, živi v Tolminu

blizu nemško-švicarske meje.

Na delo smo hodili v tovarno orožja, ki je bila dva kilometra oddaljena od taborišča.

Pet let sem bil v italijanski vojski skupaj z Giuseppom Bozce, ki je bil tudi v civilu pek. V nemškem taborišču sva spoznala še Gaida iz Piemonta. Mi trije smo si vse zaupali. Gaida je vedno govoril: Bolje je, da pobegnemo, kot da tukaj čakamo na smrt.

Na delo smo hodili v treh izmenah: dopoldanski, popoldanski in nočni. Skupina, ki je po drugi uri prišla v taborišče na kosilo, se je čez dve uri vrnila nazaj v tovarno, toda ne na redno delo k strojem, temveč so bili še štiri ure na voljo delovodjem. Nosili in vozili so material k strojem, izdelke pa v skladišča ali na dodelavo v druge obrate, drugi so čistili tovar-

no in okolico. Za nekatere pa občasno ni bilo dopolnilnega dela, a so morali čakati, da smo se skupaj vrnili v taborišče.

Med delavci v tovarni je bil neki Čeh, ki ni bil zapornik, temveč delavec. Po tovarni je vozil motorni voziček, na katerem je prevažal razne zabojke in material po obratih. S tem Čehom smo se mi trije dodobra spoznali in ko nam je zaupal, nam je nekoč skrivaj pokazal zemljevid. Tako

smo zvedeli, kje pravzaprav smo in da smo le 15 kilometrov od švicarske meje.

Na delo v tovarno smo hodili v vrsti po narodnostih. Na čelu je šlo nekaj vojakov, nato Rusi, Ukrajinci, Poljaki, Italijani, Francozi itn. Ob straneh so nas spremljali stražarji s psi.

Za beg smo se odločili, ko smo bili na redni popoldanski izmeni. Tega dne dopoldne smo se po dogovoru priključili skupini, ki je šla na štirurno dopolnilno delo v tovarno. Le-ta ni bila zastražena, zato nam je ni bilo težko zapustiti na drugem kraju. S seboj nismo imeli nobene hrane, ne perila. Še vedno smo bili v strganih ali zašitih italijanskih uniformah.

Bežali smo po brezpotju, toda zaradi orientacije blizu ceste. Zemljišče je bilo hribovito, prebredli smo neko večjo reko. Izogibali smo se vseh ljudi, ker pa smo hodili,

kjer ni bilo nobene poti, tudi srečali nismo nikogar. Zavedali smo se, da bi nas vsak Nemec skoraj gotovo takoj prijavil. Že omenjeni Čeh nam je v tovarni natančno opisal pokrajino in značilnosti, zato smo vedeli, da gremo v pravo smer. V taborišču smo izračunali, da bomo mi, ob sreči, prej v Švici, kot bodo v taborišču opazili, da nas ni.

Nemških graničarjev nismo videli, v ravninskem predelu pa nas je ustavil švicarski graničar. Do semkaj smo prispeli v treh urah. Znašli smo se v kantonu Berna, kjer ljudje pretežno govorijo nemško, mnogi pa znajo tudi francosko in italijansko.

V obmejni karavli so nas zaslišali, vsakega posebej, potem pa so nas izročili policiji v Gösshöchstetten. Na policijski postaji so nas večkrat zaslišali, sodnik pa je vsakega od nas kaznoval s po 28 dni zapore zaradi nedovoljenega prestopa državne meje.

Ubežnike so Švicarji po izpustitvi iz zapore razporejali na delo h kmetom, obrtnikom, občinam za komunalna dela ipd. Mene je s policijske postaje domov odpeljal kmet Frankhauser.

Bozca in Gaida nisem več videl in ne vem, kje sta delala v Švici. Po vojni sem se z Bozcom dopisoval, že šest let pa od njega ni več glasu.

Frankhauser je imel od 70 do 80 glav goveje živine. Na kmetiji so delali kmet z ženo, sinova, stara od 16 do 19 let, tri hčerke in gospodarjev brat Toni, ki je bil dve leti starejši od mene. Čez mesec dni je Frankhauser s policijske postaje pripeljal še enega italijanskega vojnega ujetnika (Italijana), ki je tako kot jaz pobegnil iz taborišča. Imela sva svojo sobo. Družina me je imela rada, ker sem znal vsa kmečka opravila. Na roke sem molzel krave. Po policijskih predpisih smo se ubežniki lahko gibali le v bližnjih vaseh. Dobival sem mesečno plačo, oblečen pa sem bil kot ostali vaščani. V vasi je bilo 29 večjih kmetij, vse pa so bile krite s slamo.

Za zajtrk je bila najprej čr-

na kava, ki so nam jo prinesli v hlev, ob osmih smo zajtrkovali v kuhinji skupaj z družino. Hrane je bilo dovolj, pri vsakem obroku pa smo dobili točno kozarec vina in nič več. Za zajtrk je bil največkrat ocvrti krompir, kar pri nas na Tolminskem ni bila navada.

Maja 1945. leta sem se vrnil domov. V Tolminu sem se oglašil na postaji ljudske milice, kjer je bil tedaj komandir domačin, znanec iz mladosti. Povedal sem mu, kako sem pobegnil iz taborišča v Švico, on pa me je nezaupljivo gledal, nato prekel: »Veš kaj, Jakč, iz Dachaua in njegovih podružnic ni nihče pobegnil. Tebe so gestapovci poslali za vohuna v Švico.«

Pri priči so me aretirali in poslali v Kočevje, kjer sem bil tri mesece zaprt skupaj z domobranci, mnogimi vojnimi zločinci in izdajalci. Preiskovalnim organom v Kočevju sem moral večkrat opisati moj beg in življenje v Švici. Pokazal sem jim sliko, na kateri se vidi, kako z gospodarjem Frankhauserjem ženeva živino na pašo v planine. Medtem so dobili iz Tolmina podatke, da sem bil res šest let italijanski vojak in nato v ujetništvu, da so pri nas doma v Žabčah vsi delali za NOB, da sta bila moja brata Viktor in Pavle partizanska oficirja.

Po treh mesecih so me izpustili, pri tem pa se je eden od njih krepko ponorčeval z mojo usodo. Rekel mi je, da iz varnostnih razlogov ne smem domov ne z avtobusom, tovarnjakom ali vlakom, ampak peš, hoditi pa moram le ponoči. In tako sem brez hrane tri noči po neznanih krajih taval proti domu.

S prvim tolminskim komandirjem Ljudske milice sva si bila vse do njegove smrti prijatelja. Večkrat sva v kavarni skupaj pila kavo in se pogovarjala, kako me je na hitrico poslal v Kočevje. Vedno se je takole izvijal: Veš, res je, da v Švici nisi bil vohun, lahko pa bi bil...

Ja, to je pa bilo res »priznanje« za moje sposobnosti. »

Jože Vidic

Jože Strežek-Lipe

Stari trg ob Kolpi

(nadaljevanje)

Dan se je nagnil že preko poldneva. V Mortačo je nekdo prišel z ukazom štaba napada: »S težkim mitraljezom pojdite v Deskovo vasi!« Vodnik Nikola nama je naročil, naj razstaviva težki mitraljez in odneseva vsak svoje. Bučar cev, jaz podstavek, Obrancovič, Bradač in še kdo pa polne in prazne zabojčke s strelivom. Po strmini smo šli res hitro. Pospeske so nam dajale italijanske svinčenke, toda na srečo ni bil nihče zadet. Soborci so nam povedali, da sta komandirja čet Stane Zakotnik-Johan in Tone Marincelj-Janko z več strelci prodrla do šole, s katere je nekaj Italijanov hotelo izvršiti izpad. Pred vrati pa so obležali pod partizanskimi strelci. Sovražna postojanka je bila že v takšnem stanju, da je bila pred zavzetjem. Med strelci in puškomitraljezci je bil dogovorjen znak, da izstrelitev bele rakete pomeni splošen partizanski juriš na postojanko, rde-

če pa umik na izhodiščne položaje. Borci so sami presodili in zato pričakovali ter bili pripravljeni za končni obračun. Zelo začudeni pa so bili, ko je v zrak poletela rdeča raketa. Po dogovoru so se umaknili iz zavzetega dela Starega trga. Povedali so jim, da je pri izstrelitvi rakete prišlo do pomote. Hkrati pa so dobili povelje, da morajo iti ponovno na zapuščene položaje. To je borce zmedlo, pa tudi časa so veliko izgubili. Tudi to so nam v Deskovi vasi povedali, da so hrvaški patizani prišli, toda z veliko zamudo in da so se z južne strani vključili v boj.

V Deskovi vasi se je oblikovala obrambna linija proti prodirajočim Italijanom. Oddelek težkega mitraljeza se je napotil v Režekov vrt. Živo se spominjam, kako so med streljanjem sklonjeni pritekli tja tudi Franc Avbelj-Lojko s puškomitraljezom in njegov pomočnik Anton Bojc z več strelci. Pokazali so nam še dokaj oddalje-

ne Italijane, ki so po košenicah in steljničkih v Lipju pod gozdom Žeželjc v strelcih napredovali proti Deskovi vasi in Staremu trgu. Iz Črnomlja so se pretihotapili tam, kjer ni bilo naše zasede. Šli so čez Maverlin do Miklarjev, nato pa po gozdu pobočja Debelega vrha v Poljansko dolino. Moralo jih je biti okrog 150. Imeli so tudi vodiča, preoblečenega v njihovo vojaško obleko. Belokranjci trdijo, da je to bil partizanski dezertir cigan Jure iz Kanižarice, Poljanci pa pravijo, da je to bil Valentin Kump iz Predgrada, ki je za to vodenje dobil 200 lir, kot izdajalec pa je že nekaj časa živel pod zaščito Italijanov. Dejstvo je, da so vodiča imeli in z njegovo pomočjo neovirano vpadli v Poljansko dolino. Pod Zgornjo in Spodnjo Podgoro so se razvili v strelce in po vsej širini doline napredovali nam v hrbet.

Tudi iz Vinice čez Sinji vrh je prišlo v pomoč okrog 100 Italijanov. Zaseda Belokranjskega bataljona jih je v Borštu silovito odbijala, toda zaman. Tako so se prebili nekako kilometer pred Močilami do hiše konjača Kavška. Tam so se, ne da bi napredo-

vali, ustavili za skoraj uro. Tem Italijanom pa je bil za vodiča izdajalec Vergilij Balkovec iz Vinice. Zakaj niso šli takoj v pomoč svojim obkoljenim v Starem trgu ob Kolpi? Zato, ker so čakali one iz Črnomlja, ki so počasi, ovirano le napredovali. Ko pa so se prebili v njihovo bližino, so se tudi ti z Vinice razporedili v strelce, oboji pa usklajeno v obliki podkve pri Staremu trgu ob Kolpi in Deskovi vasi.

V takšnem položaju partizanskemu štabu drugega ni preostalo, kot da je izdal povelje: »Popoln umik, toda najprej oni, ki so že drugič šli v napad na postojanko!« Ti so se umikali čez kalvarijo tako, da so ščitili druge, ki so stekli za kapelico in zopet drugi prve. Ob tem umiku je bil eden ranjen v zadnjično mišico: Umik je bil delno neorganiziran tudi v dolino k reki Kolpi. Hrvaški partizani so se čez Kolpo umaknili na njihovo stran. Delni umik pa je potekal organizirano. Peter Šterk iz Predgrada je iz zahodnega poboja nekaj borcev odvedel proti Dolu, nato pa po pobočju Vogradje in pod gozdom Grajščice nad Predgradom proti Knežji li-

pi. Komandir Stare Zakotnik-Johan se je umikal med zadnjimi kar z motornim kolesom. Na prtljajniku pa je imel šunko, ki jo je od nekoga z Močil dobil v dar. V Predgrad se je pripeljal ne da bi videl, da so tam Italijani – naravnost mednje. Tudi Italijani so bili presenečeni in so verjetno mislili, da je njihov, ker je bil oblečen v italijansko uniformo. Kako se je tedaj počutil Johan, si ni težko predstavljati. Z motorjem je zapeljal v neko grmovje in ga pustil tam, nato pa hitro, da še šunke ni utegnil vzeti, nadaljeval pod Grajščico. Franc Košir-Pavle iz čete Belokranjskega bataljona se spominja, da so zaplenili mulo, osedlano s tovnim sedlom. Ob umiku so na sedlo mule naložili puškomitraljez, ki ga je Poropatič zaplenil v bunkerju. Pri Predgradu pa jim je mula ušla in se s puškomitraljezom napolnila k nekdanjim »lastnikom,« Italijanom. Kako razočarano so slabo oboroženi Belokranjci gledali za njo oziroma za zaplenjenim orožjem, komentar ni potreben. Toda žival se je naenkrat obrnila in se s puškomitraljezom vrnila k parti-

zanom.

Po razgibanem ozemlju od smeri Predgrada se je desno krilo italijanskih vojakov spretno in prikrito približalo naši obrambni liniji v Deskovi vasi. Da je naloga vsakega vojaštva najprej nasprotniku uničiti mitralješka gnezda, smo tedaj občutili tudi mi. S kakšno ostrino in dobro odmerjenimi rafali so streljali, je težko opisati. Čudim se, da nas niso pokončali. Vsa naša obrabna linija jim je odstro vračala in jih zadrževala. Tudi puškomitraljezec Franc Avbel-Lojko jih je v neki pšenici nekaj pokosil. Svojo dolžnost in povelje smo uspešno opravili. Naši so se iz Starega trga umaknili! Na povelje smo se med zadnjimi tudi mi. Pobrali smo vsak svoje in stekli iz Režekovega vrta. Med Kovčo vasjo in Predgradom nas je še čakal priljubljeni konjevoдец s konjičkom. Pod Predgradom, blizu odcepa ceste v Dol, smo na konjička nalagali težki mitraljez in zabojčke.

(nadaljevanje in konec sestavka bomo objavili v naslednji številki)

Domovanje smrti

Na pobudo republiškega odbora internirancev KT Mauthausen je bilo 17. maja 1987 ob 13. uri odkrita spominska plošča Slovincem, ki so jih esesovci 20. aprila, na rojstni dan Hitlerja, in 17. junija 1942 ustrelili, med njimi tudi vodjo upora v Bohinju Tomaža Godca.

Plošča bo vzdana na steno bunkerja, ki je bil za mnoge politične internirance zadnje postajališče pred odhodom »na večne poljane«. Skoraj vsako nacistično koncentracijsko taborišče je imelo posebne objekte za posebne namene. Med te je v Mauthausnu spadal bunker. Bunker se je nahajal v mogočni zidani in strogo izolirani stavbi.

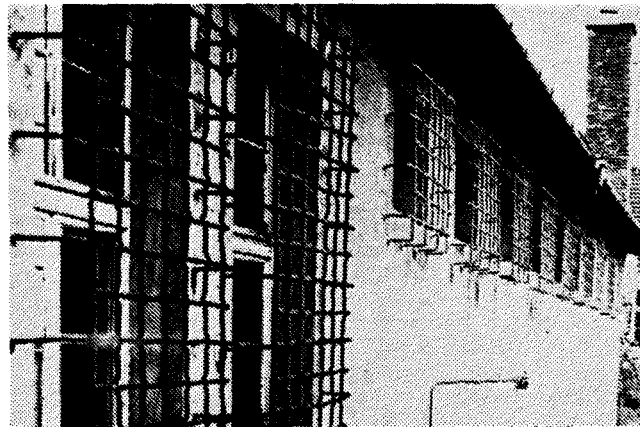
Zapori v bunkerju so bile samice, velike 3x2 metra. V celicah so zamrežena okna, ki so tako visoka, da zapornik ni mogel pogledati skozenj. Celici so zapirala težka železna vrata. V samice so zapirali v glavnem politične internirance, ki so jih nacistična sodišča prve stopnje obsodila na smrt. Obsojeni so se zoper obsodbe pritožili na drugo instanco in tu, v bunkerju, čakali na potrditev obsodbe ali znižanje kazni. Ni bil znan primer, da bi komu kazen znižali. Sprva so bile te celice za največ dva zapornika, pozneje, ko je zmanjkovalo prostora, so v eno natlačili od štiri do osem zapornikov.

V bunkerju so nekatere dodatno zasliševali. Zasliš-

vanja sta opravljala Gestapo iz Linza in politični esesovski oddelek Mauthausna. Metode mučenja so bile strašne. Občasno so jih izpopolnjevali. Ko so se esesovci naveličali tepsti, so svoje žrtve obešali za noge z glavo navzdol in za roke, ki so bile na hrbtu zvezane. Pozimi niso kurili in so nekatere polivali z vodo, da je mokra obleka zmrznila na žrtvi, poleti so kurili in dajali v skromno hrano odvajalna sredstva, od katerih so mnogi dobili krvavo grizo. Poleg samic je bila večja soba v kateri so esesovci svoje žrtve učili moliti na »tibetanski način«. Molilo se je tako, da je morala žrtev razširiti prste. Mednje je esesovec vtaknil železne ali lesene paličice. Te paličice je stiskal s svojimi rokami, kar je žrtvi povzročalo neznosne bolečine in lomilo prste. Med drugimi so v tem prostoru februarja 1945 na ta način molili člani ameriške vojaške misije, ki so jih Nemci zajeli na območju Jugoslavije in so bili osumljeni zveze s partizani in štabom tovariša Tita. Kljub vsemu trpinčenju so mnogi zaporniki raje umrli, kot pa odprli usta.

Vsak bunker je imel svoje ga rablja. V Mauthausnu je te posle opravljala Oberschaffner Josef Niedermayer. Kdor je prišel v njegove roke, se je težko izmazal. Bil je pravi uradni smrti, prav takšen – kakršne je izobilkoval in potreboval nacizem.

Vedno je bil na pol pijan in ker za svoje delo ni odgovarjal nikomur, so se ga enako bali zaporniki in zaprti nemški vojaki. V bunkerju je bilo namreč zaprtih tudi nekaj nemških vojakov iz Mauthausna in drugih okoliških garnizonov. Zaprti so jih zaradi kršenja pravil služenja in podobnega.

Iz bunkerja v samem središču dobro zavarovanega in zastraženega taborišča v Mauthausnu je taboriščnike pot vodila naravnost na strelišče.

Zaprti interniranci so morali v bunkerju čistiti celice tem zaprtim vojakom in prazniti njihova vedra z iztrebki. Dva sta nosila čeber, tretji pa je posode praznil. Med zaprtimi vojaki so se včasih našli tudi takšni, ki so bili po značaju dobri in niso fanatično sovražili političnih zapornikov. Ti so tu in tam na skrivaj dali rediteljem na hodniku kakšno cigareto, košček kruha in podobno. Včasih so po svojih zvezah pretihotapili kakšno pošto v centralno taborišče. Na ta

način smo bili obveščeni o tem, kaj se je dogajalo v bunkerju. Vedeli smo, da so v bunkerju »tehnične naprave za likvidacijo«, ki smo si jih ogledali šele po osvoboditvi. Vedeli smo, da pred krematorijem stoji preprosta železna traverza z močnimi kavlji, na katere so esesovski rablji obešali svoje žrtve. Vedeli

smo, da je v tej tovarni smrti naprava za streljanje v tilnik. Interniranec je moral stopiti pod to napravo da mu izmerijo koliko je zrasel v taborišču. Ko je stopil pod njo, se mu je nad glavo spustila deščica, ki je sprožila mehanski udarec in je bil avtomatsko ustreljen v tilnik. Ustrelitev in odstranitev trupla sta trajali največ dve minuti; tako da je ta naprava v eni uri umorila trideset zapornikov.

V bunkerju je bila plinska celica, v kateri so pomorili največ internirancev. Plin-

ska celica je bila zamaskirana kot kopalnica, le da iz pip ni nikoli pritekla voda, temveč je po posebni cevi pritekel strupeni plin Zyklon-B, ki ga je v koncentracijska taborišča dobavljala nemška kemična tovarna Heerdt-Lingler iz Frankfurta.

Prve poizkuse zastrupljanja s plinom so opravili v Mauthausnu v koncu aprila 1942. Kolesnica smrti se je vrtela vse do 28. aprila 1945, ko so v plinski celici pomorili zadnjo skupino internirancev, med njimi Slovence Staneta Čučka, Martina Guština, Karla Hriberška, Franca Kjudra, Franca Metlikovca, Karla Rolca in druge. Vse, ki so jih aprila 1945 nameravali pokončati s plinom, so pošiljali v taborišče III.

Dogovorili smo se, da jih bomo vsaj nekaj rešili. Kandidati smrti so imeli na sebi samo srajco. Naša najpomembnejša naloga je bila, da jim preskrbimo obleko. Tisto malo obleke, kar nam je uspelo priskrbeti, smo metali čez zid v taborišče III. Tam, na oni strani so bili na delu interniranci Niko Bernard iz Jesenic in Franc Gregori iz Podkorena, ki so kot tesarji popravljali strehe na barakah. Tesarji so poskrbeli, da so prišle obleke v prave roke. Drugi del akcije je bil nekoliko lažji. Oblečenega interniranca ni bilo posebno težko spraviti v taborišče I. Tretji rajh je bil v agoniji in esesovci manj pozorni.

Pri reševalni akciji smo naleteli večkrat na nepredvidene težave. Ko smo metali

obleke čez zid, tesarji niso mogli vedno priti na dogovorjeno mesto in se je večkrat zgodilo, da se je zakon močnejšega neizprosno uveljavil. Obleke se je polastil tisti, ki je bil močnejši in ne tisti, kateremu je bila namenjena.

Po uradnih podatkih je bilo v mauthausenskem bunkerju zaprtih 4600 internirancev, od katerih je vojno preživelo le štiri sto ali 8,6 odstotka. Po vrnitvi so nekatere preživle spraševali, kako to, da so ostali živi. Ker so se imeli esesovci za »kulturne ljudi« in so poznali pravila lepega vedenja, so ob takšni priložnosti (samo v prvih letih vojne) napisali družini umorjenega pismo takšne vsebine:

»Spoštovani gospod (ali gospa)!

Vaš sin (mož, brat) se je prijavil, da je bolan in je bil sprejet v zdravniško oskrbo. Dali smo mu najboljšo oskrbo, nego in zdravila. Kljub prizadevanju zdravnikov ga nismo mogli pozdraviti in je 25. 3. 1943 umrl. Ob tej priložnosti vam izrekamo sožalje. Umrl je brez zadnje želje. Njegove preostale stvari vam bomo v kratkem poslali. Nekaterim so dodali še tole: »Pokojnik je bil dober delavec in so ga imeli vsi radi. V naslednjih dneh bi bil izpuščen iz internacije.«

Šef bunkerja Josef Niedermayer ni ušel zasluženi kazni. Pred ameriškim vojnim tribunalom je bil obsojen na smrt in obešen 1947.

Mato Utovič

Gorjanski bataljon

(nadaljevanje)

Za binkošt 25. maja 1942 se je del Gorjanskega bataljona v urejenih vrstah in z vso oborožitvijo predstavil množici vernikov na Lurdu nad Šentjernejem, njegovi govorniki pa so spregovorili zbranim o delovanju in uspehih NOB. Od srede maja 1942 naprej je stalna partizanska straža pri Mokrem polju stražila zaprto cesto proti Novemu mestu, pregledovala je poštne avtobuse in potna dovoljenja, katera je izdajalo bataljonsko poveljstvo. Partizanska vojska je skrbela tudi za poštno službo. Tihotapiti okupatorjevo pošto iz njegovih obkoljenih postojank je bilo kaznivo. Niso pa partizani ovirali civilnega poštne prometa iz italijanskih postojank v Kostanjevici in Šentjerneju, namenjenega v Novo mesto in naprej. Partizanska straža na Mokrem polju je vso redno pošto pošiljala na poveljstvo Gorjanskega bataljona. Tam so jo pregledali, po potrebi tudi zaplenili, na ostalo pa z rdečim svinčnikom napisali »cenzurirano« in jo poslali naprej pošti v Novo mesto. Poštna uprava je od tam vso partizansko pošto, opremljeno z žigom Gorjanskega bataljona, razpošiljala po vsem italijanskem in nemškem zasedbenem ozemlju. Tako je bila tudi svobodna partizanska republika pod

Gorjanci praktično vključena v mednarodno poštno zvezo. V ta namen je bil izdan tudi glas OF pod Gorjanci: »Strogo je prepovedano vsako prenašanje, razširjanje in čitanje časopisa in tiska, ki dela za Italijane. To so npr. Slovenec, Jutro, Domovina, Domoljub in drugo. Prav tako bo klican na odgovor vsak, ki bo zatajil našim patrolam pošto, ki bo jo nosil v Novo mesto ali nazaj«. 19. maja 1942 so partizani zaplenili poštne avtobuse in ga zapeljali v Kobilje. Začela se je stroga partizanska zapora.

Obleganje Šentjerneja se je nadaljevalo. Italijani so v pomoč oblegani posadki v Šentjerneju bombardirali okoliško Šentjerneja. Prvič so partizani vpadli v Šentjerne 15. junija, ko je Maks Vale, komandir 2. čete Gorjanskega bataljona, vdrl v lastno hišo in odnesel denar ter odpeljal s seboj trgovskega pomočnika. Tako je namreč poročal šentjernejski »capocentro«. V teh dneh so partizani napravili še več vpadov v Šentjerne. Pogumni vdori borcev Gorjanskega bataljona v Šentjerne so imeli izreden moralno-politični pomen. Bolj kot vse drugo so budili v ljudeh samozavesten pomen, da okupator ni varen, niti v lastnih zazidanih in z žico obdanih postojankah. Po prvih vdorih gorjanskih partizanov v

utrjeni Šentjerne partizani italijanski posadki niso dovolili več oddiha. Nenadoma so napadali obrambne položaje okoli postojank v osnovni šoli in v stari občini. Odkrivali in zasledovali so italijanske ogledniške patrulje, ki so se poskušale iztihotapiti iz utrdb. Nočne napade so partizani začeli s kratkimi stiki na električnem omrežju, da je tema zajela postojanko in zmedla Italijane. Obstreljevali so jih s položajev od Dobravice na zahodni strani Šentjerneja, z Vrha, z Grb, ki kot zaselek spada pod Šentjerne, ter z vinorodnega Golobinjskega. Partizani 2. in 3. čete Gorjanskega bataljona so nadzirali te kraje okoli Šentjerneja in Brusnic ter vznemirjali posadko v Šentjerneju z občasnimi vdori in obstreljevanjem vse do velike italijanske ofenzive na tem območju konec oktobra 1942.

V začetku junija 1942 se je osvobodeno ozemlje razširilo še na brusniške in gabske kraje. 1. junija 1942 sta 3. četa in del 2. čete Gorjanskega bataljona obkolila utrjeno italijansko postojanko v Brusnicah. Boji so trajali dva dni. Partizani so na pomoč poklicali še del 1. čete ter 29 hrvaških partizanov. Boje je vodil komandant bataljona Franc Pirkovič. Prestol del bataljona je bil razporejen v zaščito na desnem bregu Krke. Obleganim Italijanom, med katerimi je bilo že veliko mrtvih, je prišla iz Novega mesta okrepitev z dvema tankoma in dvema blindirani-

ma avtomobiloma. Kljub temu je bil pritisk partizanov tako močan, da so se morali Italijani s približno 50 mrtvimi in še več ranjenimi v paniki umakniti iz Brusnic proti Novemu mestu, seveda pod zaščito oklepnih vozil. Od partizanov je padel samo eden. Tako je bil tudi ta predel pod Gorjanci osvobojen.

Celotno osvobodeno ozemlje so imeli do takojenimovane »male ofenzive« popolnoma v rokah partizani Gorjanskega bataljona in aktivisti OF tega območja. Ta svobodnost in mirnost pri delu je pritegnila na partizansko stran večino prebivalstva podgorjanskih vasi, da se je tvorno vključilo v razne oblike organiziranja pomoči partizanski vojski in z navdušenjem sprejemalo uvajanje nove družbene ureditve.

Ljudje so hodili s partizani prekopavati ceste in nanje rušiti dreve. Mostove na Krki so minirali in zažgali, porušili so telefonske drogeve in potrgali žice. Razvijati se je začela tudi partizanska sodna oblast. Vojaškim prestopnikom so najprej sodila bataljonska poveljstva, pozneje odredna in grupna. Gorjanski bataljon se je boril za zakonitost, red in disciplino v svojih četah in za pravno varnost prebivalstva na osvobojenem ozemlju. Partizani so bili zelo občutljivi za varovanje svojega ugleda in odločni pri zatiranju vsakega neupoštenja v svojih vrstah in na ozemlju, ki so ga zasedli. Kaznovali in sodili so tihotapce živine, tatove, zatrli tudi vse pojave razbojništva. Veliko so imeli opravljati z vinskimi tatovi, ki so že od nekdaj vlamljali v vinske hrame. Z vsem tem so si partizani pridobili še večji ugled pri kmetih, ki so jim sami puščali ključke zidanic na dogovorjenih mestih, da so si vzeli, kar so potrebovali. Samostanski kronist v Pleterjah je zapisal, da ni bila morala ljudi v preteklosti nikoli na taki višini. Partizani so bili edina oblast, ki jo je ljudstvo priznalo.

Zdenko Picelj

(se bo nadaljevalo)

Poti partizanskih fotografij

Le redki udeleženci NOV so imeli fotoaparate; druga težava pa je bila, kje posnetke razviti in napraviti fotografije, zato jih niso mogli niti do dobra izkoristiti. Če so imeli dobre zveze z mesti in ljudmi, ki so se s fotografijo ukvarjali, je še bilo nekaj uspeha. Tudi pri tehnikah je bilo nekaj možnosti, vendar malo. Največ posnetkov (skupinskih) smo naredili v šolah, raznih tečajih pri terencih, tehnikah in pri štabih operativnih enot... Veliko fotografij se je verjetno izgubilo pri padlih, ranjenih in zajetih. In tudi drugače so se fotografije v tolikih letih lahko izgubile pri borcih zaradi nepazljivosti. Spominjam se, da sem se fotografiral s komandantom divizije Draganom (Jevtičem) na Gorjancih. Ker sem fotografijo videl, sem jo verjetno tudi dobil in tako neke izgubil. Ko sem bil še pri štabu 2. operativne cone, v času ko so bili zajeti pri Šmarjeti plavogardisti, nas je nekdo fotografiral na Trebelnem. Na fotografiji pa so z menoj še kurir iz Štajerske, teenški delavec ter aktivni podpornik, tedaj že komandant bataljona Cankarjeve brigade. (Padel je zelo kmalu). V Štab divizije je prišel zdravnik dr. Šumski, ki je imel fotoaparat. Napravil je nekoliko posnetkov, posebno med našimi kurirji. Tisti dan, ko me je sprejel v KP, se je fotografiral z menoj in z enim članom izvršnega sveta pri glavnem štabu, se potem skupinsko fotografiral s kurirji, s tistimi, seveda, ki so bili pri roki. Te fotografije sem ohranil in jih nekočkrat dal preslikati za muzej. Eno fotografijo (doprsno) mi je celo podaril Milovan Šaranović. Njega sem namreč poznal še iz Maribora kot oficirja BJV, ki je služboval v kadetnici, šoli za oficirje BJV. To sem mu tudi povedal in od takrat me je večkrat poklical, da sva se kaj pogovorila. Maribor mu je bil namreč zelo všeč. Povedati moram tudi to, da sta Dragan Jevtič in Milovan Šaranović padla na Sela Žumberku. Granate so

ju zadele deset korakov pred menoj. Ob fotografiji sem bil leta 1945 v Mariboru.

Nekoliko posnetkov pa je nastalo tudi ob kapitulaciji Italije, ko so se pojavili poklicni fotografi. Tako nas je nekdo posnel ob osvoboditvi Novega mesta, ko je bataljon Šlandrova stal pred rotovšem, jaz pa z zastavo v roki, obešeno kar na mavzerici z bajonetom, gledam v objektiv. Fotoreporterja se ne spominjam in tudi pozabil sem na fotografiranje. Šele leta 1960 mi nekdo pove, da se naj grem pogledat v muzej, če sem to jaz.

Še lepši posnetki pa so šli po vodi zaradi strahopetnosti fotografa v Zagorju ob Savi, ko je Šlandrova bigada 5. maja 1945 zasedla mesto, zajela in razorožila pa okoli tristo Nemcev. Takrat je vsak član komande bataljona imel svojo nalogo. Tovariš Krulc je bil z eno četo kot komandant zadolžen za bunkerje, Grašič-Savo, moj soimenjak za pregovarjanje s komando v Zagorju za predajo, Horn-Krsto je imel opravka z razorožitvijo, jaz pa sem z eno četo bataljona šel po glavni cesti proti železniški postaji, kjer sta bili še žandarmerija in postojanka. Poleg mene sta bila brigadna zastava in harmonikar, sovražnik, ki se ni hotel predati, po kakih sto metrov pred menoj. Pojavi se fotograf in nas fotografira iz vseh stran. Dobro sem si ga zapomnil in ob prvi priložnosti po osvoboditvi sem se oglasil pri njem v Zagorju. Zagotovil bi si rad fotografije, ta bojazljivec pa je film vrget v ogenj, ko so Nemci iz trboveljske strani ponovno prodirali proti Zagorju in ga zavzeli. Naša brigada je imela pomembno nalogo, priti čim prej na Koroško, zato nismo mogli braniti mesta. Tako so lepe fotografije splavale po vodi le nekaj dni pred svobodo.

Vsi taki spomini iz časa NOB so zato zelo dragoceni.

Srečko Grašič

V pripravi je formiranje odbora skupnosti borcev prometno-tehnične službe v NOV in PO Slovenije. Pozivamo borce, ki so bili v vojnih področjih VII. in IX. korpusa ter IV. operativne cone v sestavi: delavskih bataljонов, vozaških eskadronov in voznih komor, etapnih voženj in etapnih skladišč, avtokomand, železniškega bataljona (v Belokranjskem odredu, prometno-informativnih postaj, poštne, telegrafske, telefonske in zaledne kurirske službe, gradbene in prometne brigade, tehnične in prometne oficirje in njihove pomočnike na vojnih področjih, člane prometno tehničnih odsekov korpusnih voj-

nih področij ter IV. operativne cone, ter člane prometno-tehničnega oddelka Glavnega štaba Slovenije s člani prometno-tehničnega oddelka Baze Glavnega štaba Slovenije v Dalmaciji, da se oglašijo na naslov: Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11, za Odbor skupnosti borcev prometno-tehnične službe NOV in POS. Radi bi izpopolnili razpoložljivo evidenco. Prosimo vas, da priložite opis svoje udeležbe v prometno-tehnični službi. Inicijativni odbor za organiziranje skupnosti borcev prometno-tehnične službe

Vlak bratstva

Nedelja, mesec junij. Smo na peronu mariborske železniške postaje. Tukaj smo se srečali, tukaj se ločujemo. Vem, še bodo srečanja. Vlak bratstva in enotnosti bo vozil še mnogokrat. Vendar, žal mi je, ker odhajam.

Okrog mene hrup, pesem. Iz tisoč grl zadoni »Jugoslavija«. Pritegnem ji. Naši glasovi donijo, se zlivajo v eno. Veselje, veselje na vsakem obrazu. Naše sporočilo je ljubezen. Naše prijateljstvo se je rodilo v šestdesetih letih. Ne, rodilo se je mnogo prej. Vojnega enainštiridesetega, ko je vozil prvi vlak slovenskih rodoljubov, izgnanih iz njihovih domov. To je bil vlak žalosti. Sedaj pa je to vlak radosti – vlak prijateljstva. Na peronu je že postavljena na dolga kompozicija, okrašena z mavričnimi barvami in besedami »SREČNO«.

Okrog mene drage prijateljice: Jasna, Anica, Helena... Čutim, stara Helena me dolgo gleda. Na njenem obrazu je senca žalosti. Poda mi uvelo roko. Pravi: »Morda se ne bomo več videli.« V njenih blagih očeh solze. Rečem: »Videli se bomo še velikokrat.« »Ne«, reče – »Jaz sem stara!«

Tu, poleg nas, fant in dekle, objeta. »Na svidenje«, ji veselo kliče mladenič. »Na svidenje v Kraljevu petinosemdesetega!« mu odgovori dekle. Ločila sta se, a vidi se, kako rada bi bila še dolgo skupaj. Meni je ljubo. Mladost je to. Zanj bo vozilo še mnogo vla-

kov – še veliko srečanj bo. Na peronu je veliko ljudi, veliko prijateljev. Ves Maribor je na tem radostnem kraju. V krošnjah naših nemirnih rok nešteto rdečih cvetov. To je darilo prijateljev.

Pesem se glasi od vseh strani; zdi se mi, da ne bo nikdar utihnila; porojena z naših src izmami radost, pa tudi kakšno solzo. Še enkrat čvrsto stisnjena roka. Odidem, a ponovno bi se vrnila. Roka v gibu. Dolgo maham. Stopim v kompozicijo. Pridite spet, kliče modrooki mladenič – Slovenec. Obrazi, okrašeni s smehljaji. Roke, tisoč rok se vzdignilo v zadnji pozdrav. Solza, zaustavljena na radostnem obrazu. Pesem in spet pesem. Vozimo počasi. Ob vsej progi prijatelji. Mariborčani nas spremljajo vse do predmestja. Zadnje »na svidenje«. In končno se vse izgublja iz vidika; Maribor ostaja za nami.

Še sem ob oknu. Nape njam svoje kratkovidne oči. Hočem zadržati sliko s perona in vse te vesele obraze. Vlak grabi naprej vse hitreje in hitreje v tiho predvečerje. Ni potrebe; ta vlak je brez voznega reda. Mi smo edini potniki – potniki, katerih vozovnica je ljubezen, nošena osemsto kilometrov za drage prijatelje.

V kupeju tišina. Sedim v kotičku. Moje misli so še v Mariboru. Naenkrat občutim, odpirajo se vrata kupeja. Zdrznem se. Na vratih ženska, Odkod? Vidim,

Slovenka je. Obraz mi je znan.

Sede mi nasproti. Niti besede. Gledava se. Oči ima vlažne – objokane. Obraz ozek, suh, z nešteti-mi drobnimi gubicami. Predstavi se in pravi: »Prišla sem, da vas bom spremljala do Zidanega mosta. Veste, težko mi je, ko se moram posloviti od mojih dragih Kraljevčanov. Vedno sem z vami v vašem in mojem Kraljevu. V njem je ostala moja mladost. Vse moje upe, moje radosti, je odnesla vojna.« Tišina. Nihče niti besede. Pozorno jo poslušamo. Pred našimi zamegljenimi očmi migotajo lučke, ta majhen prostor pa napolnjuje njen drhteči glas. Njene besede nas držijo v nekem napetem krču. Vidim, čas ni mogel izbrisati sledov vojne in njene duše. »Veste, tovariši moji« je nadaljevala svojo povest, »ko pride jesen, me vedno vleče v Kraljevo. Če mi bo služilo zdravje, se bom vrnila še velikokrat. Hočem slediti potem svoje mladosti. Ona je umrla oddaljenega enainštiridesetega. Vedno slišim, kličejo me, prijatelji. Jaz se vračam – vračam se žalostna in z ljubeznijo. Pridem, počastim spomin sencam, bratu in Kraljevčanom, ki so ostali z njim na strelišču. Brat se je želel vrniti. Sanjal je o tem dnevu. Toda zaman. Vrnili sva se samo mati in jaz ter naši uničen dom. Vem, težki časi so bili to. Eto, zato moramo varovati to naše bratstvo in enotnost. Ta vlak moramo pomlajevati. Staramo se, počasi odhajamo. To prijateljstvo mora trajati.«

Zdrznila sem se. Spominim se Marije. Bili sva veli-

ki prijateljici. Imeli sva radi ta srečanja. Čakala sem jo nekega oktobra. Ni prišla. Vedela sem, da ne bo prišla nikoli več. In vendar sem jo čakala še velikokrat.

Gledam to Mariborčanko; čutim, da se je rodilo še eno novo prijateljstvo. Pogovor teče – čas se odmika. In evo, že se bliža Zidani most. A ostalo je še toliko nepovedanega. Daje mi roko. Zdravo, do prihodnjega srečanja. Sedaj tudi meni glas nekako drhti. Vzemi-mirjena sem. Vse je prišlo tako nenadno. Dolgo stojim na vratih kupeja. Nas vse objema s pogledom. »Na svidenje, dragi moji!« Še enkrat zamahne s svojo krhko roko in njen lik se izgubi v ozkem hodniku vagona.

Ostala sem zamišljena. Ne želim nobenega pogovora. Mislim, prebiram njene besede. Še en nemir se me je polotil. Vem, rodila se bo še ena nova pesem. Brala jo bo na straneh »Oktobra«. Jokala bo. Jaz pa bom – eto – napisala, da se ne pozabi njenega brata.

Čas hitro mineva. Vlak drvi proti Kraljevu. Skozi zamegljena okna vidimo, da se dani. Moje misli so še v Mariboru. Pesem je utihnila. Vržem pogled skozi okno; že prihajamo na kraljevsko postajo. Na peronu sorodniki in prijatelji. Pomislim: kako lepo bi bilo, če bi v sozvezdju teh svetlih oči vedno prepoznali pravega prijatelja! Zazelim si, da bi na vseh peronih sveta pristajali vlaki ljubezni. Pogledam; v moji roki še vedno sveži rdeči cvetovi. Darilo prijateljev.

Natalija Marić

Vlak brez voznega reda:

Če bi na vseh peronih...

Dne 5. junija letos bo prišel v Slovenijo tradicionalni Vlak bratstva in enotnosti iz bratske republike Srbije kot spomin in opomin na tiste težke usodne vojne dni, ko smo morali zaradi krute usode zapustiti svoje domove.

Ko je Hitler prišel v Maribor, tiste dni po zasedbi naše lepe domovine, je ukazal svojim sodelavcem: »Naredite mi to deželo čim prej nemško!...«

Domači izdajalci, kulturnbundovci, ki jih je bilo veliko, posebno po mestih, kjer so bili lastniki velikih tovarnih trgovin, pa tudi velikih posestev na deželi, so že nekaj let pred okupacijo zapisovali vse tiste zavedne Slovence, za katere so sumili, da so nevarni njihovemu novemu redu. Ko je prišel njihov čas, so začeli zapirati in preganjati.

Zdi se mi, kakor da bi bilo danes. Bilo je prve dni julija, ko je zorelo žito, ta preprosta trava, ki hrani ves svet. Zaprti smo bili v Ptuj na gradu Borlu in v Mariboru, v meljski kasarni. Veliko nas je bilo, iz raznih krajev, različnih poklicev. Šušljalo se je, da bodo šli prvi transporti v Srbijo. »Samo na jug, na jug! Tako smo se po tistem pogovarjali in želeli, ko smo bili zaprti v mrzlih, velikih sobanah Meljske kasarne. Prišel je dan odhoda. Poklicali so nas na dvorišče, nas natlačili na vojaške tovornjake in nas peljali na železniško postajo v Mariboru. Prej so nam vse vzeli, kar je imel kdo vrednega.

Na železniški postaji je bil pripravljen vlak z zaprtimi živinskimi vagoni. Gledali smo, kam je obrnjena lokomotiva. Vsi srečni smo bili, ko smo videli, da je bila lokomotiva živinskega vlaka obrnjena proti jugu. Prevzela sta nas neka nepojmljiva slutnja, neko skrivno upanje, da nam bo na jugu med brati lepše in boljše. Po dolgi, dolgi vožnji, v zaklenjenih živinskih vagonih, polni negotovosti in strahu, smo končno prišli v Srbijo. Živinski vlak je obstal na postaji, kjer je pisalo z velikimi črkami: Čačak. Na peronu so nas klicali po imenih, nas postrojili in nas peljali po mestu, zastražene kakor kakšne zločince. Ljudje, domačini, so nas gledali žalostni, s solznimi očmi in vzklikali: »Jadni, jadni!« Prišli smo do čačanske gimnazije. Tam so nas Nemci pustili in odšli, ponosni, po druge. Domačini so nas prisrčno pričakali, nas pozdravili in nam prinesli vse potrebno. Saj nismo imeli ničesar, niti najnujnejšega. Tam smo se sprostili, se odkrito pogovarjali in pomirili. Sprejeli so nas tako toplo, odprtih src in rok, kot znajo le oni. Po nekaj dneh so nas odpeljali kmetje v sosednje vasi. Povsod je bil topel in prisrčen sprejem. Tega ni mogoče pozabiti! Delili so z nami vse, kar so imeli, tudi zadnjo skorjico koruznega kruha. Ščitili so nas in varovali. Tako je bilo v Jezdini, Loznici, Mršincih, Slatini in drugod.

Prišli smo v kotel, kjer je vse vrelo in se pripravljalo na vseljudski upor proti okupatorjem in domačim izda-

jalcem vseh vrst in barv. Bilo je po 4. juliju, ko je tovariš Tito s svojimi sodelavci izdal o tem razglas.

Po vseh in zaselkih so se začeli zbirati Titovi partizani – prvoborci, ki so šli v boj goloroki, a z junaškim srcem in veliko ljubeznijo do zaslužnjene domovine. Kakor je zapisal pisatelj: »Tisoč let branimo domovino goloroki, a vedno uspešno. Zakaj? Ker je na prvem mestu junaško srce, ljubezen do domovine z mladostno zagnanostjo, ki ne pozna meja, na to pride do veljave šele moderno orožje.

Spominjam se skojevca, sosedovega sina, ki mi je prve dni ob prihodu v Srbijo, razložil nastali položaj. Prvoborci so se zbrali v gozdovih skrivnostne, vedno zelene planine Jelice, ki jim je nudila varno in toplo zavetje. Dragoljub Vuković mi je nosil partizanski tisk, ki sem ga dajala naprej. Iz roke v roko so potovali drobni listki, iz katerih so domačini in vsi pregnanci, ki nas je bilo veliko iz vseh krajev, zvedeli resnico, kdo se bori za svobodo in socialistično revolucijo. Spominjam se tudi številnih naših rojakov, ki so se vključili v partizanske čete in padli. Tako 15-letnega učenca Eгона Pertota in Maribora, katerega so na straži v Preljini s tovarišem ustrelili Nedičevi četniki po hitrem postopku. Prav tako Ivana Voha, ki je padel na planini Zlatibor, ko je bila na pohodu prva sovražna ofenziva na majhno osvobojeno ozemlje. Našela bi lahko veliko tudi naših imen. Na spomenikih in opomnikih so vklesana tudi njihova imena. Spominjam se tudi bosanskih otrok, nemih, hromih, brez imena. Prinesli so jih aktivisti v Srbijo v nahrbtnikih in vrečah. Poleg domačinov in drugih so v Kraljevu postrelili tudi okrog sto Slovencev – izgnancev. Tako sta se v tistih usodnih časih, v boju za svobodo in revolucijo rodila bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, ki sta temelj naše državne ureditve. Tega ne smemo nikoli pozabiti. V spomin na prijatelje v Srbiji potuje že leta in leta Vlak bratstva in enotnosti vsaki dve leti, enkrat iz Slovenije v Srbijo, drugič obratno. Letos bo pripeljal v Slovenijo naše srbske prijatelje. Sprejeli jih bomo tudi v Domžalah. Bratstvo in enotnost! Kako preprosto, a pomembni besedi. Nihče nam ju ne more razbiti! Tudi v teh zapletenih časih ju moramo gojiti naprej! V ljudeh bi bilo potrebno dramiti vero, upanje v revolucijo, ki še traja, v prihodnost. Potrebovali bi veliko vlakov bratstva in enotnosti, vlakov srca in razuma, kajti prihodnost nam je skupna, kakor nam je bila skupna doslej. Usoda Titove in naše Jugoslavije je v skupnih rokah!

Dragi srbski prijatelji! Dobrodošli v naši in vaši Sloveniji! Prisrčna hvala za vse!

Danica Zidarič

Skrb za »Rab« tudi v prihodnje

Mnogi Slovenci, ki so obiskali na Rabu v Kamporu pokopališče žrtev koncentracijskega taborišča, so potem izrazili svoje nezadovoljstvo in zaskrbljenost nad stanjem v dnevnem časopisju. Za tako skrb in opozorila smo našim ljudem lahko samo hvaležni. Ob tem smo pričrni, da še ni med Slovenci umrla čustvena prizadetost zaradi tako ogromnega števila žrtev vseh starostnih stopenj. Zlasti pa še vedno pretrpe obiskovalca smrt visokih starostnikov in otrok. Pokopališče v Kamporu je namreč največje pokopališče, ki ga je Slovincem zapustila druga svetovna vojna.

O aktivnostih taboriščnega odbora za Rab pri RO ZZB NOV Slovenije ste bili bralci sproti informirani. Z aktivnostmi nadaljujemo tudi v letu 1987. Da bi odpravili nekatere žgoče probleme, je bil sklican 27. marca 1987 sestanek na Rabu. Pripravil in vodil ga je predsednik OK SZDL Rab. Udeležili pa so se ga tudi vsi odgovorni funkcionarji občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij. Navzoči so bili še predstavniki SUBNOR Hrvatske iz Zagreba, predstavnik Regionalnega zavoda za spomeniško varstvo z Reke, pod katerega spada pokopališče kot zgodovinski in kulturni spomenik, iz Slovenije pa smo

na sestanek prišli predsednica komisije za nekdanje internirance, vojne ujetnike in izgnance tovarišica Ivanka Milovanović, pomočnik predsednika Republiškega komiteja za zaščito borcev in VVI tov. Vladimir Dejan in jaz kot predsednik taboriščnega odbora.

Obpravnavali smo naslednje probleme:

Tekoče vzdrževanje pokopališča in vseh spomenikov, ki so povezani z zgodovino koncentracijskega taborišča.

Pokopališče je na ozemlju občine Rab, zato je ne prestando vzdrževanje njene naloga, kar je tudi v skladu z zakonom. Enaka skrb mora biti namenjena tudi spomenikom zunaj samega pokopališča (spomenik, ki opozarja na začetek taborišča in spomenik na območju moškega taborišča). Občina Rab je dolžna poiskati do 30. junija nekoga, ki bo pogodbeno opravljal vzdrževalna dela, in to stalno, kot je to nekoč uspešno opravljal Josip Mahić.

Regionalni zavod za spomeniško varstvo Reka mora do 31. avgusta pripraviti seznam vseh potrebnih investicijskih del in jih finančno ovrednotiti ter hkrati izdelati prednostni seznam izvajanja. Za investicijska vlaganja bomo morali finančna sredstva zbrati po naslednji prispev-

ni lestvici: občina Rab 25%, Regionalni zavod za spomeniško varstvo Rijeka 25%, SUBNOR Hrvatske 25%, RO ZZB NOV Slovenije 25%. Lahko se dogovorimo v Sloveniji, da zagotavlja finančna sredstva kateri drug republiški organ. Mnenja smo, da bi bil zelo primeren tudi po svoji osnovni nalogi Zavod za varovanje kulturne dediščine. Ker se mora najbolj potrebna dela opraviti že v letu 1988, morajo biti do tedaj zagotovljena tudi finančna sredstva. Vsako odlašanje z deli bo povzročilo še večje izdatke.

Knjiga »Pričevanja rabskih internirancev« je hitro pošla. Razmisliti je treba če ne o ponatise, pa vsaj o pravi brošuri v več jezikih, da bi se jo ponudilo obiskovalcem iz domovine in tujine.

Vsem obiskovalcem pokopališča mora biti na voljo knjiga za vpis.

Ker je pokopališče zgodovinski in kulturni spomenik in spada pod varstvo Regionalnega zavoda za spomeniško varstvo, svoji prijatelji ali znanci umrlih žrtev ne smejo spreminjati okolja oziroma podobe pokopališča s postavljanjem napisanih plošč, marmornatih okvirov itd. V letu 1987 bo vse odstranjeno in shranjeno, ker mora biti podoba pokopališča enotna. Tisti svojci, ki

bodo morda s tem ukrepom prizadeti, naj ne zamerijo. Temu se moramo vsi podrediti in naš odnos do tamkajšnjih žrtev ne bo nič zmanjšan.

Občinska konferenca SZDL (SSRN) Rab želi zagotoviti vodiča vsaki organizirani skupini iz Slovenije, ki pride na Rab. Zato prosimo, da napoveste svoj prihod vsaj teden dni prej OK SSRN Rab, telefon 051-771-144.

V našem časopisu TV-15 smo že zaprosili nekdanje internirance in njihove sorce, naj odstopijo muzeju predmet, ki je povezan z bivanjem v tem taborišču. V muzeju bo dobil vsak predmet pravo vrednost za vedno. Odziva doslej ni bilo, a dvomimo, da se ni res prav ničesar ohranilo. Ponovno vas prosimo, da podarite, kar hranite kot spomin na Rab, muzeju. Predmet lahko pošljete po pošti ali prinesete osebno z oznako »Za Rab« na Zvezno združenje borcev NOV Slovenije, Republiški odbor, Ljubljana, Vrtača 11.

Namesto venca na grob umrlemu sorodniku ali prijatelju lahko nakažete denar za spomenik na območju taborišča za ženske, otroke, starce in invalide. Taboriščni odbor se zahvali za darilo darovalcu in svojcem umrlega. Spomenik bo odkrit v septembru 1988. Sredstva nakažete na žiro račun RO ZZB NOV Slovenije št. 50100-678-45473 z oznako »Za Rab«.

Herman Janež

»Ozri se na morje – tudi tam je tvoja prihodnost!«

Pogovor s kapitanom fregate Oskarjem Bizjakom-Olafom, ob njegovi osemdesetletnici

Pred dnevi ste slavili osemdesetletnico svojega vseskozi dejavnega in živahnega življenja. S kakšnimi občutki?

Vam lahko namesto odgovora zastavim vprašanje o vaših občutkih ob pogledu na starega moža, ki ga gledate pred seboj?

Brez odvečnih komplimentov: ni videti, da bi nosili na plečih kakršnokoli breme visoke starosti.

Mogoče boste drugačnega mnenja, ko vam povem zgodbo svojega življenja. Če ste za to...

Seveda. Prosim.

Rojen sem bil 10. maja 1907. v Trstu kot prvi sin strojevodje, zaposlenega pri takrat slovitih Južni železnici. Leta 1919, po velikem, štiri-deset dni trajajočem železničarskem štrajku, je moral oče z vso družino, ki je štela takrat že štiri otroke, zapustiti Trst in se preseliti v Ljubljano. Sam sem bil takrat v dvanajstem letu in sem imel za seboj prvi razred italijanske realke. V Ljubljani sem šolanje na realki nadaljeval in maturiral leta 1927. Po maturi sem se vpisal na Vojno pomorsko akademijo v Dubrovniku. Triletno šolanje sem končal leta 1930. in napredoval v čin poročnika korvete. V letih, ki so sledila, sem dosegel čin poročnika bojne ladje ter pridobil specializacijo vojne-ga hidroizvidnika. Pred kapitulacijo Jugoslavije sem imel položaj komandirja 21. hidroplanske eskadrole tretje hidroplanske komande v Kumboru v Boki Kotorski. V Ljubljano sem se vrnil sredi junja enainštiridesetega in se brž organizacijsko pridružil OF v okviru mornariške skupine Jadran.

Kar zagotovo ni bilo naključje, temveč plod vašega poprejšnjega prepričanja.

Že kot srednješolec sem se aktivno ukvarjal s športom: z atletiko in nogometom. Postal sem član naprednega akademskega športnega kluba Primorje, obenem pa sem bil včlanjen v Zoro, klub pri-

morskih srednješolcev, katerega domena je bilo prebujanje zavesti pri naših neosvojenih bratih v Trstu, slovenskem Primorju in v Istri.

Kaj vse ste doživljali med vojno?

Sredi marca dvainštiridesetega so me Italijani aretirali

Dve podobi in en obraz kapitana fregate Oskarja Bizjaka-Olafa.

li in me odgnali v Gonars, odkoder so me kasneje premestili v taborišče Chilza Nuova pri Padovi. V taboriščih sem ves čas – vse do padca Italije – organizirano deloval. Po italijanski kapitulaciji sem bil z nemškimi transportom evakuiran iz Chilze Nuove in prepeljan v Zagreb, kjer mi je uspelo zbežati in se skriti. V Zagrebu sem nato prikrito deloval do začetka avgusta štiriinštiridesetega, ko sem odšel v partizane. V jugoslovanski vojni mornarici sem se bojeval na otokih Pašman, Ugljan in Pag. Po osvoboditvi sem ostal v uniformi do konca februarja šestinštiridesetega.

Takrat ste se demobilizirali, kar pa ni bil konec vaše pomorske kariere!?

Prve mesece po demobilizaciji sem bil referent za promet in trgovino v Statičnem uradu SRS, toda že po nekaj manj kot enem letu sem postal referent za pomorstvo pri pokrajinskem narodnoosvobodilnem odboru za Trst in Slovensko Primorje...

S sedežem v Trstu, vašem rojstnem mestu.

Tako je. Kasneje spet po preteku enega leta sem postal inšpektor pomorstva in hkrati načelnik oddelka za promet VUJA, jugocone Svobodnega tržaškega ozemlja. Približno poldru-

go leta, po prevzemu te funkcije so me naredili za upravni-ka novoustanovljenega Radia Koper – in šele potem, od prvega decembra devetinštiridesetega pa tja do upokojitve sredi leta 1962., sem se lahko scela vrnil k svojemu poklicu: na Višji vojno-pomorski akademiji v Splitu sem postal učitelj mornariške taktike. Upokojen sem bil v činu kapetana fregate. V tistih letih sem deloval kot sodelavec prve izdaje Pomorske enciklopedije ter Vojne enciklopedije.

Vse svoje življenje in tako rekoč vse življenjske sile ste darovali morju. Kaj vam je pomenilo (in vam še pomeni) morje, kakšna je njegova vrednost za nas, Slovence, še zlasti v zdajšnjih okoliščinah?

Slovenci moramo biti, kot smo bili doslej tudi v prihodnje žilavi, pogumni in polno oboroženi z znanjem. Kot sestavni del socialistične Jugoslavije moramo biti istočasno obrnjeni v Evropo in na Sredozemlje. Z enim očesom moramo spremljati dogaja-

nja v Evropi, z drugim dogajanje v Sredozemlju in na vseh širnih oceanih. Tu, v Sredozemlju, na tem morju so se bili in se bodo tudi v prihodnje bili boji za premoč na morju. Navsezadnje: kakšno nalogo pa ima VI. vojna pomorska flota Združenih držav Amerike v Sredozemlju?

Morju vsekakor pripisujete večji pomen in veljavo, kot mu ga pripisujeta naš splošni odnos in naše ravnanje...

Naš planet je tripetinsko pokrit z morjem, kopnega sta le dve petini. Prek morij potekajo tri četrtine vse svetovne trgovine; na železnice, ceste, na rečne in zračne poti odpade le ena četrtina. Iz Pacifika in iz Indijskega oceana prihaja skozi Sueški prekop velikansko število tovarnih ladij v Sredozemlje, kjer se cepijo pomorske komunikacije za sredozemske države, med drugim tudi v naš Jadran: v Bar, v Kardeljevo, v reško luko in v Koper, kjer ima svoj izhod na morje naša slovenska republika.

Pomembnosti tega dejstva pa se najbrž še zmerom ne zavedamo dovolj?

Žal ne. Naša trgovska flota, na primer, pokriva s svojimi kapacitetami le 50 odstotkov izvoza oziroma uvoza blaga po morskim poteh, kar pomeni, da moramo za preostalih 50 odstotkov najemati tuje ladje ter jih plačevati v konvertibilni valuti. Vprašujem se, kdaj nam bo uspelo povečati to našo trgovsko mornarico?

Veliko je odvisno od zavesti mladega rodu, ki prevzema krmila naše prihodnosti v svoje roke. Kakšna je, kar zadeva odnos do morja, ta njegova zavest oziroma izšolanost?

Na Trgu osvoboditve v Ljubljani leži veliko admiralitetno sidro, ki naj mimoidečo opozarja na to, da je Slovenija pomorska država. Tja so ga položili zavedni pomorščaki, ki čakajo, da se bomo končno zavedli dej-

stva, da je naša prihodnost tudi na morju. Žal pa je naše šolstvo zdaj še vedno orientirano celinsko. Nadvse si želimo, da bi postali naši učni programi tudi pomorsko usmerjeni in bi naši otroci prek njih spoznavali tako pomembnost morja kot srečno okoliščino, da imamo svoje morje, ki pa ni namenjeno zgolj kopanju, pač pa ima tudi in predvsem veliko gospodarsko, kulturno in drugo veljavo. Oton Župančič pravi: »Ko je najvišji dan, mornar izmeri daljo in nebeško stran.« Pogled Cankarjeve Lepe Vide je s tržaškega obrežja obrnjen na daljnje morske horizonte. Med mladimi pa... Poglejte, kako malo slovenskih otrok se usmerja v pomorske poklice. Koliko pa se jih vsako leto vpiše v piransko pomorsko šolo ali v splitsko vojno pomorsko akademijo? In koliko študentov Biotehniške fakultete se usmerja v problematiko morske biologije in ribištva?

Malo in vsekakor – premalo.

S pokojnim akademikom profesorjem Jovanom Hadžijem sem se leta 1947. pogovarjal o možnosti ustanovitve morske biološke postaje v jugoconu Svobodnega tržaškega ozemlja. Namenjena naj bi bila potrebam ribištva ter Biološkemu inštitutu v Ljubljani. Dr. Hadži in dr. Zei, ki se je takrat vrnil iz Splita, kjer je znanstveno deloval v oceanografskem inštitutu, sta si takšno morsko biološko postajo želela, toda tedanji predsednik slovenske vlade nam je sporočil, da njena ustanovitev spričo nejasnosti glede usode jugocone še ne pride v poštev.

Zdaj je usoda našega morja že zdavnaj jasna. In kako je zdaj z znanstvenimi ustanovami, ki jih mora imeti pomorska dežela?

No, sedaj že deluje, v Piranu, Morski raziskovalni in izobraževalni center, ki zajema vso pomorsko problematiko. Mladih Slovencev, ki bi

svoje delo in svoje življenje povezali z morjem, pa je slejkoprej še veliko premalo.

Kaj narediti?

Poleg preoblikovanih, tudi k morju in pomorstvu usmerjenih učnih programov pripisujem velikanski pomen predvsem našemu radiu in televiziji, še posebej koprskima programoma. Kot prvi upravnik Radia Koper v letu 1949. še vedno sledim tamkajšnjim televizijskim oddajam. Nekatere reči me resno vznemirjajo. Koprška televizija, denimo, v svoji propagandni oddaji za turizem prikazuje pomorsko karto severnega Jadrana z imeni, ki so napisane zgolj v italijanščini. Beremo: Capodistria, Parenzo, Chernob, Veglia, ne pa tudi: Koper, Poreč, Cres, Krk... Prikazovanje te in take pomorske karte samo v italijanščini oživilja rapalskega duha. Iredenta in fašisti se ob pogledu na to karto veselijo, kajti prepričani so, da so vsi ti kraji italijanski.

Mi pa...

Kakor obrnemo: to je velik in hud spodrsljaj koprške televizije. Dokler ga ne bo popravila, bi po mojem te pomorske karte, z ozirom na sprejete in veljavne mednarodne dogovore, ne smela prikazovati.

Postoriti pa bi morala še marsikaj več, v prid zavesti o morju.

To naše morje je več kot samo okno v svet. Pomeni ena izmed velikih vrat. Le da se tega premalo zavedamo in zato to priložnost tudi še preskopo izrabljamo.

Štejmo te misli za vašo življenjsko poslanico ob osemdesetletnici, h kateri vam čestitamo in vam ob njej zaželimo: še veliko zdravih let! Kaj pa je vaša želja?

Zelo preprosta je: da bi mi na pogrebu Partizanski pevski zbor zapel »Titove mornare«. In da bi – to seveda ni samo moja osebna želja – k Aljaževemu stolpu na vrhu Triglava, ki je simbol slovenskega naroda in smo ga nosili na titovkah, karseda kmalu položili tudi sidro z napisom: »Ozri se na morje – tudi tam je tvoja prihodnost.«

V. K.

Ivo Pelicon-Matija

Sedemnajstega aprila smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od tovariša Iva Pelicon-Matije, partizanskega borca, politkomisarja in propagandista ter povojnega diplomata in publicista.

Vse pogostejše se preživeli partizanski borci srečujemo ob izgubah tovarišev iz naše mladosti in boja. Nešteti dnevi in noči izčrpačih pohodov, bojev, napetosti, tveganj in trpljenja vsake vrste, pa tudi povojni napor, so neizogibno puščali sledove na generaciji, ki ji je pripadal tudi pokojni Ivo in katere vrste se sedaj veliko prehitro redčijo.

Rojen je bil pred petinšestdesetimi leti na Planini pri Rakeku. V družini, ki je zgodaj ostala brez očeta, ni mogel imeti rožnate mladosti. Po končani gimnaziji v Ljubljani se je leta 1941 vpisal na Pravno fakulteto. Ker se ni uklonil predpisu okupatorja, ki je pravico do študija pogojeval s članstvom v italijanski univerzitetni fašistični organizaciji, študija ni redno

opravljal, pač pa je obiskoval abiturientski tečaj, kjer se je že jeseni leta 1941 vključil v akcije NOG.

Od začetka 1942 je organizirano deloval v OF in mladinski organizaciji takratnega terena Mirje v Ljubljani, sodeloval pri zbiranju materiala, širjenju ilegalnega tiska in številnih propagandnih akcijah, izvrševal pa je tudi razne naloge, ki jih je postavljala VOS OF. Doživljal je preganjanja okupatorja in se pogosto zatekal v ilegalne bunkerje, pri tem pa nikoli ni omahoval.

Ob kapitulaciji Italije septembra 1943 je odšel v partizane in se skupaj z mnogimi ljubljanskimi mladinci in aktivisti vključil v Golem pri Igu v takrat ustanovljeno X. ljubljansko brigado. Bil je borec, politkomisar čete in bataljona ter propagandni referent štaba brigade do julija 1944, nato pa do konca vojne član Propagandnega oddelka Glavnega štaba NOV in POS.

Borci Ljubljanske brigade

se ga spominjajo kot predanega in iskrenega tovariša, ki je vestno izpolnjeval postavljene naloge in se uveljavil kot uspešen propagandist in organizator. Ivo je bil v veliki meri zaslužen za tekoče izdajanje in soliden nivo brigadnih glasil »Ljubljanski borec« in »Ljubljanska mladina« od konca leta 1943 do poletja 1944. Zapažene so bile njegove reportaže o bojih in življenju brigade, objavljene v teh in drugih glasilih ter kot posebne brošure. V spominu nam je ostala njegova vedrina in optimizem, ki ga je prenašal na soborce, s katerimi se je znal vedno tovariško pogovoriti.

Po vojni je Ivo Pelicon di-

plomiral na Ekonomski fakulteti v Beogradu in deloval nekaj časa kot znanstveni delavec na Inštitutu za mednarodno politiko in gospodarstvo, kjer je objavil več strokovnih člankov in brošur. Od leta 1954 je delal v Zveznem sekretariatu za zunanje zadeve na področju mednarodnih gospodarskih odnosov, med drugim kot trgovinski ataše v ZSSR, ekonomski svetnik v Indoneziji in večkrat kot član jugoslovanskih državnih delegacij na mednarodnih srečanjih. Od leta 1965 do 1969 je bil pomočnik šefa kabineta tovariša Kardelja, nato pa štiri leta veleposlanik v Keniji. Po njegovi zaslugi se je takrat razmahnilo gospodarsko, še zlasti pa kulturno sodelovanje med Jugoslavijo in Kenijo.

Od leta 1973 pa do smrti je z zanj značilno zagnanostjo deloval na razvijanju sodelovanja z deželami v razvoju, bil med organizatorji Mednarodnega centra za upravljanje podjetij v družbeni lasti dežel v razvoju v Ljubljani, nato prvi direktor in v zadnjih letih vodja in urednik založniške dejavnosti tega Centra.

Ivo Pelicon je večji del povojnega obdobja služboval izven Slovenije, vendar so se borci razveselili vsakega srečanja z njim. Glede njegove navezanosti na soborce in privrženosti izročilom NOB velja omeniti, da se je še novembra lanskega leta, čeprav že težko bolan in z velikim naporom, udeležil zbora skupnosti borcev X. SNOUB Ljubljanske ter nam s

tehtnimi besedami, očitno zavedajoč se, da se mu življenje izteka, izročil za Ljubljansko brigado pomemben zgodovinski dokument, ki ga je skrbno hranil dobra štiri-desetletja. Vse nas je takrat presunilo spoznanje o njegovi težki bolezni in trpljenju. Še v zadnjih tednih je želel sodelovati pri pregledu rokopisa monografije Ljubljanske brigade, vendar je zaradi zdravstvenega stanja nekaj dni pred smrtjo gradivo vrnil, rekoč da je to njegova zadnja – neizvršena naloga.

Soborci in prijatelji bomo trajno ohranili spomin na predanega, delovnega in iskrenega partizanskega tovariša Iva.

V imenu bork in borcev X. SNOUB Ljubljanske Bojan Belingar

JAVOR

35

LOGATEC

O novi knjigi

Vzpon in zmaga revolucije pri Sv. Tomažu

Proza, s kakršno nastopa mladi Švajncer z »uspesnitvijo«: Vzpona in zmage revolucije pri Sv. Tomažu, priča o njegovem konstantnem in hkrati naglem pisateljskem zorenju. V vrsti svojih sestavin je ta literarno-izpovedni napon tudi že znamenje Švajncerevega prodora v samo jedro širše pozornosti vrednega sodobnega lepovednega oblikovanja na Slovenskem.

Rokopis nove knjižne predloge je po formalni plati zbirka novelističnih zapisov in nekaj vmesnih črtic, ki pa so po občutju in glede na svojo optiko vse iz enega kosa in je torej to pisanje po svoji strukturi vendarle roman, izpisan s sredstvi modernega proznega izraza. Vtis je, kot da je vse to pripovedovanje nastajalo v nekakšnem spominsko-episovalnem in hkrati meditativnem, izpovednem krču, saj je porojeno iz globoke avtorjeve doživljajske stiske, ki je s svojo vsebino pač morala na dan.

V tekstu, ki je v polnem pomenu besede pisateljeva izpoved, saj je koncipiran tako, da pisatelj na več mestih omenja in razčlenjuje svoje pisateljske napone in občutja za pisalnim strojem, so kar nekajkrat zelo plastično in prepričljivo opisani trenutki človekove nostalgije ob spominih na »ljube, zlate ljudi« (»moje ljudi«), katerih čas in usodo je sodoživljal še kot otrok in se kasneje z njima kot odrasčajoči fant tudi spopadal, čeprav nikoli sovražno, le da so zdaj že vsi »tam spod«. Izrazito navzoč je v tem pripovedovanju čustveni odnos do nekdanjih ljudi in do izgubljenega življenjskega pa s tem tudi zgodovinskega časa, katerega značilnosti nam Švajncerevo pisanje razgrinja z veliko mero trpkosti, ki pa je v sami teksturi prežeta s h-

morno dikcijo označevanja, z žlahtnimi prizvoki dobrodušne in hudomušne topline, kakršni smo bili v novejši slovenski prozi priče predvsem ob branju Kranjčevih Stricev in po drugi plati v Partljičevem pisanju z Očetom-kulakom kot enim vrhov takšne pripovedne usmerjenosti.

Janez J. Švajncer polnokrvno in do pronicljivosti poznavalsko opisuje ljudi in razmere pri Sv. Tomažu, »svoji rojstni vasi«, ki je seveda fiktivna, kar pa s svojim sugestivnim načinom opisovanja in pripovednega razčlenjevanja do popolnosti zakrije in nas scela prepriča o avtentičnosti svojega pričevanja. Opisuje in označuje namreč svoje najbližje – »svojega« očeta, mamo, teto, in druge, kot jih je v letih svojega odrasčanja, v petdesetih in zgodnjih šestdesetih, doživljal skozi optiko svojega videnja življenja in njegovih bolj ali manj dramatičnih tedanjih premen sam. Opisuje njihove vojne spomine, njihova partizanska in druga doživljanja, pa ves njihov z mnogimi kalnimi primesmi prepreden povojni čas, v katerem so se vrstili tudi mnogi neljubi zgodovinsko-ideološki sunki v človeško eksistenco.

Ti opisi so v bistvu realistično-plastični, pa hkrati spričo pisateljevega izrazito samosvojega in vseskozi radoživnega izraza, ki je v vseh predvsem zavoljo svoje gibke domiselnosti in ubeseditvenih raznoterosti, s kakršnimi karakterizira ljudi in njihova stanja ali ravnanja ter še posebej svoj odnos do vsega, kar sodi v ta razvejani spominski kontekst, v to svojevrstno inčico »podob iz sanj«. Švajncerev realizem je prepreden z liriko, katere poglavitna lastnost je razumevajoča toplina.

V tem duhu je napisan predvsem prvi del knjige.

Drugi posega v nekoliko drugačna eksistencialna in izkustvena območja.

V drugem delu zbirke-romana se vrstijo raznotere zgodbe o doživljanju pisateljevih vrstnikov izza njegovih lastnih šolskih let – v času njegovega lastnega in njihovega skupnega vstopanja v svet družbenih odnosov, politike, ideologije, kariere in drugih nevarnih razmerij. Te zgodbe segajo po svoji fakturi v različne smeri, v nekem smislu stran od narativne rdeče niti neposrednega spomina na preteklost pri Sv. Tomažu in na vse tisto tam gori, vendar samo z ozirom na vnanja obeležja pripovednih motivov. Navznoter je rdeča nit avtorjevih izpovednih in meditativnih preokupacij ves čas trdno zasidrana v tonu in vsebini tega pisanja. Avtor je ves čas pri eni sami temi: pri svojem čustvenem in miselnem, kritično prežetem, očiščevalnem odnosu do samega sebe in vseh svojih življenjskih skušenj ali spoznanj, ki jih je vanj akumuliralo intenzivno doživljanje mladosti in njenih nelahkih preizkušenj.

Z veliko mero avtorske koncentracije in discipline se prebija k odgovoru na odločilna vprašanja, ki se mu zastavljajo v zvezi z njegovo lastno, individualno doživljajsko optiko in hkrati v zvezi s kolektivno človeško usodo ljudi tega našega podnebja v času, ki smo ga živeli od vojne sem. Cel niz jih je, teh bistvenih vprašanj pa tudi odgovorov, čeprav sklene zapisovanje s trpkim stavkom »in vem, da nimam kam«.

V tem smislu je Švajncereva knjiga zrelo, vseskozi pretresljivo in globoko pričevanje o naši eksistenci. Trpki podtoni spoznanj dajejo temu pisanju vrednost nešpurnega literarnega dosežka.

Viktor Konjar

Književniki, sodelavci OF

Jože Šifrer

Ob 65-letnici rojstva

Literarni zgodovinar, kritik, vzgojitelj, esejist, urednik in bibliotekar Jože Šifrer se je rodil 19. maja 1922 v Zabnici pri Kranju v kmečki družini. Starejšega brata Toneta Šifrerja so Nemci ustrelili kot talca pred petinštiridesetimi leti v Mauthausnu.

Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, gimnazijo v Kranju. Do aprilske vojne je dokončal šest razredov, zadnja dva pa s hitrimi tečaji po osvoboditvi.

Kot mladenič je v vojni sodeloval z Osvobodilno fronto, od maja 1943 je vodil mladinsko organizacijo v Zabnici.

Jeseni 1945 se je vpisal na slavistični oddelk filozofske fakultete v Ljubljani. Študij je končal leta 1949 in še isto leto začel poučevati na Tehnični srednji šoli v Ljubljani. Leta 1952 so ga premestili na Jesenice, kjer je poučeval na gimnaziji in bil na njej v letih 1958 do 1970 ravnatelj. Od leta 1970 do 1973 je ravnateljaval na šentviški gimnaziji pri Ljubljani, od leta 1973 do 1976 je bil ravnatelj Osrednje knjižnice v Kranju, od 1976 do 1982 vodja rokopišnega oddelka v Narodni in univerzitetni knjižnici. Zdaj živi kot upokojenec v Radovljici na Gorenjskem.

Slovenska literarna zgodovina ga obravnava kot literarnega zgodovinarja, kritika in bibliotekarja, ki je objavil številne književne kritike, največ v Naših razgledih in Sodobnosti, zlasti o avtorjih starejšega in srednjega rodu. Poleg tega je pisal tudi gledališke kritike, ocene literarnih zgodovinskih del, eseje ter pedagoške zapise.

Sprva se je poskušal v leposlovju, vrh tega dela je daljša novela Srečanje pod vrhom (zbornik Svet pod Triglavom 1954). Objavil je tudi več satiričnih besedil v Pavlihi.

V letih 1953 do 1958 je pisal ocene o uprizoritvah gledališča Tone Čufar na Jesenicah, knjižne ocene pa je začel objavljati leta 1957 v Naših razgledih, kamor piše tudi danes. Od leta 1961 do 1972 je z ocenami in drugimi zapisi redno sodeloval v Naši sodobnosti (pozneje Sodobnosti), od leta 1982 pa redno v Književnih listih Dela in drugje. Slovensko knjižno produkcijo sistematično

spremlja že trideset let. Izbor ocen z naslovom Literarna mnenja mu je leta 1968 izdala založba Obzorja, pri isti založbi bo izšel letos širši izbor ocen z naslovom Pisatelji in knjige.

Pri ovrednotenju knjižnih del je bil Jože Šifrer vedno pozoren na to, koliko je spoznavna zgradba nekega književnega dela resničen rezultat avtorjeve osebnosti, njegovih dvomov in upov, trpljenja, veselja in podobnega, koliko pa so to zgradbo pomagali graditi drugi. Poleg tega si je vedno prizadeval, da bi bil objektivni, stvarni in razumljiv, da bi ga lahko bralo tudi tisto občinstvo, ki ni preveč literarno izobraženo in ki v knjigah išče predvsem podobo časa in njegovih ljudi, ne oziraje se na različne estetske sisteme.

Literarne in literarnozgodovinske eseje o posameznih literarnih pojavih, o posameznih pisateljih in o posameznih njihovih delih je pisal za različne publikacije. Naj navedem nekaj naslovov: Podoba Toneta Šifrerja Ob Jezik in slovnost 1958, smrti Ksaverja Meška (SD 1964), Rojeni v našem kotu (zbornik Jeklo in ljudje 1964), Jermanova podoba v Cankarjevi drami Hlapci (Glas Gorenjske, Snovanja 1968), Narečna podoba Gorenjske (Glas Gorenjske, Snovanja 1970), Socialni, zgodovinski in etični motivi v Bevkovih mladinskih povestih (zbornik Otroci in knjiga 1972), Deklice v Bevkovih mladinskih povestih (zbornik Otroci in knjiga 1975), Podoba Karla Grabeljške (Naši razgledi 1975), Gledališka dejavnost na Jesenicah (Živo gledališče, knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega 1975), Pisateljstvo Toneta Svetine (Naši razgledi 1977), Književnost revolucije v Sloveniji (zbornik Rat i revolucija u djelima jugoslovenskih pisaca, Bijelo polje 1981) Ob, pesniški zbirki Mateja Bora Podoknice tišini (Sd 1985)...

Pisal je eseje z različnimi temami. Pomembno pa je tudi njegovo uredniško delo, ki so ga praviloma spremljale njegove spremne besede in opombe: Tone Šifrer, Mladost na vasi (Zbrano delo, založba Borec 1971), Karel Grabeljšek, Velika vera (Izbor partizanskih del, Mladinska

knjiga, knjižnica Kondor 1974), Janez Jalen, Ograd (Mohorjeva družba 1984). Franc S. Finžgar, Izbrana mladinska beseda (Izbor mladinskih del, Mladinska knjiga 1983).

Kot urednik se predvsem ukvarja z Zbranim delom Frana S. Finžgarja, ki ga Državna založba Slovenije izdaja v okviru svojih široko zasnovanih Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev. Do zdaj je izšlo osem knjig, deveta je v tisku in s tem bo obdelana vsa Finžgarjeva proza. Sledilo bo še šest knjig z njegovo dramatikom, s poezijo, članki, s spominsko prozo. Leta mojega popotovanja in s korespondenco. Vsa dela opremlja Šifrer z natančnimi komentarji in opombami. Leta 1983 je izšla pri Partizanski knjigi v zbirki Znameniti Slovenci, ki jo urejuje Josip Vidmar, Šifrerjeva monografija o Finžgarju.

V letih, ko je delal v Narodni in univerzitetni knjižnici, se je Šifrer intenzivno ukvarjal z bibliotekarsko vedo. Pripravil je dve knjigi, v katerih je prikazal fond rokopišne zbirke NUK: Katalogi rokopišev Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (Ms 1000 Ms 1170, 1980). Poleg tega je gradivo te zbirke opisal še v posebnih zapisih: Slovensko rokopišno gradivo (katalog Zakladi NUK, 1982) in Redki slovenski tiski (katalog Zakladi NUK, 1982). Od leta 1979 je bil tudi glavni in odgovorni urednik revije Knjižnica, za to in še za drugo bibliotekarsko delo je prejel leta 1985 Čopovo diplomu, ki je najvišje slovensko priznanje za delo na bibliotekarskem področju.

Cenjenemu jubilaru, ki je v mladeniških letih stal trdno in zvesto na strani Osvobodilne fronte, ob življenjskem prazniku izrekamo priznanje za njegovo obsežno in vsestransko kulturno delovanje, s posebnim priznanjem za kritično spremljanje in ovrednotenje del s tematiko iz narodnoosvobodilne vojne.

Dušan Mevlja

Janez J. Švajncer

VZPON IN ZMAGA REVOLUCIJE PRI SV. TOMAŽU

V tej lirčni pripovedi se avtor vrača v svoj svet, v Slovenske gorice, kjer je preživel otroštvo, med preproste ljudi, ki so od nekdaj ljubili zemljo, čeprav jim je bila kri, ki so trpeli pod izkoriščevalci vseh časov in se jim upirali s kmečkim lisaštvom. Tu imajo stvari svojo ceno. Tudi Revolucija je drugačna in Napredek in Svetla prihodnost, vse, kar se piše z veliko začetnico in ponujajo šolske čitanke na svoj način in sprejemajo ljudje po svoje.

NAROČILNICA TV-15

Naročam knjigo Janeza J. Švajncerja: VZPON IN ZMAGA REVOLUCIJE PRI SV. TOMAŽU

Priimek in ime:

Naslov:

Pošta:

Poštna številka:

Matična številka:

Plačal(a) bom:

a) ob prejemu knjige 7.200. din

b) v dveh zaporednih meseč. obrokih po 3.600. din brez obresti

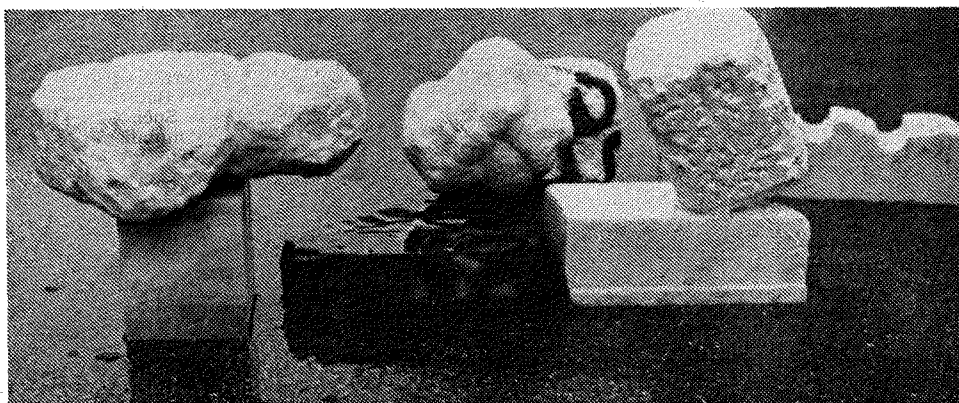
Naročilnice pošljite na naslov: Založba Borec, Miklošičeva 28, Ljubljana
tel.: 320-476

Delovni dnevi v likovnem Parizu

Zveza združenj slovenskih likovnih umetnikov in Savez združenja likovnih umetnikov Jugoslavije organizirata vsako leto v sodelovanju s fondacijo Cite Internationale des Arts v Parizu bivanje in delo umetnikov v ateljejih fondacije. Pod okriljem te mednarodne ustanove dela v Parizu veliko število umetnikov različnih usmeritev z vsega sveta, ki na podlagi osebnih stikov in na podlagi posredovanja fondacije ustvarjajo nove vrednote na področju umetnosti in kulturnega sodelovanja med narodi. Fondacija nudi umetnikom individualne ateljeje, skupne delovne prostore, grafične delavnice, kiparske ateljeje, koncertno dvorano, veliko galerijo E. Sandoz in malo galerijo. V okviru fondacije deluje tudi mednarodna biblioteka sodobne glasbe (B. I. M.

C.), ki jo vodi znani slovenski skladatelj Božidar Kantušer. V dvorani E. Sandoz se vrstijo številne likovne razstave umetnikov, ki živijo in delajo v ateljejih fondacije. Na preteklih razstavah v mesecu marcu sta bili dve skupinski postavitvi slik, risb in instalacij. Na prvi je izstopala finska umetnica Senja Vallonen z zanimivo postavitvijo svojih knjig – objektov, na drugi pa francoska umetnica Isabelle Saint-Jean Page s svojim konceptualnim razmišljanjem o prostoru in materialu. Aprila je bila postavljena razstava in pet prostorskih postavitev na temo prostor, znak, instalacija, arhitektura. Sodelovali so Vesna Breskvar, arhitekt iz Jugoslavije, Peter Lamingar, slikar iz Avstrije in Arc Silvije Popović, kipar in grafik iz Jugoslavije.

A. S. P.

Silvij Popović: Prostorska postavitve št. 6, kamen in olje, 1987

Priprave na dan mladosti

Dan mladosti bodo v radovljški občini mladi proslavili z različnimi manifestacijami in delovnimi srečanji. V soboto, 23. maja, bo OK ZSMS Radovljica organizirala osrednjo prireditev, ki se začne z mirovnim pohodom mladih ob 15. uri iz Radovljice v Begunje. Na prireditvenem prostoru v Krpinu bodo pripravili predvajanje filmov o osvobodilnih in mirovnih gibanjih v svetu. Svojo dejavnost bodo predstavili mladi gasilci, taborniki, planinci, padalci, zmarjarji in člani DPM. Uredniški odbor bo predstavil glasilo OK ZSMS Radovljica »Naš čas«, o svojem delu pa bodo seznanili mlade tudi člani občinskega centra za mladinsko prostovoljno delo. Skupaj s člani občinskega centra OZN Ljubljana-Šiška bodo člani radovljškega centra OZN pripravili stojnico z dokumentarnim gradivom. V Krpinu bodo dobili možnost tudi mladi, še neuveljavljeni glasbeniki, zvečer pa jih bodo zamenjali znani slovenski ansambli. Na osrednji prireditvi bodo podelili zaslužnim mladincem in mladinkam srebrni znak OK ZSMS Radovljica.

JR

PO MEJAH KRAJEVNE SKUPNOSTI – Ob praznovanju praznika KS Liboje so tamkajšnja društva in organizacije pripravile letos že peti pohod Po mejah krajevnih skupnosti, ob spomenikih in spominskih obeležjih iz NOB. Vseh pohodnikov je bilo približno tristo, prišli pa so tudi iz Novega mesta, Maribora in drugih krajev Slovenije.

Besedilo in slika: T. Tavčar

Bili smo v Hiši cvetja

MOZB, DI in DU smo organizirali izlet v Beograd. Duša vsega tega dela sta bila predsednik MOZB Janko LEBAN in Zmaga BAJC. Pri ŽG Ljubljana sta posredovala, da so ugodili prošnji za cenejšo vožnjo v vlaku. ZTP-ju Ljubljana se zahvaljujemo za to pomoč.

V skupini devetdesetih izletnikov so bili tudi taki, ki so se prvič vozili s spalnikom. Vsak po svoje je doživel to vožnjo – vsi pa smo bili zadovoljni.

V Beogradu smo doživeli pristen sprejem. Pričakali so nas borci I. Proleterske brigade. Nekateri so se srečali po dolgih letih s prijatelji, drugi so ob srečanju obudili spomin na prve mladinske delovne brigade po vojni.

Naši gostitelji Beograda so nam pripravili točen program. Spremljali so nas in s spremstvom omogočili hiter in dober ogled našega glavnega mesta.

Pot nas je najprej vodila k Hiši cvetja v Uziško ulico. Šli smo po tisti poti, kot se je 8. maja 1980 vil žalni sprevod s posmrtnimi ostanki predsednika TITA. Vsak izmed nas je podoživljal ta spomin, ko smo gledali pogreb ob televizijskih sprejemnikih. To slovo je pričelo o veličini Titove osebnosti.

Takrat smo vsi želeli, da bi lahko obiskali Hišo cvetja. Letos, 9. maja 1987, smo se tukaj zares počastili spomin

na tovariša Tita, ki se je boril za mir in srečnejšo prihodnost.

Avtobusa sta nas peljala na kraj, kjer se zgrinjajo množice, da bi počastile Titov spomin.

Delegacija ZB iz Postojne je položila venec na Titov grob. Uvrstili smo se v sprevod, besede so zamrle. V tišini in razmišljanju stopamo ob grobu. Oko se sprostilo ob lepoti cvetja in ubranosti barv.

Ob meni je žena, ki si briše solze, spet druga iz srca vzdihne: »Tak mir, taka lepota! Saj si je naš TITO to zaslužil!«

Prav ta vzklík, ki je bil preprost a iskren, me je ganil. Kako rada bi to misel preproste ženice – žene borca, zakrčila vsem tistim, ki blagijo svetlinje naše NOB!

Pot nas je vodila na pokopališče osvoboditeljev mesta Beograda. Položili smo cvetje – pozdrav iz Slovenije, iz Postojne. Tudi Beograščani so na ta dan, na dan zmage prinašali cvetje. Nobena plošča ni bila brez nageljna. Na tem kraju, kjer so pokopane žrtve ob osvoboditvi Beograda, smo se srečali mi, Postojnčani, Slovenci in Beograščani, ki so nas pristrčno pozdravljali.

Na Avali smo položili cvetje na grob Neznane junačina. Prevzela nas je mojstrovina kiparja Meštrovića.

Točno ob 13.00 nas je spre-

jel predsednik mesta Beograda tov. Bakočević.

Kar malo tesno nam je bilo pri srcu ob vstopu v lepo, veličastno avlo. Predsednikov prijazni stisk roke vsakemu izmed nas pa nam je vtil sproščenost. V pogovoru je bila izražena želja prijateljstva in sodelovanja. Naš predsednik MOZB Janko LEBAN se je zahvalil za gostoljubnost in poudaril našo vez bratstva in enotnosti.

Spontano ploskanje je povedalo več kot vse besede – povedalo je, da smo generacija, ki je doživela strahote vojne in da želimo MIR in TOVARIŠTVO. Želimo, da bi vsak v vsakem imel sestro, brata...

Popoldan smo si ogledali še staro trdnjavo Kalemegdan. Naši gostitelji so bili z nami. In prav na Kalemegdanu – spominu preteklosti, ruševin in pogorišč je pred slovesom zadonela naša partizanska pesem. Iskreno smo se zahvaljevali vsem, ki so pripomogli k našemu dobremu počutju, da smo v tako kratkem času spoznali toliko posebnosti Beograda.

Kar prehitro je mineval čas. Pesem, ki nas plemeniti, bogati in družni, nas je spremljala na poti domov.

Želimo si še takih izletov. Radi spoznavamo širšo domovino. Utrujemo pa vezi iskrenega prijateljstva, ki nam je v teh časih tako potrebno.

Marija Tankovič

Dejavno društvo invalidov

Malo je tako aktivnih društev, kot je društvo invalidov občine Zalec. Čeprav se bori tako rekoč za vsak dinar, uspešno posluje. Imajo svoj kotiček, pisarnico, kamor prihajajo invalidi bodisi po navseti bodisi po denarno pomoč.

Nekaj stočlanska družina ima srečo, da ima v občinskem odboru zares sposobne ljudi. Tu ne gre zgolj za pisarniške posle, marveč zares humana dejanja. Danes zbrati denar za podpore, ki jih ni malo, ni lahko. Prirejajo številne akcije, na katerih se poverjeniki v KS, ki jih je kar dvajset, trudijo, tudi sami izredno prizadevno delajo, da te akcije uspejo, da kane v blagajno spet nekaj starih milijonov.

Tudi upravno občinska telesa imajo posluš za invalide. Pa SZDL, nekatera podjetja. Za vzor pomoči so nekateri obrtniki, ki občinskemu odboru invalidov na stežaj odpirajo vrata. Odbor si prizadeva, da bi kar največ predvsem mladih invalidov zaposlili. Trudijo se, da bi uspeli priti do lastnih delavnic. Trenutno je v občini samo ena ortopedska delavnica, zasebna, ki pa je imela do usposobitve izredne težave. Gre pa tudi za druge zvrsti delavnic, saj je precej invalidov, ki obvladajo najrazličnejša dela. Če bi imeli prostore, in orodje, bi si mnogi sami služili debelejši kos invalidskega kruha. Volja je trdna; s še večjim posluhom drugih dejavnikov, ki se zavedajo, da so bili sedanji invalidi pred leti sposobni delavci v različnih podjetjih in ustanovah, bodo žalski invalidi dosegli še kak uspeh, ki jim bo žarek v boljši jutri.

Najtežji invalidi so redno obiskani na domu. Ti imajo vsako leto dva brezplačna izleta. In seveda tudi spremstvo. Ker se radi udeležujejo raznih tekmovanj, pohodov, skrbijo, da obiščejo kar največ partizanskih krajev, spomenikov, obeležij iz NOB. Slove-

nija, naša dežela, Slovenija, to smo mi. In Jugoslavija. Tako je njih geslo, ki ga s srcem, medsebojnim tovariškim odnosom, s topla humanostjo tudi uresničujejo.

Tovariš Ribič, na sliki prvi z leve, ena izmed gonilnih silnic, bil je tudi precej let predsednik občinskega odbora, pravi: »Mi, starejši, smo imeli kar precej lepih in ustvarjalnih let. V naših vrstah pa je precej mladih ljudi, zanje me skrbi. Kakšen bo njihov jutri? Kljub temu puške ne bomo vrgli v koruzo. Jo partizani niso, pa je tudi mi ne bomo.

In takih optimistov, kot je tovariš Ribič, je v društvu kar veliko.

Tudi mi, ki poznamo te ljudi, jim želimo, da bi jih pri neumornem in humanem delu spremljala sreča na vsakem koraku.

Drago Kumer

Kviz »Tito – revolucija – mir«

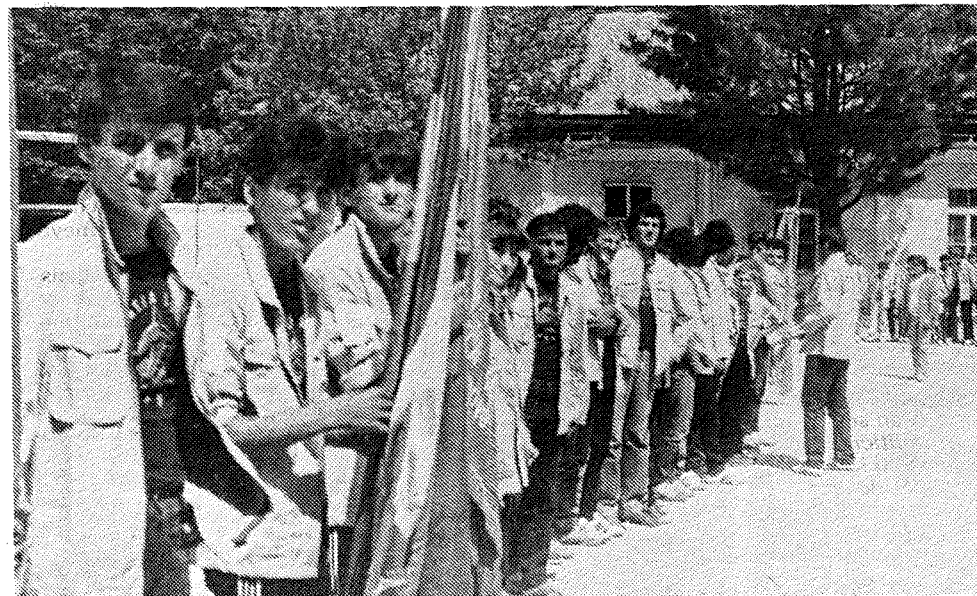
Občinska konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije v Murski Soboti je razpisala občinsko tekmovanje »Tito-revolucija-mir«, ki je bilo organizirano v tednu pred praznovanjem letošnjega dneva OF. Tekmovanja se je udeležilo 33 osnovnošolcev z enajstih osemletk ter pet srednješolcev z dveh šol srednjega usmerjenega izobraževanja, njihovo znanje pa ni bilo na najbolj zavirljivi ravni.

Rezultati osnovnošolskih ekip (od možnih 156 doseženih točk): 1. mesto ekipa OŠ Rogašovci 95 točk, 2. mesto II. ekipa OŠ E. Kardelj iz M. Sobote 88,5 točk, 3. mesto ekipa OŠ Bakovci 86 točk, 4. mesto ekipa OŠ Bogojina 72 točk, 5. mesto II. ekipa OŠ »17. oktober« Beltinci 67 točk itd. Rezultati pionirjev – posamezniki: 1. mesto Tamara Gaber in Milena Kikec (obe z OŠ Rogašovci) 32 točk, 3. mesto si delijo: Dejan Krpič (OŠ Bogojina), Melita Recek (OŠ Rogašovci) in Valerija Horvat (OŠ E. Kardelj iz M. Sobote) z 31 točkami, 6. mesto pa si delijo s 30 točkami: Danijel Katalinič (OŠ Bakovci), Sabina Hegeduš (OŠ E. Kardelj iz M. Sobote) in Geno Tinev (OŠ K. Destovnik-Kajuh M. Sobota), itd.

Rezultati srednješolcev (od možnih 40 točk): 1. mesto Klementina Kastelic (SDEŠ M. Sobota) 35 točk, 2. mesto Robi Šerbec (SC TPU M. Sobota) 35 točk in 3. mesto Daniel Žižek (SDEŠ M. Sobota) 32 točk.

Filip Matko

Priprave na mladinsko delovno poletje

Za letošnje poletje je načrtovanih pet zveznih in štiri republiške mladinske delovne akcije, ob tem pa še deset do dvanajst taborov. Pričakujejo, da se bo vključilo približno 3500 brigadirjev in prostovoljcev. Zanimivo je, da se vsako leto spomladi v pripravah na akcije mladinci srečujejo z istimi (nepremostljivimi) težavami, čeprav potem vse steče, kakor je treba.

Praznik treh krajevnih skupnosti

Prihodnji četrtek, 28. maja, mineva natanko 45 let, ko so bili na območju tedanjih Dravelj pri Ljubljani aretirani številni aktivisti Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Izgradnja novih stanovanjskih sosesk je narekovala reorganizacijo takratne krajevnih skupnosti in leta 1976 so se že pričele priprave na referendum. Razdelili naj bi jo na tri manjše krajevnih skupnosti: Bratov Babnik, Dravljice in Dolomitski odred. Referendum je uspel in od tedaj v vseh treh krajevnih skupnostih uspešno delujejo družbenopolitične, družbene dejavnosti in društva. Skupni praznik vseh treh krajevnih skupnosti, ki je 28. maja, pa nosi izročilo iz naše polpretekle zgodovine in

deleža takratnih Dravelj v narodnoosvobodilnem boju.

V okviru praznovanj je sedaj potekajo številna športna srečanja, prihodnji teden pa bodo še sklepne slovesnosti s podelitvijo krajevnih priznanj in priznanj OF ter kulturnim programom. V KS Bratov Babnik so po častitev krajevnega praznika izdali prvo številko krajevnih »Novic«. Osrednja slovesnost z bogatim kulturnim sporedom, ki ga pripravljajo varovanci VVO Marija Štirn – Muca, učenci osnovne šole Miška Kranjca in moški pevski zbor Integral, pa bo v četrtek, 28. maja, ob 17. uri na ploščadi OŠ Miška Kranjca.

Jože Čurin

Murska Sobota:

Spomnili so se junakov

Ob letošnjem 9. maju, dnevu zmage nad fašizmom je bila v Murski Soboti na tradicionalnem vsakoletnem obisku delegacija generalnega konzulata Sovjetske zveze v Jugoslaviji iz Zagreba. Na obisku so bili: konzula Anotolij Slinjk, Nikolaj Isačev ter vice-konzul Vječislav Spitsin, ki jih je sprejel predsednik skupščine občine Murska Sobota Andrej Gerencner, ob prisotnosti predstavnikov vseh družbenopolitičnih organizacij murskosoboške občine.

Delegacija Sovjetske zveze je po tradiciji

položila vence in cvetje k spomeniku v spomin padlim v letih 1941 – 1945 na Trgu zmage v Murski Soboti ter na grobove 516 rdečearmejskega konzulata Sovjetske zveze pokopališču.

Ob tej priložnosti so si sovjetski gostje ogledali še Tovarno mlečnega prahu v Murski Soboti, kjer so se seznanili s preizvodnim procesom, še isti dan popoldne pa je bil sklenjen njihov obisk z ogledom Moravskih toplic. Ves čas obiska so jih spremljali predstavniki murskosoboške organizacije ZZB NOV.

Filip Matko

Zgled, vreden posnemanja

Srečanje soborcev v Beogradu po dvainštiridesetih letih.

»Z nami ste sodelovali v mnogih bitkah po vsej Primorski, Slovenski Benečiji in Gorenjski. Ta naša bojna pot je bila izjemno težka, polna trpljenja in odrekovanja, posuta s tisočimi grobovi, na njej je padlo, po naši evidenci, preko sto tovarišev, ki so z vsemi prišli v enote naše divizije. Vztrajali ste z nami do končne osvoboditve Primorske.« – Tako je med drugim v pozdravnem nagovoru dejal predsednik odbora Skupnosti borcev 30. divizije viceadmiral Franjo Rustja-Čanči na prvem povojnem srečanju s soborci iz drugih krajev Jugoslavije minuli četrtek, 14. maja v beograjskem domu JLA.

Že zjutraj je skupino stoosemdesetih borcev iz enot 30. divizije iz Slovenije (ki so si sami plačali pot v Beograd in vse stroške enodnevnega obiska) pričakala delegacija borcev podružničnega odbora 9. korpusa iz Beograda.

Program je obsegal obisk hiše cvetja, položitev venca na Titov grob in srečanje s soborci, ki živijo v Beogradu in okolici (nekaj jih je prišlo celo iz Črne gore). Na srečanju v beograjskem domu JLA so predstavniki enot 9. korpusa iz Slovenije podelili spominske medalje in priznanja ter zahvalnice svojim soborcem, ki se v minulih letih niso mogli udeležiti proslav v Sloveniji, za padle v NOB in po vojni umrle borce pa so priznanja prevzeli svojci.

Zgled je vreden posnemanja tudi in predvsem zato, ker so si borci – izletniki plačali vse stroške (tudi venec in zahvalnice) iz svojih žepov.

Tekst in fotografija Stane Škrabar

Nagrajenci našega nagradnega natečaja Bogo Flander – Klusov Joža

Resnica bodi nam nad vse

Letos smo nagradni natečaj v spomin partizanskega pesnika in pisatelja Boga Flandra – Klausovega Jože razpisali že osmič. Naslovili smo ga Resnica bodi nam nad vse. Morda malo neobičajno, toda zakaj bi pisali vedno samo o običajnih temah?! Povod za takšen naslov nam je dal Bogo Flander sam, kajti on je vedno pisal o resničnih dogodkih in resničnih ljudeh v še kako resničnem času, ko se je skozi junaštva in žrtve rojevala naša svobodna domovina. Želeli smo, da tako pišejo vsi, ki želijo sodelovati v našem nagradnem natečaju; resnico o našem življenju, o vsakdanju, o življenju v svetu, resnico o narodnoosvobodilnem boju in borcih, o revoluciji in svobodi, o revoluciji, ki vsaj v naši domovini še traja – čeprav ne z orožjem. Koliko je resnic! Želeli smo, da se ta mladi rod zamisli nad pojmom resnice, da se poglubi vanj in sam sebi odgovori – kaj mu pomeni resnica.

Lahko rečem, da je naš namen dosežen. Naleteli smo na neverjetno velik odziv iz vseh koncev Slovenije. Upoštevati smo tudi tiste spise, ki so malo prekoračili rok. Iz štirinajstih osnovnih šol so nam poslali 80 spisov. Večina med njimi je polna trpkih resnic o siromaštvu na enem in bogastvu na drugem koncu sveta, o zlasti svobodi tu in kruti vojni tam, resnic o

uničevanju naše narave, našega planeta, resničnih dogodkov iz narodnoosvobodilnega boja, pa tudi resnice, ki se kosa z lažjo v našem vsakdanjem življenju. Polno globokih in zrelih premišljanj. Zato ni bilo lahko delo naše ocenjevalne komisije, ki se je odločila za sedem najboljših. Namenili smo jim knjižne nagrade, njihova imena pa so: Vanja Breclj iz 6. c razreda osnovne šole Boris Kidrič iz Ajdovščine, Anisa Starc iz 8. c razreda osnovne šole Drago Bajc Vipava, Romana Habič iz 8. d razreda osnovne šole Edvard Kardelj Ljubljana – Polje, Anton Golob iz 8. c razreda osnovne šole Spomenik NOB Cerklje, Tina Pernuš iz osnovne šole Tone Čufar Jesenice, Bianka Žvoric iz 5. a razreda I. osnovne šole Daneta Šumenjaka iz Murske Sobote ter Andreja Fende iz 7. e razreda osnovne šole France Prešeren Kranj.

Danes vam predstavljamo premišljanje Vanje Breclj, ostale sestavke pa bom objavil v prihodnji številki TV-15 na posebni strani. Napisal bom tudi imena tistih nadaljnjih sedmih spisov, ki so po oceni naše komisije »za las ušli« nagradi, pa jih velja vsaj pohvaliti. Vsem nagrajencem čestitamo, vsem sodelujočim pa se zahvaljujemo za bogatitev našega vsakoletnega nagradnega natečaja!

Živa Drole

Resnica včasih zahteva tudi žrtve. Zaradi tega se je več ljudi izogne. Največkrat govorimo in povemo preveč, kar gotovo ne bo postalo v življenju resnica.

Prav tega se današnja mladina vse bolj zaveda in o tem nas je hotela prepričati pri letošnjem prenašanju stafetne palice ter praznovanju dneva mladosti. Slovenska mladina je letos drugače izrazila željo za boljšo prihodnost. Prepričana je, da je zanjo potrebno znanje in požrtvovalnost. Namesto številnih obljub na govorniških odrih je dokazala, da je voljna in sposobna premagati tudi zahtevne vsakdanje ovire. Svojo resnično pripravljenost za boljši jutrišnji dan je simbolično pokazala z uspešnim, čeprav težavnim sestopom z naših najvišjih vrhov, v najbolj neprimernem vremenu. Prvi so namreč nosili stafetno palico mladinci ob spremstvu gorskih reševalcev. Stalno se pripravljajo in utrjujejo svoje znanje za tovariško pomoč vsakomur, ki zaide v težave in nevarnosti v gorah.

Že od rane mladosti veliko slišimo in se učimo, da je šest jugoslovanskih plamenic bratsko povezanih med seboj. To bratstvo pa bo ostalo resnica le, če bomo vsi šli po zgledu mladih gornikov.

VANJA BRECLJ, 6. c
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Uredništvo svojim bralcem in naročnikom

Dvoje vprašanj

Prvo: Ko smo zbirali izvide lanskega letnika (1986), da bi jih dali vezat, smo ugotovili, da nam manjkajo številke 7, 12 ter 26–27. Prosimo vse, ki imate te številke shranjene, da nam jih pošljete in nam pomagate kompletirati vezane letnike 1986.

Drugo: Vse, ki še niste plačali naročnine za letošnje leto, prosimo, da se s plačilom zneska na položnico, ki ste jo prejeli že februarja, čim prej odzovete in se s tem pridružite večini naših naročnikov, ki so svoj »dolg« do časopisa že poravnali.

Uredništvo TV-15

Športno prvenstvo LAO

Od 28. do 31. maja bo v Kranju potekalo enainštirideseto športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja. Tako kot lani bo na športnih igriščih merilo moči šest ekip, in sicer: Postojna, Ljubljana, Maribor, Graničar, združena ekipa Vrhnike in Novega mesta in lanski zmagovalac Kranj.

Športni boji bodo potekali od petka do nedelje, večina jih bo na mestnem stadionu Staneta Žagarja, strelci bodo tekmovali na Struževcu in Crngrobu, vojaški mnogoboj pa bo v vojašnici Staneta Žagarja.

Ta športna prireditvele je vzbudila veliko zanimanja tudi med združenim delom v tej gorenjski občini, tako da organizatorji niso imeli težkega dela pri iskanju

pokroviteljev posameznih ekip. Kot poudarjajo, se bodo tako poskušali oddolžiti vojakom za vse, kar so prispevali k razvoju Kranja in občine. Do zdaj še ni bilo večje akcije, v katero se ne bi tvorno vključili tudi pripadniki JLA.

Povejmo še, da bo športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja spremljala tudi vrsta kulturno-zabavnih prireditev, filmskih predstav in koncertov. Svojevrsten pečat tej prireditvi bodo dala tudi športna tekmovanja ekip delovnih organizacij – pokroviteljic vojaških moštev. Na stadionu Stanka Mlakarja pa bo finale atletskega pokala Slovenije.

B. K.

Streleške novice

Tekmovali v čast dneva OF

Streleška družina »Slovenijaceste-tehnika« iz Murske Sobote je v proslavitev letošnjega dneva ustanovitve OF organizirala v soboto, 25. aprila, na malokalibrskem strelišču ob kanalu Ledave v Murski Soboti odprto tekmovanje v streljanju z malokalibrsko puško na razdalji 50 metrov iz ležečega položaja. Udeležilo se ga je 45 strelcev iz enajstih strelskih družen občine Murska Sobota.

Rezultati – ekipno; 1. mesto SD »Panonija« Murska Sobota 482 krogov, 2. mesto

SD »ABC Pomurka Mesna industrija« Murska Sobota 479 krogov in 3. mesto SD Noršinci 452 krogov, itd. Rezultati posameznikov: 1. mesto Karel TURNER (SD Panonija) 172 krogov, 2. mesto Janez HORVAT (SD Noršinci) 172 krogov in 3. mesto Marjan MADJAR (SD ABC Pomurka) 168 krogov itd.

Filip MATKO

Kranj: Celovec 4697:4637

V Kranju je bilo že 25. jubilejno srečanje strelcev Kranja in Celovca. Tekmovale so desetčlanske ekipe z značilno standard puško ter pet-

članske ekipe s pištolo.

Zaključna svečanost ob 25. srečanju je bila v prostorih Skupščine občine Kranj, kjer je strelce in goste najprej pozdravil predsednik OSZ Kranj Alojz Lakner. Pozdrave in čestitke pa so izrekli tudi sekretar SZS, predstavniki mesta Celovca in predsednik Izvršnega sveta občine Kranj Henrik Peternel (ki je tudi sam strellec).

Na slovesnosti so posebna priznanja prejeli dolgoletni strelski delavci, ki so v teh srečanjih nastopali od vsega začetka. MED domačini so priznanja dobili: Lakner, Malovrh, Žmitek, Černe, Pokorn, Kern, ter F. Peternel st. V vseh dosedanjih 24. srečanjih so v glavnem zmago-

vali kranjski strelci, s pištolo prav v vseh srečanjih. Tudi tokrat so bili domačini boljši, saj so zmagali s puško 2863:2845 krogov, s pištolo pa 1834:1792 krogi. Za zmagovalno ekipo Kranja so v tekmovanju s puško nastopili: Frelih, Smrtnikova, Umnik, Kne, Peternelj, Radej, Žižmond, Žagar in Bojanič, s pištolo pa Gaber, trije Peterneli, Franc st. mlajši in Vinko, ter Rotar.

Edvard Progar

Vabilo borcem 11. dalmatinske udarne brigade

Pri Institutu za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije v Splitu je v začetku maja 1987 izšla monografija o 11. dalmatinski udarni brigadi.

Predstavitve knjige za naše območje bo v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru, v ponedeljek, 25. maja 1987, ob 10. uri. Navzoča bosta tudi avtorja Milan Rako in Slavko Družanič iz Splita.

Na predstavitve knjige posebej vabimo nekdanje borce bataljona primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov, ki je na otok Vis prišel iz 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu (Gineifa) in ki je bil kot 5. bataljon vključen v 11. dalmatinsko udarno brigado.

Ta brigada je sodelovala tudi v bojih pri osvoboditvi Slovenskega primorja, v bojih v mestu Trzinu. Nato je v sestavi motoriziranega odreda 4. armade čez Vršič odšla v boje na Koroško.

Odbor

Vabila

Občinski odbor ZZB NOV Kočevje vabi skupnosti borcev, ki imajo domicil v občini Kočevje, da se udeležijo slovesnosti ob odkritju spominskega obeležja, ki bo v nedeljo, 24. maja 1987 ob 10. uri v Belicah pri Osilnici. Spominska plošča bo trajno obeleževala pomembno posvetovanje slovenskih in hrvaških partizanskih enot, ki je bilo v Belicah v aprilu 1942.

OO ZZB NOV KOČEVJE

Odbor skupnosti relednih kurirjev Gorenjske in Komisija kurirjev pri Občinskem odboru ZB Domžale, skupaj z DPO Domžale organizirajo v nedeljo, 24. maja 1987, ob 10. uri na vrtu gostišča »Pošta« v Domžalah 8. srečanje relednih kurirjev Gorenjske.

Do Domžal so pogoste avtobusne zveze iz Ljubljane, za lastna prevozna sredstva pa bo dovolj parkirnih mest.

Kurirji naj se srečanja udeležijo v uniformah in z odlikovanji. Povabite tudi svojce!

ODBOR SKUPNOSTI

Skupnost borcev zaščitne enote vojno-političnega vodstva NOV in PO Slovenije organizira pod pokroviteljstvom Predsedstva SRS, ob 45-letnici ustanovitve te enote, odkritje spominske plošče, proslavo in srečanje, ki bo 23. maja 1987 ob 11. uri pri lovski koči na Toškem čelu nad Ljubljano.

Pred proslavo bo ob 9. uri skupščina Skupnosti.

Pripravljalni odbor

V soboto, 23. maja, se bodo k slavi zbrali borci posebne partizanske enote – zaščitne čete slovenskega vojaškopoličnega vodstva. Praznovali bodo 45-letnico ustanovitve svoje enote. Zbor bodo imeli na Toškem čelu, kjer se je enota nahajala od novembra 1942 do aprila 1943, ko je v Dolomitih imelo sedež Glavno poveljstvo slovenske partizanske vojske, centralni komitei KPS in Izvršni odbor OF. Borci zaščitne enote, uradno so bili vključeni v 1. bataljon Dolomitskega odreda, so skupaj z odrednimi enotami varovali dolomitsko osvobodeno ozemlje in se skoraj vsakodnevno spopadali z italijanskimi in belogardističnimi enotami, ki so skušale vdirati na partizansko ozemlje. Tedaj maloštevilna zaščitna enota je poleg svojih operativnih nalog na položaju redno in vestno opravljala svoje zaščitne dolžnosti.

Na Toškem čelu bodo borci na lovski koči odkrili spominsko ploščo. Vabljeni!

Odbor skupnosti borcev

SKLICUJEM

zbor delegatov, borcev in bork 30. divizije 9. korpusa NOV in POJ, ki bo 30. maja 1987 leta ob 10. uri v sejni dvorani občinske skupščine Sežana. Po delovnem delu zbora bo tovariško srečanje borcev in bork 30. divizije v prostih hotelu »Triglav« v Sežani. Vsi borci in bork, udeležite se zbora v čim večjem številu! Pogovorili se bomo o dosedanjem delovanju naše skupnosti in o prihodnjih nalogah skupnosti borcev 30. divizije 9. korpusa NOV in POJ.

Predsednik skupnosti

Franjo Rustja-Čanči

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIN, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35